

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA**

AISTĖ BIKUTĖ

**PILIEČIŲ DALYVAVIMAS SPRENDIMŲ
PRIĖMIME – UTENOS MIESTO ATVEJIS**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė: lekt. dr. Saulė Mačiukaitė-Žviniene

VILNIUS, 2008

Turinys

IVADAS	3
1. DEMOKRATIJOS RAIDA IR KINTANTI PILIEČIŲ ĮTAKA VALSTYBĖS VALDYME	6
1.1. KLASIKINIS TIESIOGINĖS DEMOKRATIJOS MODELIS	6
1.2. ATSTOVAUJAMOSIOS DEMOKRATIJOS KONCEPCIJOS	7
1.3. DALYVAUJAMOJI DEMOKRATIJA	9
2. PILIETINĖS VISUOMENĖS SAMPRATA	10
2.1. <i>PILIETINĖS VISUOMENĖS SAŲOKA</i>	10
2.2. NVO IR VALDŽIOS INSTITUCIJŲ SAŲEIKOS YPATYBĖS	12
3. PILIEČIŲ DALYVAVIMAS VALSTYBĖS VALDYME	16
3.1. PILIEČIŲ DALYVAVIMO SVARBA IR ĮVAIROVĖ	16
3.2. POLITINIO DALYVAVIMO FORMOS	20
3.3. NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS SAMPRATA	24
4. TYRIMO METODOLOGIJA	26
4.1. TYRIMO NAUJUMAS	26
4.2. ANKETINIO TYRIMO TIKSLAI IR UŽDAVINIAI	27
4.3. STRUKTŪRIZUOTO INTERVIU TIKSLAI IR UŽDAVINIAI	28
5. ANKETINIO TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ	30
5.1. SOCIALINĖS DEMOGRAFINĖS APKLAUSTŲJŲ CHARAKTERISTIKOS	30
5.2. SPONTANINIS UTENOS MIESTO NVO ŽINOMUMAS	30
5.3. RESPONDENTŲ DALYVAVIMAS UTENOS MIESTO NVO	33
5.4. INFORMACIJOS APIE MIESTO NVO SKLAIDA	34
5.5. FINANSINĖ RESPONDENTŲ PARAMA MIESTO NVO	35
5.6. RESPONDENTŲ JUNGIMOSI/NESIJUNGIMO PRIE NVO MOTYVAI	39
5.7. TEIGINIŲ APIE NVO VERTINIMAS	42
5.8. RESPONDENTUS DOMINANČIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLOS SRITYS	49
5.9. DALYVAVIMO NVO VERTINIMAS PO ĮSTOJIMO Į ES	49
5.10. REKOMENDACIJOS NVO NAUJIEMS NARIAMS PRITRAUKTI	50
6. STRUKTŪRIZUOTO INTERVIU ANALIZĖ	51
6.1. APKLAUSOJE DALYVAVUSIOS NVO	51
6.2. NVO INFORMACIJOS SKLAIDA IR NARIŲ PAIEŠKA	53
6.3. NVO FINANSAVIMO ŠALTINIAI	56
6.4. NVO SANTYKIS SU SAVIVALDYBE	57
6.5. NVO ATSTOVŲ PILIETINIO PASYVUMO VERTINIMAS	59
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	60
LITERATŪRA	62
ANOTACIJA	64
ANOTATION	65
SANTRAUKA	66
SUMMARY IN ENGLISH	67
PRIEDAS A: ANKETOS PAVYZDYS	68
PRIEDAS B: PRELIMINARŪS INTERVIU KLAUSIMAI	73
PRIEDAS C: ANKETINIO TYRIMO LENTELĖS	74

IVADAS

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pasikeitė šalies politinis gyvenimas. Sekant demokratinių valstybių pavyzdžiu, piliečiams atsirado daugiau galimybių vienytis į organizacijas, išsakyti savo nuomonę vienu ar kitu klausimu bei taip veikti valstybės valdininkus, kad šie priimtų jiems palankesnius sprendimus.

Dalyvavimo kultūra šiandieniniame Vakarų pasaulyje yra laikoma labai svarbiu politinės kultūros elementu. Apie jos buvimą šalyje liudija keletas faktorių (Gineitienė ir Domarkas, 2000; Prazauskas ir Unikaitė, 2007):

- aktyvus visuomenės narių dalyvavimas įvairiose šalyje besikuriančiose organizacijose, kuriose piliečiai gali kalbėti apie savo poreikius ir juos transformuoti į politines programas;
- didelis visuomenės narių pasitikėjimas vienas kitu, valstybe, savivaldos institucijomis;
- didelis pilietinės atsakomybės jausmas ir kiekvieno piliečio asmeninis noras dalyvauti visuomeninėje veikloje;
- piliečių įsitikinimas, kad jų dalyvavimas yra reikšmingas.

Ilgą laiką demokratija buvo siejama su tiesioginiu piliečių dalyvavimu rinkimuose, kuomet visuomenė nereiškė jokio susidomėjimo valdžios institucijų veikla, nes manė tai esant išrinktųjų valdininkų pareiga (Gineitienė ir Domarkas, 2000). Ši koncepcija XXI a. yra laikoma vienu didžiausių demokratijos pavojų, nes svarbiausiu demokratijos elementu pradėta laikyti suinteresuota visuomenė. Vakarų Europos šalys, kur visuomeninių organizacijų veikloje dalyvauja nuo trečdaliao iki daugiau nei pusės visų gyventojų (Šiliauskas, 2006:157), siekia efektyvesnio dialogo ir bendradarbiavimo tarp valdžios institucijų bei piliečių, pastaruosius įtraukiant į valstybės valdymą, tačiau kokiomis formomis ir ideologiniais principais vadovautis įgyvendinant šiuos tikslus išlieka atviru klausimu.

Mokslininkų nuomone (Gineitienė ir Domarkas, 2000:6), piliečių dalyvavimas yra bendradarbiavimas „tarp valdžios ir piliečių, kai valdžia informuoja piliečius ir juos išklauso, o piliečiai išsako savo nuomonę bei pageidavimus valdžiai“. Demokratiniai procesai valstybėje yra užtikrinami skatinant visuomenės ir vietos valdžios dialogą, gerinant valdžios institucijų veiklos skaidrumą bei atskaitomybę, padedant valdžios pareigūnams efektyviau spręsti tam tikro regiono problemas ar nustatyti bendruomenės poreikius ir prioritetus, skatinant bendruomenės kūrybiškumą bei ugdant abipusį pasitikėjimą. Šiuos procesus sunkiai įgyvendino senosios demokratijos srovės, tokios kaip pliuralizmas ar elitizmas. Iš C. Pateman, R. Dahl samprotavimų apie valstybės institucijų ir piliečių glaudaus bendradarbiavimo svarbą bei naudą išsivystė nauja demokratinė srovė, t.y. dalyvaujamoji demokratija. Jos dėmesio centre yra aktyvūs į organizacijas besijungiantys

piliečiai, kurie siekia atstovauti bendruomenės interesams bei veikti valdžios pareigūnų priimamus sprendimus (Held, 2002).

Šiuolaikinėse valstybėse, remiantis dalyvaujamosios demokratijos koncepcija, pagrindiniai organizuoto poveikio dariniai yra nevyriausybinių organizacijų (toliau tekste NVO), kurios aktyviai skleidžia savo idėjas bei stengiasi gerinti vietos gyvenimo socialines sąlygas. Nevyriausybinių organizacijų tankus tinklas valstybėje liudija ir apie stiprią pilietinę visuomenę, kurioje į organizacijas susivieniję piliečiai tampa tarpine grandimi tarp pavienio žmogaus ir valstybės: tik taip individai gali apsaugoti nuo visiško pajungimo valstybei, aiškiai išsakyti savo interesus bei reikalauti, kad priimant sprendimus valstybės pareigūnai atsižvelgtų ir į piliečių nuomonę (VRM, 2006). Dalyvaujamosios demokratijos šalininkai suvokia, kad NVO gali geriau atlikti joms patikėtus uždavinius nei valstybinės struktūros, nes joms priklausantys žmonės geriau išmano savo srities problemas, yra lankstesnės, dinamiškesnės, todėl greičiau pasiekia užsibrėžtus tikslus (Gineitienė ir Domarkas, 2000).

Idealios dalyvaujamosios demokratijos sąlygomis, vietinės valdžios institucijos turėtų perleisti bent dalį socialinių ar kitų bendruomeninių problemų sprendimą tos vietovės NVO. Savivaldybės į NVO veiklą turėtų žiūrėti palankiau bei skatinti jas dalyvauti priimant sprendimus, tačiau šis uždavinys dažnoje valstybėje, tarp jų ir Lietuvoje, nėra taip lengvai įgyvendinamas. Patiems piliečiams trūksta iniciatyvos bei motyvacijos įsijungti į valstybės valdymą, o valdininkai dar linkę įtariai žiūrėti į piliečių galių išplėtimą priimant sprendimus (Gineitienė ir Domarkas, 2000). Didėjanti NVO svarba visuomenėje reikalauja gilesnės analizės, todėl darbe pasirinkta tirti NVO, piliečių bei savivaldybės bendradarbiavimo ypatumus Utenos mieste, kur paskutinis panašaus pobūdžio tyrimas buvo atliktas prieš įstojimą į ES, t.y. 2002-aisiais metais.

Darbo objektas – Utenos miesto NVO veikla.

Darbo tikslas – įvertinti piliečių – nevyriausybinių organizacijų – savivaldybės bendradarbiavimą Utenos mieste.

Darbo uždaviniai:

- apžvelgti demokratijos raidą ir kintančią piliečių įtaką valstybės pareigūnų priimamiems sprendimams;
- išanalizuoti mokslininkų nuomonę apie pilietinės visuomenės ir nevyriausybinių organizacijų svarbą skatinant demokratinius procesus valstybėje;
- ištirti piliečių – NVO – savivaldybės bendradarbiavimo ir tarpusavio vertinimo ypatumus Utenos mieste;
- teikti rekomendacijas, kaip skatinti daugiau piliečių jungtis prie NVO veiklos bei kaip užtikrinti sėkmingesnį NVO ir savivaldybių dialogą.

Remiantis E. Stumbraitės, A. Šliogerio bei K. Stoškaus darbais, kuriuose nagrinėjamos piliečių pasyvumo priežastys Lietuvoje, yra suformuluotos šios hipotezės:

- Utenos miesto gyventojai vangiai jungiasi prie NVO veiklos todėl, kad jie negauna pakankamai informacijos apie miesto NVO, jų veiklą bei galimybes prisijungti prie NVO veiklos.
- Utenos miesto savivaldybės ir NVO sėkmingą dialogą stabdo abipusis priešiškus ir nepasitikėjimas.

Atliekant tyrimą buvo taikomi empiriniai duomenų rinkimo būdai, tokie kaip mokslinės literatūros analizė bei apklausa (raštu bei žodžiu). *Mokslinės literatūros studijų* metodas svarbus apžvelgiant demokratijos raidą, pilietinės visuomenės svarbą valstybėje, pristatant NVO ir savivaldybių bendradarbiavimo ypatumus Lietuvoje bei kiek teoriškai NVO turi galimybių dalyvauti valstybės pareigūnų sprendimų priėmimo. Įvairių autorių nuomonės nagrinėjama tema leidžia atskleisti platų požiūrį į problemą (Kardelis, 2002:105). Šis tyrimas grindžiamas sociologijos moksle populiaria *atvejo studija*. Tai tyrimo teorija, kurioje „pasirenkamas vieno subjekto (ar kelių, sudarančių vieną grupę) stebėjimas“ (Kardelis, 2002:260). Toks tyrimas leidžia daryti hipotetines prielaidas ne tik apie tiriamąjį objektą, bet ir apie kitų panašių objektų situaciją, t.y. gyventojų visuomeninių organizacijų vertinimas bei NVO ir savivaldybių bendradarbiavimo problemos gali būti tokios pačios ar panašios visoje Lietuvoje. Darbe naudota *anketinė gyventojų apklausa* (formalios kalbos stilius) bei *statistinė duomenų analizė*. Tai yra vieni patikimiausių ir objektyviausių sociologinio tyrimo principų, besiremiantys objektyvia, realiai egzistuojančia tiesa, nes leidžia duomenis pakeisti „skaičiais“, kuriuos jau galima apdoroti statistiniais metodais (Valackienė, 2004:30). Pasitelkus *struktūrizuotą interviu* metodą (šnekamosios kalbos stilius) apklausti NVO atstovai. Gauti duomenys apdoroti pasitelkus *lyginamąją analizę*. Kardelis (2002:206) teigia, kad ekspertų apklausa yra svarbi, nes ja siekiama mokslinio objektyvumo. Ekspertai geba logiškai analizuoti nagrinėjamą problemą, ją vertinti, tačiau interviu turi ir kokybinį pobūdį, nes „gyvame“ pokalbyje negalima išvengti ir subjektiškumo bei asmeninio vertinimo.

Darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje kalbama apie demokratijos raidą, piliečių įtakos valstybės valdyme didėjimą, pilietinės visuomenės svarbą, politinio dalyvavimo formas, NVO veiklą Lietuvoje bei pagrindines piliečių atstovavimo savivaldybėje problemas. Antroje dalyje analizuojama anketinės apklausos duomenys, pateikiamas Utenos miesto gyventojų NVO vertinimas. Trečioje dalyje aptariamos interviu metu išryškėjusios problemos, su kuriomis NVO vadovai susiduria skatindami piliečių aktyvumą mieste bei atstovaudami organizacijos narių interesams miesto savivaldybėje. Išvadose apibendrinami darbo rezultatai ir pateikiamos rekomendacijos.

1. Demokratijos raida ir kintanti piliečių įtaka valstybės valdyme

Pirmosios galimybės piliečiams įsijungti į valstybės valdymo mechanizmą yra siejamos su demokratijos atsiradimu. Šio skyriaus tikslas yra apžvelgti skirtingas demokratijos koncepcijas nuo senovės Atėnų iki modernių laikų, trumpai aptariant valdžios pasiskirstymo visuomenėje ypatumus skirtingų mokslininkų akimis.

1.1. Klasikinis tiesioginės demokratijos modelis

Pirmosios demokratijos užuomazgos yra fiksuojamos V a. pr. Kr. Atėnuose, kur pirmą kartą suteikiama galimybių platesniems visuomenės sluoksniams prisidėti prie sprendimų priėmimo. Tais laikais sukurtas demokratijos modelis nuolat kito tam, kad tenkintų besikeičiančią visuomenę bei jos poreikius.

Klasikinis demokratijos modelis yra labai reikšmingas. D. Held (2002:32) teigia, jog tai „svarbiausias moderniosios politinės minties įkvėpimo šaltinis“, kuomet pirmą kartą prabilta apie piliečių lygybę, laisvę, pagarbą teisei bei teisingumui, o tai yra modernaus Vakarų pasaulio pagrindinės demokratinės vertybės. Galima išskirti keletą esminių bruožų, būdingų Atėnų demokratijai:

- tiesioginis piliečių dalyvavimas leidžiant naujus įstatymus ar dalyvaujant teisminėje veikloje;
- visuotinis ir lygiateisis piliečių susirinkimas yra aukščiausia valdžia, sprendžianti bendrus miesto reikalus;
- įvairūs kandidatų į valstybines pareigas atrinkimo būdai (tiesioginiai rinkimai, burtai, rotacija) bei jų politinė atskaitomybė piliečiams;
- teritoriniu atžvilgiu veikiama mažuose miestuose-valstybėse;
- nedidelis bei ribotas piliečių skaičius (Atėnų vyrai, vyresni nei 20 metų);
- neegzistuoja skirtumas tarp „tautos“ ir valdžios, čia valdantieji yra ir valdomieji, kadangi centre yra aktyvus pilietis (Held, 2002:51).

Klasikinis demokratijos modelis nebetenkintų XXI a. visuomenės, kur visuotinis bei tiesioginis visų šalies gyventojų susirinkimas sprendžiant valstybės reikalus yra neįmanomas. Šio modelio ribotumas yra ir tai, kad į valstybės sprendimų priėmimą buvo įtraukiama gana maža dalis visuomenės narių bei ignoruojamos moterų teisės. Galiausiai, politinė lygybė paremta statusu niekaip negali užtikrinti, kad prie valstybės valdymo aparato atsistos pakankamai išmintingi ir nuovokūs asmenys, o minios sprendimai, paremti emocijomis ir jausmais, ne visada protingi. D. Held (2002:47) pastebi, kad „laisvės ir politinės lygybės reikalavimai nesuderinami su autoriteto,

tvarkos ir stabilumo palaikymu“, nes nuolat kyla smarkūs siaurų interesų konfliktai. Nebegalima kalbėti apie visuomenės susitelkimą bendram darbui, nes priimdamas sprendimus pilietis pirma žiūri naudos sau, pamiršdamas išpareigojimus atstovauti bendruomenės interesams. Kilo būtinybė kurti naujus demokratijos modelius, kurie racionaliau paaiškintų galios pasiskirstymą tarp valdžios ir piliečių.

1.2. Atstovaujamosios demokratijos koncepcijos

Ilgainiui tiesioginė demokratija, kur visi piliečiai susirenka bei svarsto aktualius klausimus, priima ir vykdo sprendimus, tapo nebeįmanoma dėl vis didėjančio piliečių skaičiaus. Toks pastovus ir tiesioginis dalyvavimas geriausiu atveju galėjo apsiriboti tik vietiniu lygmeniu. Iš kilo būtinybė sukurti atstovaujamosios demokratijos koncepciją, kurios pagrindiniai bruožai yra: (1) neribotas politinės bendrijos dydis; (2) piliečiai valdymą bei sprendimų priėmimą patiki asmenims, turintiems pakankamai specialių žinių tam tikroje sferoje; (3) išsaugoma tam tikri tiesioginės demokratijos elementai, pavyzdžiui, referendumai, tiesioginis ir visuotinis piliečių dalyvavimas rinkimuose (Pražauskas ir Unikaitė, 2007:174). Žemiau yra pateikiamos pagrindinės galios pasiskirstymo tarp elito ir paprastų žmonių koncepcijos.

Vienas iš modelių, sukritikavusių klasikinės teorijos visuotinės laisvės ir lygybės idėjas, kurios nepaisė atskirų individų gebėjimų bei nuopelnų, buvo klasinis Karl Marx ir Max Weber demokratijos modelis (dar vadinamas marksizmu). Klasinės demokratijos šalininkai kritikuoja klasikinės demokratijos modelį ir pastebi, kad žmogus nėra izoliuota visuomenės dalis, tad jis nėra visiškai laisvas ir nepriklausomas. Anot jų, skirtumų tarp individų iškilimą sąlygojo privatinės nuosavybės atsiradimas, kapitalistiniai santykiai, kur gamybos perteklius koncentruojamas mažumos rankose, o iš to kyla visuomenės narių skirtinga ekonominė padėtis (Held, 2002). Taip visuomenė pasiskirto į dvi klases – valdančiąją, kuri „valdo materialines gamybos priemones“, suteikiančias jai pranašumą bei galimybę valdyti, ir išnaudojamąją, kurių interesus privalo ginti valstybė (Pražauskas ir Unikaitė, 2007:71). Tarp šių klasių vyksta nuolatinis konfliktas, kylantis dėl ekonominės galios netolygaus pasiskirstymo. K. Marx manė, jog šis nuožmi klasių kova įrodo tai, kad „demokratinis valdymas kapitalistinėje visuomenėje iš esmės yra negyvybingas“, nes valstybė, teisiškai (per įstatymus) gina privatinės nuosavybės privilegijas, t.y. valdančiųjų interesus (Held, 2002:154). R. Miliband (Parsons, 2001) įsitikinęs, kad valstybė užuot ginusi valdomųjų interesus, tampa valdančiosios klasės įrankiu, tarnaujančiu šių interesams.

Panašią piramidės modelio galios pasiskirstymo tarp valdžios ir piliečių teoriją, kur valstybės valdymo viršūnėje yra sukonzentruojama mažos, bet galingos, visuomenės dalies interesai, plėtojo ir elitistinės demokratijos teoretikai (Gaetano Mosca, Vilfredo Pareto, Robert Michels). Anot jų, „politinio proceso pagrindiniai subjektai yra ne tiek individai, lyderiai, kiek grupės, dažniausiai

vadinamos elitais,“ t.y. išskirtinė žmonių grupė, pasižyminti ypatingomis savybėmis (Pražauskas ir Unikaitė, 2007:71). Skirtingai nei marksizmo šalininkai, elitistinės koncepcijos rėmėjai teigė, kad visuomenė be klasių negali egzistuoti, o demokratiški procesai užtikrinami kuomet kovodami dėl visuomenės narių balsų, kad teisiškai įtvirtintų savo valdžią, eliti konkuruoja (Parsons, 2001). Piliečiai prisideda prie valstybės valdymo bei sprendimų priėmimo demokratiniu keliu į valdžią paskirdami tą elitą, kuris, jų nuomone, geriausiai atstovaus visos šalies piliečių interesams. R. Michels (Parsons, 2001) teigia, kad demokratija be institucijų ir elito nebėra įmanoma, nes šie formuoja kolektyvinę valią bei geba efektyviai atstovauti ir realizuoti piliečių interesus. Minia yra chaotiška, paremta emocijomis, todėl sprendimų priimti negali. Vis tik A. Pražauskas ir I. Unikaitė (2007:81) sukritikuoja šią teoriją pastebėdami, kad elitistai per daug dėmesio skiria pačiam elitui, neatsižvelgdami į jų sąveiką su masėmis bei skirtingų elitinių grupių tarpusavio kovos aspektus.

Dar vienas svarbus demokratijos modelis, kuriam nemažai įtakos padarė jau dvi minėtos demokratijos koncepcijos, yra pliuralizmas (pagrindiniai teoretikai yra Joseph Schumpeter ir Robert Dahl). Kertinė šios srovės idėja yra tai, kad „visuomenė valdoma ne daugumos ar mažumos, o daugelio tarpusavyje konkuruojančių mažumų“ (Pražauskas ir Unikaitė, 2007:82). Valdžios ir piliečių galių balansas pasiekiamas masėms suteikus teisę balsuoti ir rinkti elitus, o atskirų elitų tarpusavio kova užkerta kelią vienos jų įsiviešpatavimui ir dominavimui. J. Schumpeter matė demokratiją kaip rinką, kur politikai yra verslininkai, rinkėjai – vartotojai, o jų prekė – programa (ekonominis demokratijos modelis). Šis mokslininkas gana kritiškai vertina piliečių galimybes įsikišti į valstybės valdymo ir sprendimų priėmimo mechanizmą: „Liaudis nekelia ir nesprenžia jokių klausimų, greičiau klausimai, nuo kurių priklauso jos likimas, paprastai yra keliami ir sprendžiami už ją“ (Pražauskas ir Unikaitė, 2007:84). R. Dahl priešingai, nesutinka nuvertinti piliečių indėlio efektyviame valstybės valdyme: „demokratija, kaip idealą ar tikslą, galima įsivaizduoti kaip individų bendruomenę, kurios kiekvienas narys vertina visus kitus kaip vienodai kompetentingus dalyvauti asociacijos valdyme“ (Krupavičius ir Lukošaitis, 2004:25). Jis nemano, kad liaudis tėra pasyvūs programų rinkėjai, nes politiniai eliti konkuruodami tarpusavyje savo programas kuria atsižvelgdami į rinkėjų preferencijas – taip piliečiai „priverčia politinius lyderius bent šiek tiek atkreipti dėmesį į masių lūkesčius“ (Pražauskas ir Unikaitė, 2007:84).

Šios demokratijos teorijos atskleidžia, kad istorinėje perspektyvoje nebuvo vieningo sutarimo, kaip vertinti piliečių vaidmenį valstybės valdyme. Vieni mokslininkai įsitikinę, jog piliečių indėlis sprendimų priėmime yra labai menkas (pvz. klasinio demokratijos modelio šalininkai). Kiti su tuo nesutinka, nes mano, jog valstybės valdininkai priima sprendimus atsižvelgdami į piliečių lūkesčius, todėl jie vieni nuo kitų priklauso (pvz. R. Dahl).

1.3. Dalyvaujamoji demokratija

Vienas svarbiausių XX a. pabaigos pasiekimų demokratijoje yra tai, kad buvo pradėtos intensyvios diskusijos apie valstybės, pilietinės visuomenės bei pavaldžių visuomenės narių santykių problemas. Tai davė pradžią naujo dalyvaujamosios demokratijos modelio atsiradimui, kurio šalininkai pagrindinį dėmesį skyrė piliečių įtraukimo į valstybės valdymą svarbai. D. Held (2002:303) teigia, kad terminas *dalyvaujamoji demokratija* „dažnai vartojamas norint aprėpti įvairius demokratijos modelius nuo senovės Atėnų iki tam tikrų marksistinių nuostatų“. Šis demokratijos modelis yra neatsiejamas nuo šių laikų demokratijos suvokimo, todėl jis yra šio darbo atraminis taškas.

Vienas iš dalyvaujamosios demokratijos atstovų, Carole Pateman, teigia, kad *valstybės* ir *pilietinės visuomenės* sąvokų atskyrimas ar net jų priešinimas yra ydingas, nes susiformuoja hierarchinis valstybės ir piliečių santykių modelis: valstybė tampa aukščiausia ir nekvestionuojama galia, kuriai reikia paklusti. Tai nėra gerai, nes valstybė yra sukurta piliečių ir turi jiems tarnauti. C. Pateman įsitikinęs, kad į valstybės bei pilietinės visuomenės santykius reikia žiūrėti kaip į sudėtingą mechanizmą, kur valstybė yra neatsiejamai susipynusi su įvairiais piliečių susivienijimais bei organizacijomis. Dėl to, kaip teigia ir marksistai, valstybės negalima laikyti nepriklausoma bei nešališka galia. Pavojaus, kai valstybė atstovauja tik valdančiųjų interesams, išvengiama visuomenėje, kurioje skatinamas politinės veiklos efektyvumo jausmas (Held, 2002:311).

A. Prazauskas ir I. Unikaitė (2007:185) teigia, jog tam, kad valstybėje būtų efektyviai realizuojami demokratiniai procesai, užkertantys kelią valdžios pareigūnų savivalei, pirmiausia reikia suinteresuotos visuomenės, kuri aktyviai dalyvautų nubrėžiant visuomeninius tikslus bei įgyvendinant numatytas valstybės veiklos strategijas. Šios aktyvaus piliečio idėjos yra ir dalyvaujamosios demokratijos centre: „dalyvaujamoji demokratija skatina žmogaus vystymąsi, (...) mažina [jo] susvetimėjimo valdžios centrums jausmą, puoselėja rūpinimąsi kolektyvinėmis problemomis ir padeda formuoti aktyvius ir sąmoningus piliečius, sugebančius smarkiau domėtis valdymo reikalais“ (Held, 2002:307). Vienas iš esminių dalyvaujamosios demokratijos šalininkų keliamų klausimų yra tai, ar įmanoma demokratiją išplėsti tiek, kad ši neapsiribotų periodišku visuomenės narių dalyvavimu rinkimuose, o taptų jų gyvenimo kasdienybe – reikia artėti prie tokios visuomenės, kurios nariai galėtų dalyvauti priimant sprendimus visose gyvenimo srityse. R. Dahl (Held, 2002; Prazauskas ir Unikaitė, 2002; Parsons, 2001) mano, kad tam valstybės demokratinė sistema turi atitikti šiuos kriterijus:

- veiksmingas dalyvavimas – piliečiai šalyje privalo turėti pakankamai galimybių įsitraukti į viešosios politikos formavimą bei išdėstyti savo argumentus vienu ar kitu klausimu;
- sąmoningas supratimas – piliečiai iš valstybės pareigūnų gali gauti pakankamai informacijos apie tai, koks sprendimas tam tikru klausimu yra geriausias visuomenei;

- balsavimo lygybė lemiamu tarpsniu – visų šalies piliečių nuomonė kolektyvinių sprendimų priėmimo laikotarpiu privalo būti lygiaverte;
- darbotvarkės kontrolė – piliečiai turi turėti galimybių nuspręsti, kokius klausimus valdininkai turi spręsti, o kurių ne;
- įtraukimas – visiems suaugusiems asmenims, kurie turi teisėtų interesų šalyje, suteikiama pakankamai pilietinių galių.

D. Held (2002) visus šiuos kriterijus sujungė į priešastinių ryšių grandinę, kur išnykus bent vienai iš grandžių demokratija netektų prasmės. J. S. Mill (Held, 2002) pripažįsta, jog toks visuomenės modelis yra sunkiai įsivaizduojamas, nes sudėtinga koordinuoti didelę bendruomenę žmonių, kur kiekvienas kovoja už savo siaurus interesus. Macphersonas, priešingai, įsitikinęs, kad įmanoma transformuoti visuomenę ir valstybės valdymo sistemas, kurios būtų pagrįstos „konkuruojančių partijų ir tiesioginės demokratijos organizacijų derinimu“ (Held, 2002: 306).

Nemaža dalis politikos mokslo atstovų iki šių dienų dalyvaujamosios demokratijos idėją laiko gana idiliška, tačiau neišvengiama ateities vizija: „Dalyvaujamoji visuomenė privalo būti eksperimentinė visuomenė, visuomenė, sugebanti eksperimentuoti po to, kai bus radikalios reformuotos nelanksčios struktūros, kurias buvo primetęs privatus kapitalas, klasiniai santykiai ir kitokia sisteminė galios asimetrija“ (Held, 2002:310). C. Pateman (ten pat) pastebi, kad kalbama apie visuomenę, į kurią lygiuojamės ir į kurią einame, bandydami atsikratyti praeities politinės minties ir kurdami naują, nedogmatiską demokratijos teoriją, kurios centre yra piliečių „dalyvavimo samprata“.

Apibendrinant aptartas visuomenės ir valdžios galios pasiskirstymo teorijas, kurių yra labai daug ir darbe yra pristatytos tik pačios pagrindinės, galima teigti, kad supratimas, kas tai yra demokratija, nuolat kito. Mažumos dominavimo koncepcija evoliucionavo nuo griežto valdančiojo elito ir valdomosios daugumos priešinio, netgi visišką demokratijos galimybės neigimo, iki kur kas sudėtingesnio modelio, kuriame elitų konkurencijos kontekste atsiranda daugiau galimybių pasireikšti daugumos valiai. Apžvelgus skirtingas demokratijos sampratas, galima daryti išvadą, jog demokratija turėtų būti traktuojama kaip piliečių įtakos didėjimo procesas (Sakwa ir Stevens, 2000:130).

2. Pilietinės visuomenės samprata

2.1. Pilietinės visuomenės sąvoka

Pilietinės visuomenės sąvoka yra aktuali jau nuo antikos laikų. Jos samprata nuolat kito ir buvo įvairiai interpretuojama skirtingomis epochomis. Pavyzdžiui, Aristotelis nemato skirtumo tarp valstybės ir pilietinės bendruomenės, o Hegelis šias dvi sąvokas jau atskiria. Pasak A. Bielskio (Šiliauskas, 2006:20), tokie politinės minties klasikai kaip Hegelis, Kantas ar Rousseau, suvokė

politinę visuomenę kaip žmonių tam tikrų teisių perdavimą valstybei, bet kartu ir politinės valdžios ribojimą. Hobbes ir Locke *pilietinę visuomenę* apibrėžia kaip tam tikrą nepolitinius santykiais susijusių ir valstybės nekontroliuojamų asociacijų bei susivienijimų tinklą, t.y. politinės valdžios nekontroliuojamą erdvę (Pražauskas ir Unikaitė, 2007:179).

A. B. Seligman (1992:241) kalba apie tris *pilietinės visuomenės* termino taikymo atvejus:

- (1) gana konkreti, bet daugiau politinė termino prasmė, sąjūdžių bei partijų lozungas, kuriuo bandoma kritikuoti valdžios politiką;
- (2) terminas vartojamas „tam tikroms socialinių reiškinių, socialinės organizacijos formoms apibūdinti (...) makro lygiu ar net kaip galimą darinį socialinės analizės mikro ir makro lygiams susieti“;
- (3) terminas vartojamas kaip tam tikra filosofinė sąvoka, „kaip etinis idealas, socialinės tvarkos vizija, kuri yra ne tik deskriptyvinė, bet ir preskriptyvinė, pateikianti gero gyvenimo viziją“.

Šiais laikais *pilietinė visuomenė* yra suvokiama kaip instrumentas, užtikrinantis demokratijos plėtrą ir skatinantis visuomenės dalyvavimą valstybės sprendimų priėmimo (VRM, 2006:3). Tai įtvirtinta LR Konstitucijos 33 straipsnyje; 2 straipsnyje taipogi teigiama, kad „Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai“. V. Kavolis (Krupavičius ir Lukošaitis, 2004:527) pilietinę visuomenę traktuoja kaip „bendru politiniu ir moraliniu žodynu paremtą ir save aktyvuojančią socialinio ryšio ir žmogiškojo asocijavimosi galią“, o ne kaip mechaninę individų sankaują, todėl čia svarbu pasitikėjimo, abipusės kritikos tarp piliečių ir valstybės tarnautojų, solidarumo bei asocijavimosi dimensijos.

T. Birmontienė („Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė“, 2003:4) pastebi, kad *pilietinės visuomenės* sąvoką pirmiausia turėtume sieti su sąmojingų piliečių visuomene, „kurios nariai sugeba teisinėmis priemonėmis ginti savo interesus (...) kurioje veikia įvairiausi piliečių susivienijimai, bendrijos, asociacijos (...) galinčios padėti apsisaugoti ir nuo valstybės piktnaudžiavimo valdžia.“ Per susivienijimus žmogus yra apsaugomas nuo visiško pajungimo valstybei, gali kvestionuoti pareigūnų priimamus sprendimus bei stengtis atstovauti visuomenės interesams (Gineitienė ir Domarkas, 2000).

Mokslininkai išskiria skirtingus piliečių asocijavimosi motyvus. Pavyzdžiui, A. Ferguson yra įsitikinęs, kad:

(...) žmogus iš prigimties yra bendruomenės narys; ir kai į jį žvelgiama tokiu požiūriu, individas jau neatrodo esąs sukurtas pats sau. Jis privalo paminti savo laimę ir laisvę, jei tai kliudo visuomenės gėriui (...). Jis yra tik visumos dalis (...) ir jeigu visuomenės gėris yra žmonėms pagrindinis dalykas, tuomet individų laimė yra didysis pilietinės visuomenės siekis. (Seligman, 1992:47)

Remiantis šiuo požiūriu, jungimasis į bendruomenes kyla iš natūralios žmogaus prigimties. Skirtingai nei gyvūnai, žmonės yra linkę kolektyviai dalyvauti, nuolat tartis, įtikinėti, galbūt net priešintis: bet kokių atveju jie atsisako savo asmeninės naudos ar saugumo. Tačiau D. Hume nelinkęs pritarti šiai idėjai. Jis mano, jog „vienintelis socialinės tvarkos garantas yra (protingas) savanaudiškumas“ (Seligman, 1992:57). Individas dalyvauja visuomeninėje veikloje, nes šis dalyvavimas tarpininkauja jo individualiems norams bei siekiams, kuriuos jis gali lengviau pasiekti suvienijęs jėgas su bendraminčiais. M. Hudson (1999) be altruistinių dalyvavimo organizacijose paskatų taipogi mini ir savanaudiškesnius motyvus tokius kaip saviraiška, statuso įgijimas visuomenėje, pripažinimas, kontaktų užmezgimas ar savigarbos padidinimas.

Galiausiai, A. Prazauskas ir I. Unikaitė (2007:179; 185) teigia, kad vienas pagrindinių pilietinės visuomenės požymių, lemiantis aktyviai dalyvaujančios visuomenės susikūrimą, yra dalyvaujamosios demokratijos keliu einanti valstybė, kurioje valdžios institucijos nekontroliuoja daugybės svarbių visuomenės ar individualių piliečių gyvenimo sferų ir leidžia daug sprendimų priimti jiems patiems. Vienas aiškiausių pilietinės visuomenės rodiklių, anot mokslininkų, yra nevyriausybinių organizacijų (toliau tekste NVO) tinklas šalyje; taipogi svarbu visuomenės tolerantiškumas, solidarumas bei išsilavinusi vidurinioji klasė.

2.2. NVO ir valdžios institucijų sąveikos ypatybės

NVO kūrimuisi valstybėje lemiamos įtakos turi šalies aplinka, kuri arba skatina, arba slopina NVO veiklą. D. Gineitienė bei V. Domarkas (2000:30) identifikuoja šiuos pagrindinius aplinkos komponentus:

- (1) Valdžios nuostatos – valdžios institucijos turi galimybių skatinti NVO veiklą teikdamos joms paramą, patikėdamos joms tam tikrus projektus pagal sutartis, taikydami mokesčių lengvatas; vis tik jos turi galios ir riboti NVO veiklą tam tikrais teisiniais bei finansiniais suvaržymais;
- (2) Privataus sektoriaus ištekliai – NVO veiklos sėkmę gali lemti grynųjų pinigų perteklius bei laikas, kuriuo gali disponuoti piliečiai, juk „kuo įvairesni (...) savanoriai, tuo didesniu laipsniu NVO gali kontroliuoti savo vykdomas programas“;
- (3) Religinės ir etinės šalies vertybės – tokios religijos kaip krikščionybė ar islamas, induizmas skatina filantropinius procesus valstybėje.

Antrasis bei trečiasis aplinkos komponentai yra menkai kontroliuojami ir gali pasikeisti tik per ilgus metus. Dėl to NVO raida labiausiai priklauso nuo valstybės pareigūnų vykdomos politikos NVO atžvilgiu.

Vis didėjant trečiojo sektoriaus organizacijų skaičiui, daugiau dėmesio joms skiria ir valstybė, nes demokratinės šalys pastebi NVO tinklo valstybėje privalumus. Valstybės valdininkai pripažįsta,

kad NVO veikla yra svarbi valstybių ekonominiam gyvenimui, nes įdarbina žmones, taipogi jų teikiamos paslaugos yra pigesnės, nes dažnai šiose organizacijose dirba savanoriai bei naudojami pritraukti finansiniai ištekliai. NVO ugdo sąmoningus piliečius, kurie nebėra abejingi socialinėms šalies problemoms, skatina jų aktyvumą bei ugdo atsakomybės jausmą, tad svarbu, kad NVO šalyje veiktų vieningai ir bendrautų tarpusavyje. Galiausiai, daugelis savanoriškų organizacijų yra novatoriškos, kūrybingos, todėl svarbu jas įtraukti į sprendimų priėmimo procesą, nes jos geba įvertinti bei spręsti nenumatytas problemas (Gineitienė ir Domarkas, 2000:31-32, 35). Skiriami 4 tipų valstybės ir NVO santykiai, kurie dažnai valstybėse yra derinami: (a) valdžios dominavimo modelis; (b) NVO sektoriaus dominavimo modelis; (c) lygiagretus modelis, t.y. valdžia ir NVO vienodai įtraukiami į socialinių paslaugų finansavimą, teikimą, tačiau kiekvieno veiklos sritis griežtai apibrėžiama; (d) bendradarbiavimo modelis, t.y. valdžia ir NVO valstybėje dirba kartu, dažniausiai valdžia teikia finansavimą, o NVO – paslaugas (Gineitienė ir Domarkas, 2000:33).

Svarbiausios valstybinės institucijos, esančios arčiausiai piliečių yra savivaldybės, kurios sau kelia panašius į NVO tikslus: „patenkinti piliečių poreikius ir padėti jiems spręsti opias problemas. Daugelis savivaldybių nesugebėtų spręsti gyventojų socialinių, ūkinių ir kitų problemų be NVO pagalbos“ (Gineitienė ir Domarkas, 2000:33). Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatyme *savivaldybė* apibrėžiama kaip „valstybės teritorijos administracinis vienetas, turintis juridinio asmens statusą bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per savivaldybės tarybą“. Svarbu užtikrinti efektyvų NVO ir savivaldybių bendradarbiavimą: kurti informacijos keitimosi mechanizmus, nustatyti atskaitomybės principus, skatinti bendradarbiavimą ir pan. (Gineitienė ir Domarkas, 2000). NVO gali siekti daryti įtaką ir centrinėms valdžios institucijoms, bet dėl to, kad dažnai organizacijų veikla yra lokalizuota, t.y. apsiribojanti gana siauros teritorijos problemomis, darbe yra svarbu NVO santykis su savivaldybe.

Kaip pastebi politikos mokslo atstovai (L. Donskis, A. Krupavičius), Lietuvoje pilietinė visuomenė dar tik pradeda bręsti ir piliečiai tebesimoko dalyvavimo valstybės valdyje subtilybių. Panašias tendencijas pastebi ir D. Gineitienė bei V. Domarkas (2000:28): jie teigia, kad Rytų Europoje daugelis piliečių dar tik mokosi dalyvavimo meno, NVO pradeda savo veiklą po ilgai trukusios politinės represijos, o valdžios institucijos jau pamažu pradeda įvertinti piliečių dalyvavimo valstybės valdyje svarbą.

NVO ir savivaldybių santykis yra aktualus Lietuvoje nuo pat nepriklausomybės atkūrimo. Vaidotas Ilgius (NVO informacijos ir paramos centras, 2001:4), pastebi, kad šių dienų valstybėje NVO svarba nuolat didėja. Atsiranda naujų NVO centų, koalicijų, skiriami pareigūnai, atsakingi už NVO ir savivaldybių efektyvų bendradarbiavimą ir pan. Nuo 1998 m. didelės PHARE paramos lėšos buvo skirtos NVO ir savivaldybių bendradarbiavimui skatinti. Didelė parama iki šiol gaunama iš valstybės bei ES struktūrinių fondų, JAV Tarptautinės bendradarbiavimo agentūros, Nyderlandų

fondo, tačiau pastebima, kad užsienio rėmėjų Lietuvai skiriamos paramos apimtys akivaizdžiai mažėja (pavyzdžiui, jau 2002 m. užsienio parama Lietuvos NVO sumažėjo 10 milijonų litų), nes suvokiama, kad Lietuva yra stabili demokratinė valstybė ir pajėgi pati sėkmingai vystyti savo nevyriausybinį sektorių (Finansų ministerijos bei NVO informacijos ir paramos centro informacija, 2007). Be to, nuolat rengiami nauji įstatymai bei teisės aktai, kuriais siekiama NVO gerovės. 2004 m. priimtas LR Vyriausybės nutarimas *Dėl NVO reikalų komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo* (Šiliauskas, 2006:162). Šio nutarimo pagrindinis tikslas yra padėti NVO operatyviau reaguoti į valstybės tarnautojų priimamus ar rengiamus sprendimus, skatinti šių organizacijų aktyvų dalyvavimą valstybės valdyme. Mažėjant užsienio paramai, valstybė skatina filantropinę veiklą bei suteikia daugiau galimybių piliečiams prisidėti prie NVO projektų finansavimo. Paminėtina 2003 m. įsigaliojusi LR Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2002-07-02 XI-1007 pataisa leidžianti piliečiams paskirti iki 2 procentų savo fizinių asmenų pajamų mokesčio labdarinagai organizacijai ar religinei bendrijai paremti. Tai būdas skatinti NVO veiklą, piliečių sąmoningumą bei diegti abipusį pasitikėjimą.

Pastaruojų metu viešosios valdžios institucijos stengiasi formalizuoti bendradarbiavimo su vietos NVO mechanizmą. Yra skiriamos tokios savivaldybių ir NVO bendradarbiavimo formos (NVO informacijos ir paramos centras, 2001:119):

- (1) NVO interesų atstovavimas – NVO vadovams suteikiama galimybė dalyvauti savivaldybių politinių struktūrų ar vykdomųjų institucijų veikloje;
- (2) Finansinė parama – NVO gali gauti vykdomų projektų finansavimą savivaldybės lėšomis;
- (3) Kita parama – pavyzdžiui, kai savivaldybė lengvatinėmis sąlygomis suteikia NVO patalpas veiklai, savivaldybė gali atleisti NVO nuo tam tikrų mokesčių, padeda užmegzti tarptautinius ryšius ir pan.

Nuolatinis NVO gausėjimas turi tiek teigiamų, tiek neigiamų pasekmių šalyje. D. Gineitienė bei V. Domarkas (2000:29) pastebi, kad Lietuvoje valdžios institucijos vis dar neigiamai žiūri į NVO, nes jas traktuoja kaip konkurentes „finansavimui iš užsienio fondų gauti, nepageidaujamus kritikus bei potencialius konkurentus dėl vietų valdžioje“. E. Stumbraitė (Šiliauskas, 2006:158) mano, kad NVO sėkmingai plėtotis trukdo „nepakankamai tobuli NVO veiklą reglamentuojantys įstatymai; sunku užtikrinti patikimą finansavimą; savanoriškumas yra pavienis, atsiktinis; valstybinės patirties stoka.“ Politikos mokslo atstovė dar mini ir tai, kad dažnai NVO ir savivaldybės santykiai Lietuvoje yra pagrįsti nepasitikėjimu, abipusiu įtarumu. Šio priešiško požiūrio rezultatas yra tai, kad savivaldybės bijo, jog ne pelno organizacijos pradės piktnaudžiauti gaunama parama, NVO sektorius taps dirva „ekstremistinėms politinėms organizacijoms“ ir pradės kelti pavojų šalies demokratijai (Šiliauskas, 2006:165). Pačios NVO dažnai konkuruoja tarpusavyje dėl nepakankamų išteklių bei perima pelno sektoriuje galiojančius verslo principus ir kaip vertybę

pabrėžia ne bendradarbiavimą, o konkurenciją, efektyvumą, racionalumą (Gineitienė, Domarkas (2000), Stumbraitė (Šiliauskas, 2006)). R. Čiupaila (2006)) pabrėžia, kad Lietuvos NVO trūksta vadybinių žinių efektyviai panaudoti gaunamas lėšas, reta organizacija turi sukūrusi ilgalaikę strategiją, todėl valstybei sudėtinga remti ilgalaikius projektus. Tai rodo, kad Lietuvoje dar reikia daug nuveikti, kol turėsime sėkmingai veikiančių NVO ir savivaldybių bendradarbiavimo mechanizmą.

Dar viena pilietinės visuomenės problema Lietuvoje yra ir pačių gyventojų skeptiškas nusiteikimas dalyvavimo NVO veikloje atžvilgiu. E. Stumbraitės (Šiliauskas, 2006:157) pateikta statistika, kad Lietuvoje tik 9 proc. gyventojų buriasi į organizacijas ar bendrijas, o kitose ES valstybėse narėse nuo trečdaliao iki daugiau nei pusės visų šalies gyventojų, verčia susirūpinti. Kai kurie mokslininkai (R. Grigas, M. Castellsas, I. Zaleskienė) visuomenės pilietinį apatiškumą dalyvavimui NVO veikloje yra linkę vertinti kaip nuolat pasyvėjančio gyvenimo būdo rezultatą: „Žmogus, ištisas dienas prasėdintis prie kompiuterio, (...) yra vis labiau atplėšiamas nuo prigimtinės kultūros (...). Toks asmuo lengviau praranda ne tik Tėvynės įvaizdį, (...) bei ir emocionalumu, tiesioginiu bendravimu grindžiamą prisirišimo prie kitų žmonių jausmą“ (Grigas, 2007). Tiek E. Stumbraitė (ten pat), tiek A. Šliogeris (Vilimienė, 1999:23), savo straipsniuose susirūpinę kalba apie jaunimo dalyvavimo NVO veikloje pasyvumą ir įvardija tai kaip vieną aktualiausių šių dienų problemų kalbant apie piliečių ir valstybės santykį sprendimų priėmimo. E. Stumbraitė (Šiliauskas, 2006:168) mano, kad pagrindinė priežastis, dėl ko piliečiai nenoriai jungiasi prie NVO veiklos yra informacijos stoka. Autorės mini tyrimą, kuris atkleidė, kad net 70 proc. apklaustų žmonių nežino apie jų mieste veikiančias NVO organizacijas bei jų veiklą.

Vis tik mokslininkai yra nusiteikę optimistiškai ir tiki, kad „Lietuvoje pilietinė visuomenė turi itin dideles galimybes skleisti kvestionuodama elitistinę (...) politikos sampratą (dalinančią visuomenę į elitą ir mases (...)), o sykiu ir sugrąžindama politikai moralinius kriterijus“ (Krupavičius ir Lukošaitis, 2004:527). 2000 metais atliktas tyrimas (ten pat), kuriuo siekiama išsiaiškinti Lietuvos gyventojų nenoro jungtis prie NVO priežastis, buvo atkleista, kad iš visų apklaustųjų apie 27 proc. gyventojų ir net 53 proc. verslo atstovų svarsto galimybes jungtis prie NVO veiklos. D. Gineitienė bei V. Domarkas (2000:50) prieina prie išvados, kad „trečiojo sektoriaus plėtojimo potencialas ir pilietinės visuomenės potencialas Lietuvoje yra nemažas. Žmonėms trūksta informacijos, todėl būtų tikslinga, kad NVO (...) aktyvintų ryšius su visuomene, į NVO veiklą įtrauktų daugiau potencialių narių.“

3. Piliečių dalyvavimas valstybės valdyme

Kaip buvo minėta, demokratija neapsiriboja visuomenės narių gebėjimu išrinkti valstybės lyderius, kuriems patikėtas valstybės valdymas bei sprendimų priėmimas. Demokratija visų pirma yra piliečių aktyvus dalyvavimas valstybės valdyme. Šiame skyriuje aptariama, kas tai yra dalyvavimas, kokie yra skirtingų mokslininkų požiūriai į dalyvavimą ir kokius dalyvavimo būdus galima būtų laikyti pačiais svarbiausiais, užtikrinant demokratinius procesus valstybėje.

3.1. Piliečių dalyvavimo svarba ir įvairovė

D. Rucht (Sakwa ir Stevens, 2000: 111) teigia, kad dalyvaujanti visuomenė laikoma ta, kuri nėra apatiška šalies politiniams procesams, aktyviai domisi politiniais įvykiais, išsako savo poreikius bei nuomonę, stengiasi paveikti valdininkų priimamus sprendimus, o tai galiausiai daro įtaką didesnėms žmonių grupėms. Kalbant apie piliečių efektyvaus dalyvavimo priimant sprendimus galimybes, pastebima, kad aktyvūs piliečiai dar neužtikrina demokratinių procesų šalyje, nes dalyvavimas yra dvilypis reiškinys. D. Gineitienė ir V. Domarkas (2000:6) praplečia D. Rucht dalyvaujančios visuomenės idėją ir teigia, kad pilietinį dalyvavimą reikia suvokti kaip „bendravimą tarp piliečių ir valdžios, kai valdžia informuoja piliečius ir juos išklauso, o piliečiai išsako savo nuomonę ir pageidavimus valdžiai“. Valstybėje plėtojant demokratinius procesus, pirmiausia reikia ugdyti piliečius, kurie mokytųsi domėtis politiniais procesais šalyje bei aktyviau dalyvautų valstybės valdyme. Valdininkai turėtų siekti per įstatymus bei kitas institucines priemones įtraukti kiek galima daugiau piliečių į sprendimų priėmimo procesą.

Piliečių dalyvavimas valstybės valdyme yra naudingas dėl daugelio priežasčių:

- skatina visuomenės ir vietos valdžios dialogą;
- gerina (vietos) valdžios institucijų veiklos skaidrumą bei jų atskaitomybę;
- padeda spręsti regiono problemas bei užtikrina, kad į piliečių nuomonę būtų atsižvelgiama priimant politinius sprendimus bei sudarant naujas programas;
- bendradarbiaudami su piliečiais valstybės valdininkai gali gauti reikiamos informacijos geriausia sprendimui priimti bei turi galimybę paaiškinti priimto nepopuliaraus sprendimo esmę bei aplinkybes;
- ugdo abipusį valdžios institucijų ir piliečių pasitikėjimą;
- leidžia įgyti visuomenės paramą, nes žmonėms patinka, kai klausiami jų nuomonės svarbiais klausimais, ypač tais, kurie liečia juos tiesiogiai – tai leidžia jiems pasijusti reikšmingiems (Held, 2002).

Aktyvi visuomenė yra reikalinga šalyje tam, kad būtų užtikrinti demokratiniai procesai priimant sprendimus, tačiau tikslai bei uždaviniai, kuriuos sau kelia dalyvaujamosios demokratijos

keliu žengiančios valstybės, kol kas sunkiai įgyvendinami. Net pačios *piliečio* ar *pilietybės* sąvokos šiame globaliame pasaulyje yra kur kas sunkiau apibrėžiamos nei klasikinės demokratijos pavyzdyje, kai Atėnuose piliečiu buvo laikoma tik maža dalis aiškiais kriterijais besiremiant atrinktų visuomenės narių. M. Taljūnaitė (2005:65) teigia, kad dažnai *piliētis* ir *pilietybė* yra siejama su *tautybe*. Tokią pačią poziciją palaiko ir R. Dahrendorf (1996:60), kuris teigia, kad „pilietybė apibrėžia teises ir pareigas, susijusias su priklausymu socialiniam vienetai, o ypač su tautybe.“ Remiantis šiuo apibrėžimu, pilietybę galima traktuoti kaip priklausimą tam tikrai valstybei, t.y. „asmens teisinį arba politinį ryšį su konkrečia valstybe“ (Taljūnaitė, 2005:80). Tačiau situacija nebėra tokia paprasta. Įkūrus Europos Sąjungą, kuri turi viršvalstybinės organizacijos bruožų, valstybių narių sienos nebeteko prasmės. Bandant užtikrinti visiems valstybių narių piliečiams vienodas galimybes bei siekiant „stiprinti ES piliečių bendrumo dvasią ir suteikti jiems tam tikrų praktinių teisių bei laisvių“ (Vitkus, 2002:240), atsirado būtinybė sukurti ir *Europos Sąjungos pilietybę*. Taigi Lietuvos, kuri yra ES narė nuo 2004-ųjų metų, piliečiai turi dvigubą, t.y. Lietuvos ir ES, pilietybę. Kaip yra apibrėžta Europos Bendrijos steigimo sutarties 17-22 straipsniuose (taip pat Sutartyje dėl Konstitucijos Europai), ES pilietybė nepaneigia nacionalinės pilietybės, tiesiog ją praplečia, papildo. Taip Lietuvos ar bet kurios kitos valstybės narės piliečiui yra suteikiamos vienodos galimybės apsigyventi ir dirbti kitoje ES valstybėje narėje (Vitkus, 2002:241; Taljūnaitė, 2005:69; Bellany, 2006).

V. Daujotytė-Pakerienė (Grigas, 2007) įsitikinusi, kad šis pilietybės dvilypumas anaipol nėra vien teigiamas reiškinys. Kaip teigia autorė, Lietuvos (ar bet kurios kitos šalies) pilietis dažnai atsiduria tapatybės kryžkelėje: „(...) Lietuvos valstybės samprata darosi nebe tokia aiški, kokią daugelis žmonių regėjo savo sąmonėje (...) Baltijos kelyje. (...) Dalis suverenių teisių perduota sąjungai. Lietuvos kariuomenė priklauso ir NATO struktūroms. Pilėnų pavyzdys nebetinka gynėjų sąmonei.“ (Grigas, 2007:58) Tokie didžiosios pilietinės akcijos pavyzdžiai kaip Baltijos kelias, Sausio 13-oji, netgi Pilėnų gynimas lietuviams nebetenka prasmės. Globalizacijos tinkle piliečiai tiesiog praranda savo tapatybės, kitaip sakant vienio, jausmą, o tai veda prie nebetikėjimo ateitimi Tėvynėje, pilietinio gyvybingumo smukimo bei politinio cinizmo (R. Grigas, V. Daujotytė-Pakerienė (Grigas, 2007)).

Galima daryti išvadą, kad globalizacija žlugdo dalyvaujamosios demokratijos pabrėžtas idėjas apie aktyvaus piliečio svarbą valdant valstybę bei priimant visuomenei svarbius sprendimus. Kuomet sprendimai yra priimami platesniu nei valstybiniu lygmeniu, piliečiai dažnai pasijunta bejėgiais ir pasirenka pasyvių stebėtojų vaidmenį. Dėl to valstybinės (ypač vietos savivaldos) valdžios institucijos privalo stebėti visuomenę, per formalias priemones (pavyzdžiui, viešus svarstymus, diskusijas) ją įtraukti į valstybės valdymą, taip mažinti atotrūkio ir susvetimėjimo jausmą tarp visuomenės narių bei valdžios institucijų.

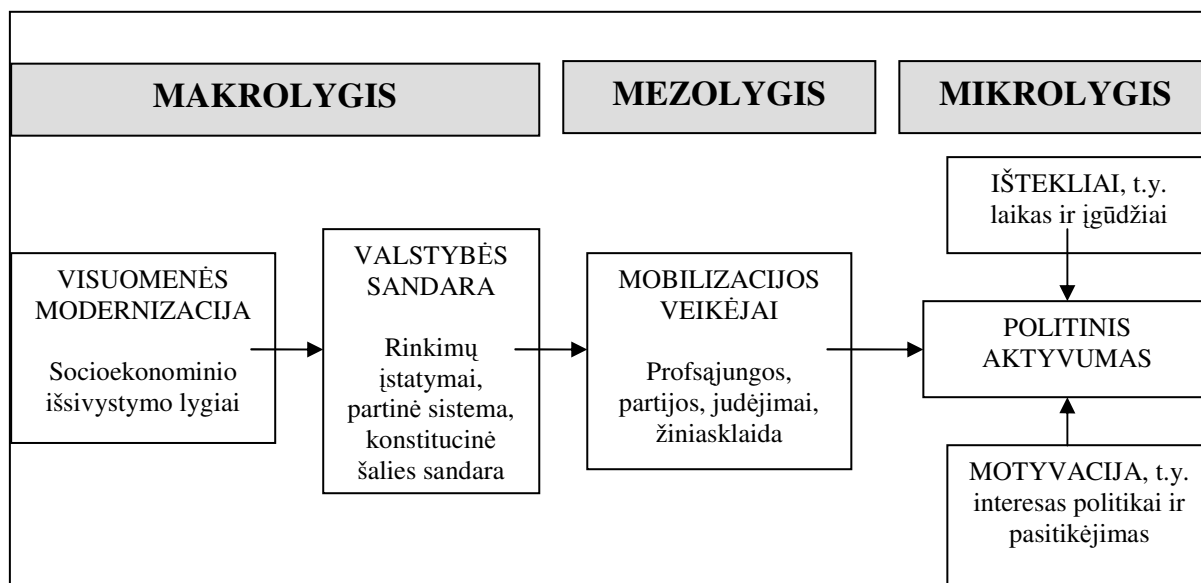
Mokslininkai nuo seno analizuoja piliečių dalyvavimo valstybės valdyme galimybes. A. Prazauskas ir I. Unikaitė (2007) teigia, kad visuomenės pasiskirstymas į valdančiųjų ir valdomųjų klases yra traktuojamas kaip natūralus procesas. Žmonės skiriasi savo gebėjimais, turi skirtingus materialinius resursus ir pan. Tačiau skirtingomis epochomis buvo akcentuojamos skirtingos valstybės vadovų savybės: Platonas teigė, kad valstybei vadovauti turėtų filosofai dėl šių išminties; Aristotelis išskiria protą, sąžiningą veiklą bei lojalumą kaip svarbiausias valdovo savybes, o Machiavelli pabrėžė gudrumą bei stiprumą. Nors visi šie filosofai neatmetė galimybes, kad valstybę gali valdyti ir dauguma, jie kaip ir socialdarvinizmo atstovai (pastarieji buvo įsitikinę, kad visuomenėje gali išviešpatauti tik stipriausieji, biologiniu požiūriu pranašesni asmenys) valstybės valdymą suvokė kaip piramidę, kurios viršūnėje yra elitas. Tai yra iš viršaus į apačią modelis, kai politika formuojama ir jos įtaka eina žemyn nuo išrinktųjų politikos formuotojų į visuomenę. Tarp valstybės ir piliečių egzistuoja asimetriškas galios pasiskirstymas, kuomet paprasti visuomenės nariai praktiškai neturi jokių galių įtakoti valdininkų priimamus sprendimus (ar šios galios labai ribotos), o tiesiog pasyviai žaidžia pagal galingųjų primestas žaidimo taisykles (Prazauskas ir Unikaitė, 2007:69).

Kuriant naujus demokratijos modelius bei įtraukiant vis daugiau piliečių į valstybės valdymą, griežtai hierarchinė valdžios ir piliečių santykių interpretacija nebeatspindėjo realybės. Piliečių įsijungimas į sprendimų priėmimo procesą buvo pradėtas traktuoti kaip neišvengiamybė ir pabrėžiama to teikiama nauda: piliečiai yra jautresni visuomenės poreikiams, nes tiesiogiai susiduria su problemomis bei gali pasiūlyti geresnius tų problemų sprendimo variantus. Mokslininkai pradėjo nagrinėti politinės įeigos bei išeigos aspektus per jų sąsajas su aplinka. Vienas svarbiausių yra D. Easton sukurtas „juodosios dėžės“ modelis, kuris akcentuoja aplinkos (tiek vidaus, t.y. partijų veikla, žiniasklaida, interesų grupės, visuomeninės organizacijos, tiek išorės, t.y. sąsajos su tarptautinėmis sistemomis) poveikį politinei *įeigai*. Ji atspindi visuomeninių grupių ekonominio, politinio ar kitokio pobūdžio reikalavimus ir pokyčius aplinkoje bei valdžios palaikymą, nuo kurio apimtys, aktyvumo bei disponuojamų resursų priklauso efektyvus reagavimas į aplinkos reikalavimus. Svarbu, kad tarp šių dviejų įeigos elementų būtų pasiektas balansas. Įeigą kuria kiekvienas pilietis atskirai arba jų grupės, nes socialinėje aplinkoje susiformavusios visuomenės narių politinės normos, vertybės bei lūkesčiai atsispindi jų reikalavimuose, kurie patenka į politinę sistemą. Per institucinius valdymo rėmus yra formuojama *išeiga*, t.y. valstybės pareigūnų patvirtinti politiniai sprendimai, įstatymai, veiksmų programos ir pan. Politinė išeiga yra nuolat spaudžiama bei koreguojama politinės įeigos, taigi jos viena nuo kitos priklauso. D. Easton tiki, kad, spaudžiant aplinkai bei aktyviai dalyvaujant įvairioms visuomeninėms grupėms valstybės valdyme, piliečiai gali savo naudai maksimizuoti valdininkų priimamus sprendimus (Parsons, 2001:36-37; Krupavičius ir Lukošaitis, 2004:11; Prazauskas ir Unikaitė, 2007:98-103).

Panašią koncepciją apie politikų priimamų sprendimų bei piliečių poreikių sąveiką plėtojo ir R. Hofferbert (Parsons, 2001:204). Jis sukūrė „piltuvo“ modelį, kurio viršuje nusidriekia „makro“ veiksniai, tokie kaip istorinės bei demografinės šalies sąlygos, socialinė bei ekonominė sankloda, masių politinė elgsena. Šių jėgų valstybinės institucijos bei elitas kontroliuoti negali ir ne nuo jų priklauso, kas į piltuvą patenka, nes įeigos formavimas yra daugiau paprastų visuomenės narių uždavinys. Deja, tiek D. Easton, tiek R. Hofferbert modeliai yra kritikuojami, nes jie sumenkina ar iš vis panaikina institucijų bei elito vaidmenį politikos formavimo procesuose. Šios koncepcijos imponuoja, kad „įeiga yra vienpusio poveikio, egzogeniai veiksniai, kuriuos „juodoji dėžė“ paprasčiausiai apdoroja“ (Parsons, 2001:204). Šie teoretikai nekreipia dėmesio į politikos formavimo komponentų sąveiką ir į tai, kad dažnai elitas bei valdžios institucijos yra ne tik įeigos apdorotojai, bet ir aktyvūs jos kūrėjai.

Kaip reakcija į D. Easton bei R. Hofferbert idėjas, kurios pabrėžė vyraujančią „makro“ lygmenį pilietinio aktyvumo kontekste, atsirado institucinių teorijų šalininkų (Davidas Selznickas, Olsenas, Marchas ir kt.). Jie įsitikinę, jog valstybės valdyme bei piliečių aktyviame dalyvavime yra svarbiausia „mikro“ (t.y. institucijų) lygmuo, nes „individai, kaip racionalūs agentai, sprendimus priima, remdamiesi savo disponuojama informacija bei ištekiais, vertybėmis bei preferencijomis, tačiau visa tai formuoja institucijos“ (Parsons, 2001:211). Negalima per daug akcentuoti ekonominės bei socialinės aplinkos, nes elitai bei valdžios institucijos atlieka svarbų vaidmenį formuojant šią aplinką. Ekonominio institucionalizmo šalininkai pabrėžia, jog žmonės jungiasi į grupes, aktyviai dalyvauja politiniame gyvenime vadovaudamiesi „vien savanaudiškais sumetimais“, nes siekia savo naudai pakreipti valdininkų priimamus sprendimus (Parsons 2001:298). Pradėta žiūrėti į piliečių politinio aktyvumo/pasyvumo problemas per individų asmeninių motyvų bei interesų tenkinimo prizmę.

Skirtingas dalyvavimo teorijas ir veiksmų grupes į vieningą teorinį politinio dalyvavimo modelį sujungė P. Norris (Krupavičius ir Lukošaitis, 2004:215).

Schema 1. Teorinė politinio dalyvavimo schema¹

Schema 1 atspindi skirtingų valstybės sandaros elementų tarpusavio sąveiką bei jų dalyvavimo valstybės valdyme galimybes. Ši schema skiria pakankamai dėmesio visiems iki šiol minėtiems politikos dalyviams, tik juos apibendrina ir pateikia kaip visumą (t.y. D. Easton ir R. Hofferbert akcentuotas makrolygis, aplinka; institucionalistų išskirti mobilizuoti veikėjai, pabrėžtas motyvacijos bei turimų išteklių poveikis individo dalyvavimui politikoje). Tik užtikrinus kiekvieno iš komponentų efektyvų įtraukimą į valstybės valdymą galima kalbėti ir apie dalyvaujamąsias demokratijos vertybes puoselėjančią valstybę.

Į pateiktą Norris piliečių dalyvavimo valstybės valdyme modelį remiasi ir šio darbo tyrimas. Darbas neapima visų schemoje išvardintų lygių analizės, o apsiriboja trimis lokalinio lygmens komponentais (pilietis – mobilizuota veikėjų grupė (t.y. visuomeninė organizacija) – savivaldybė). Pirmiausia, tiriama piliečių politinio aktyvumo/pasyvumo priežastys atsižvelgiant į jų turimus išteklius bei motyvaciją dalyvauti visuomeninėje veikloje. Toliau, svarbus antrasis lygmuo, t.y. visuomeninės organizacijos, kur stengiamasi atskleisti, kokiomis priemonėmis organizacijų vadovai stengiasi mobilizuoti kuo daugiau visuomenės narių, kad šie prisijungtų prie visuomeninės veikos. Trečia, atsižvelgiama ir į paties mažiausio makro lygmens (t.y. savivaldybių) sąveiką su mobilizuotomis visuomenės veikėjų grupėmis.

3.2. Politinio dalyvavimo formos

Piliečių dalyvavimas politikoje yra apibrėžiamas teisinėmis-institucinėmis priemonėmis. *Lietuvos Respublikos Konstitucija* įtvirtina pamatinius piliečių dalyvavimo principus Lietuvoje.

¹ Perimta iš: Norris P. (2002) *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. Cambridge, CUP, p. 10.

Teorijoje piliečių dalyvavimas yra skirstomas pasitelkus skirtingus kriterijus. Pavyzdžiui, Vidaus reikalų ministerijos leidinyje „Spręskite patys“ (2006), skiriami tiesioginiai ir netiesioginiai piliečių dalyvavimo valstybės sprendimų priėmimo būdai. Prie pastarųjų priskiriama valdžios atstovų galimybė išsiaiškinti visuomenės nuomonę koku nors klausimu per masines informacijos priemones, nuomonių apklausas, viešus pasisakymus, siūlymus internetu. Sunku nustatyti ir įvertinti, kiek realiai toks dalyvavimas turi įtakos konkrečių sprendimų priėmimui. Todėl yra pasitelkiami ir tiesioginiai sprendimo būdai: tiesioginis dalyvavimas rinkimuose, vietos gyventojų apklausos, peticijų ar skundų teisė, prašymų pateikimas, vienijimasis į bendrijas bei asociacijas, dalyvavimas susirinkimuose, mitinguose, judėjimuose ar referendumuose. Tačiau kai kurie mokslininkai (Lukošaitis, Krupavičius) šį skirstymą vadina sąlyginiu, nes jis neatspindi visuomenės narių politinio dalyvavimo konstitucingumo bei legitimumo (t.y. kokios dalyvavimo formos yra teisiškai prieinamos šalyje bei telpa į institucinius dalyvavimo rėmus).

R. Riekašius (Krupavičius ir Lukošaitis, 2004:217) teigia, kad nagrinėjant Lietuvos politinį dalyvavimą yra teisingiausia pasirinkti S. H. Barnes ir M. Kaase pateiktą politinio dalyvavimo suskirstymą į konvencines ir nekonvencines dalyvavimo formas. Į pirmąją kategoriją patektų teisėtos, institucionalizuotais politinio proceso elementais besiremiančios dalyvavimo formos; tuo tarpu nekonvencinis politinis dalyvavimas jau žymi tokius piliečių veiksmus, kurie nesiremia institucinėmis politinio proceso įtakos formomis.

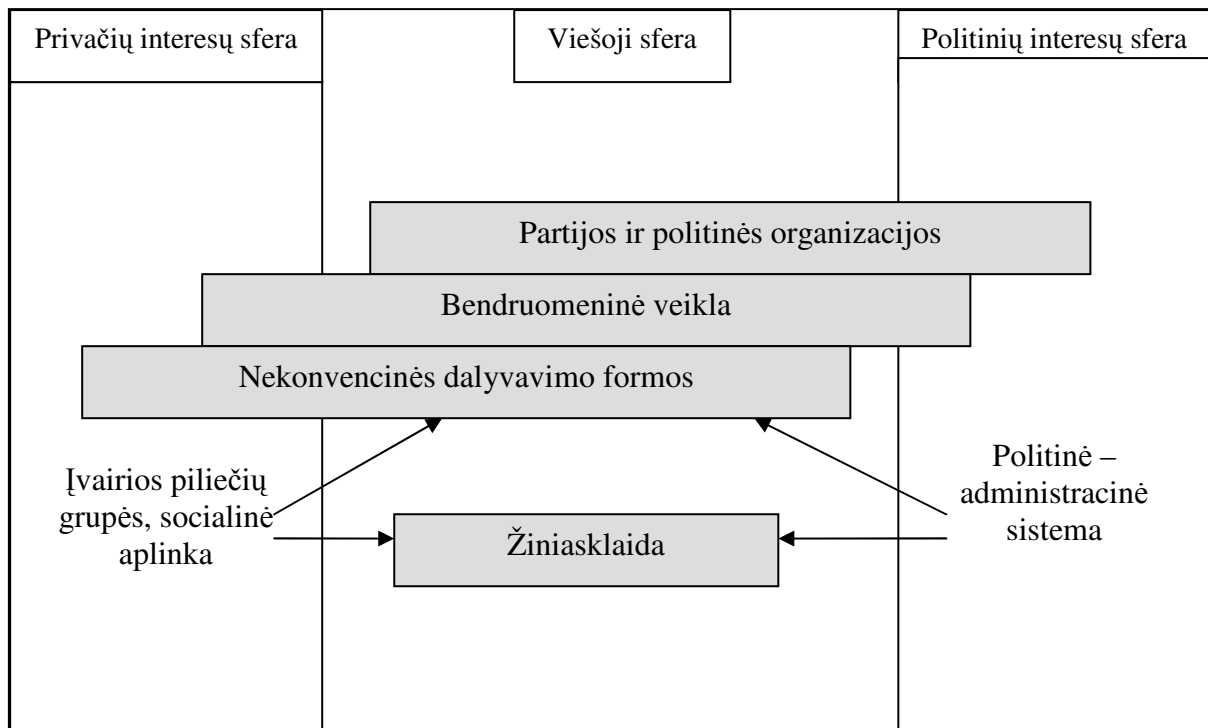
Prie konvencinių dalyvavimo formų pirmiausia galėtume priskirti *balsavimą rinkimuose bei referendumuose* (teisės aktai: Prezidento, Seimo bei Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymai). Į pastarąjį gana kritiškai yra pažiūrėjęs P. Ragauskas (2005:55-80). Jis teigia, kad nors šis dalyvavimas užtikrina atstumo tarp valdžios ir tautos sumažinimą bei priimamų įstatymų maksimalų legitimumą, vis tik referendumu sprendimai yra priimami retai dėl didelių išlaidų. Jis taipogi pastebi, kad piliečiai, neturėdami sąlygų susipažinti su leidžiamais įstatymais, dažnai neturi kompetencijos nuspręsti dėl jų teisėtumo ar naudingumo; taip pat yra didelė tikimybė, kad per referendumus pasireikš blogosios žmonių intencijos ir pan. Dalyvavimas rinkimuose yra atstovaujamosios demokratijos ašis, nes taip piliečiams suteikiama galimybė kontroliuoti bei periodiškai perrinkti elitą, tačiau „balsuojančių nacionaliniuose rinkimuose skaičius yra labai menkas bendro visuomenės politinio dalyvavimo indikatorius“ (Krupavičius ir Lukošaitis, 2004:217).

Piliečiai turi teisinių galimybių prisidėti prie *rinkiminių kampanijų veiklos* prisijungdami prie partijų ar politinių organizacijų bei profesinių sąjungų. Toks dalyvavimas reikalauja iniciatyvesnių žmonių, kurie yra linkę pasiekti tam tikrus tikslus bendradarbiaudami su kitais nariais bei aktyviai įsijungdami į politiką. Galiausiai, atstovauti grupiniams interesams bei spręsti vietos klausimus savivaldybėse piliečiai gali dalyvaudami *bendruomeninėje veikloje*, kuri nėra susijusi su jokiais

politinėmis organizacijomis. Per bendruomeninę veiklą aktyvūs visuomenės nariai dažniausiai sprendžia įvairias socialines ir bendruomenines problemas. Idealiu atveju savivaldybės skatina bet kokias pilietinės iniciatyvos formas bei, esant reikalui, atsiskaito vietos gyventojams už priimtus sprendimus (Krupavičius ir Lukošaitis, 2004).

Nekonvencinė dalyvavimo forma jau pasireiškia tiesiogine piliečių konfrontacija „su politiniu elitu, priešingai nei dalyvavimas elito nustatytuose rėmuose“ ((Krupavičius ir Lukošaitis, 2004:219). A. Marsh (ten pat) pateikia slenkstinę netradicinio politinio elgesio koncepciją nuo paprastų iki kraštutinių nekonvencinių dalyvavimo formų: (1) netradicinė, bet vis dar demokratiškos normų ribas išlaikanti veikla: *peticijų pasirašinėjimas, teisėtos demonstracijos, mitingai, beginkliai susirinkimai*; (2) perėjimas prie tiesioginės veiklos: *boikotas*; (3) nekonvencinė veikla jau apima nelegalius, tačiau neprievartinius veiksmus: *nesankcionuoti streikai*; (4) veikla, apimanti prievartinius veiksmus: *asmenų užpuolimas, fizinis sužalojimas*. D. Gineitienė bei V. Domarkas (2000:7) teigia, kad demokratinėse valstybėse nekonvencinių dalyvavimo formų piliečiai dažnai griebiasi tuomet, kai įstatymais reglamentuojamas visuomenės dalyvavimas yra neveiksmingas: „nors piliečiai kalba apie problemas, siūlo jų sprendimų būdus, bet valdžia ne visada klausosi visuomenės nuomonės. Tokiu atveju visuomenei tenka prisiimti daugiau atsakomybės ir imtis neformalių poveikio valdžiai būdų“.

D. Rucht sujungia konvencines bei nekonvencines dalyvavimo formas į bendrą schemą (žr. *Schema 2*) parodydamas, kad matydami piliečių dalyvavimo formas pasirinkimą mes galime nuspręsti kokių motyvų skatinamas individas nusprendžia dalyvauti politikoje. R. Riekašius (Krupavičius ir Lukošaitis 2004) pastebi, kad vienas ir tas pats pilietis gali būti įsitraukęs į skirtingų formų veiklą jei mano, kad taip efektyviau atstovaus tiek savo, tiek bendruomenės interesams.

Schema 2. Skirtingų interesų sistemų bei dalyvavimo formų sąveikos modelis (Rucht 1995)²

Žiniasklaida yra svarbi viešosios sferos komponentė, nes formuoja paprastų visuomenės narių požiūrį į vieną ar kitą įvykį, tačiau dėl jos komercinės paskirties sunku nuspręsti, kieno interesams ši atstovauja. Per likusius viešosios sferos elementus (t.y. politines organizacijas, bendruomeninę veiklą bei nekonvencinio dalyvavimo formas) piliečiai gali įtakoti valstybės valdininkų priimamus sprendimus.

Laiptuotas organizuotų interesų sistemų išsidėstymas *Schemoje 2* atskleidžia, kad pasirinkdami skirtingas politinio dalyvavimo formas piliečiai gali siekti atstovauti skirtingiems interesams: nuo vien asmeninių, kurių gali siekti net nedemokratinėmis priemonėmis, iki griežtai politinių (pvz. darbas konkrečioje partijoje, atsiribojus nuo bet kokių privačių interesų), tad pastarajai priklauso valstybės valdininkai ar bet kokios kitos valstybinės institucijos. Dalyvaujamosios demokratijos ašimi yra laikoma vidurinėsios pakopos visuomenės narių susivienijimai siekiant bendrų tikslų (Skawa ir Stevens, 2000:130). Šią susivienijimų bei priklausymo visuomeninėms organizacijoms teisę užtikrina LR Konstitucijos 35 straipsnis, Sutartyje dėl Konstitucijos Europai *Sajungos pagrindinių teisių chartijos* 72 straipsnis, bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 11 straipsnis. VRM (2006:19) leidinyje teigiama, kad „piliečio dalyvavimas (...) bendrijos veikloje yra labai reikšminga dalyvavimo sprendimų priėmimo procese išraiška, nes įvairiais tikslais ar interesais susivieniję į didesnes bendrijas piliečiai tiesiogiai gali lemti įvykius.“ Organizacijų kūrimo svarbą tam, kad būtų atstovaujama kuo didesnei žmonių grupei, išryškina ir K. Stoškus (Vilimienė, 1999:34): „piliečių

² Perimta iš Skawa R. Stevens A. *Contemporary Europe*. Houndmills : Palgrave, 2000. P. 131.

organizacijos kuriamos laisvu susitarimu bendrai numatomiems uždaviniams spręsti, koordinuoti veiksmus (...) organizacija yra būdas, kuriuo suvienijamos žmonių jėgos.“ Įvairios žmonių įkurtos bendrijos tampa pilietiškumo ir demokratijos ugdymo mokykla (VRM, 2006).

Apibendrinant galima teigti, kad visuomenės narių dalyvavimas valstybės valdyme yra labai svarbus. Piliečiams bei valstybės institucijoms sėkmingai bendradarbiaujant yra priimami kur kas geresni problemų sprendimo variantai. D. Rucht schema (žr. *Schema 2*) atskleidžia, jog piliečiai savo interesams geriausiai atstovauja jungdamiesi prie bendruomeninės veiklos, nes taip yra mobilizuojami skirtingi bei siauri asmeniniai individų poreikiai, kuriuos lengviau atstovauti valstybinėse institucijose. Tai mažina atotrūkį tarp piliečių ir valdžios institucijų. Valstybinės valdininkai per įvairias institucines priemones turėtų skatinti kuo daugiau visuomenės narių įsijungti į valstybės valdymą. A. Šliogeris (Vilimienė, 1999:22) mano, kad aktyvūs, į asociacijas besijungiantys piliečiai yra pilietinės visuomenės pagrindas, nes jie žino savo teises, geba jas atstovauti bei apginti kartu kontroliuodami ir valdininkus. Valstybė turi auginti tokius piliečius, kurie stengtųsi dirbti savo paties ir kitų labui, racionaliai vertintų problemas bei galėtų jas spręsti ne kraštutiniais demokratijos principus griaunančiais metodais, bet suvienydami jėgas ir diplomatinėmis priemonėmis atstovaudami bendruomenės interesams lokalinio lygmens institucijose.

3.3. Nevyriausybinių organizacijos samprata

Demokratiškos valstybės pagrindas yra į įvairias kokių nors tikslų siekiančias organizacijas besivienijantys piliečiai, kurios daro įtaką ir valdžios institucijoms. Tokios organizacijos gali būti kuriamos tiek narių, tiek visos valstybės piliečių teisėms bei interesams ginti, tad jos apibendrintai yra vadinamos *visuomeninėmis organizacijomis*. Remiantis Lietuvos Respublikos Visuomeninių organizacijų įstatymu, visuomeninė organizacija yra „Lietuvos Respublikos piliečių ir (ar) užsieniečių, nuolat gyvenančių Lietuvoje, savanoriškas susivienijimas, sudarytas bendriems narių poreikiams ir tikslams, kurie nėra priešingi Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams, tenkinti bei ginti“.

Šiuolaikinėse valstybėse yra skiriami šie visuomeninių organizacijų dariniai: interesų grupės, NVO, politinės partijos bei organizacijos (Gineitienė ir Domarkas, 2000). D. Rucht schemoje (žr. *Schema 2*), tiek interesų grupės (kurios užsiima lobistine veikla), tiek politinės partijos bei organizacijos priklauso pirmajam schemos laipteliui, nes jos savo veiklą sieja su siekiais daryti tiesioginę įtaką centrinės valdžios formuojamai bei vykdomai politikai. Kartais iš interesų grupių išsirutulioja politinės partijos (Gineitienė ir Domarkas, 2000:17). NVO, priešingai, pagrindiniu veiklos tikslu laiko „socialinių tikslų įgyvendinimą (...) formaliai nepriklauso nuo valstybės valdžios institucijų; investuoja savo pelną į (...) organizacijos veiklos gerinimą“ (Gineitienė ir

Domarkas, 2000:75). NVO veiklą galima laikyti viduriniąja organizuotų interesų sistemų dalimi. Žmonės į NVO vienijasi siekdami grupėje apginti savo kultūrinius, religinius, tautinius, socialinius interesus daugiau lokaliu lygmeniu, ir tik retais pereina prie siekių įtakoti centralizuotos valdžios formuojamą politiką. Aktyvus piliečių jungimasis prie NVO yra pirmoji užuomina apie stiprios pilietinės visuomenės užuomazgas valstybėje.

Politikos mokslo atstovai nesutaria dėl *nevyriausybinių organizacijų* sąvokos apibrėžimo. Praktiniame vadove NVO (Ilgius, 1999:3) pateikiamas toks apibrėžimas: „Nevyriausybė organizacija yra laisva piliečių valia įkurta demokratinė organizacija, kuri tarnauja visuomenės ar jos grupių labui, nesiekia pelno ar tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyme“. Dažnai ši sąvoka minima šalia *trečiojo sektoriaus* bei *pelno nesiekiančių* organizacijų. D. Gineitienė bei V. Domarkas (2000:25) pastebi, jog „trečiajam sektoriui būdinga tai, kad didžioji dauguma jam priskiriamų organizacijų yra pelno nesiekiančios organizacijos, todėl neretai trečiojo sektoriaus ir pelno nesiekiančių organizacijų sąvokos laikomos sinonimais“. Vis tik pastaroji sąvoka yra kiek platesnė, nes apima ne pelno universitetus, ligonines, profsąjungas bei kitas organizacijas, „kurios gali gauti pelną, bet jo nepaskirsto“. Trečiajam sektoriui priskiriama daugiau socialinės, o ne ekonominės, paskirties organizacijos, kurių veikla siejama su labdara, religinėmis ar bendruomeninėmis organizacijomis. Lietuvoje tiek trečiojo sektoriaus, tiek savanoriškų, tiek ir pelno nesiekiančių organizacijų sąvokos dažnai vartojamos kaip sinonimai nevyriausybinių organizacijų terminui (Gineitienė ir Domarkas, 2000:25).

NVO termino apibūdinimui L. M. Salamonas (Šimašius, 1999:5) išskyrė penkis kriterijus: (1) jos yra institucionalizuotos; (2) privačios, t.y. nepriklauso nuo valdžios institucijų, net jei gauna paramą; (3) neskirstančios pelno, t.y. neduoda nuosavybės grąžos; (4) savivaldžios, t.y. kontroliuojamos vidinėmis procedūromis, o ne valdomos iš išorės; (5) savanoriškos, t.y. neprivalomos.

E. Stumbraitė (Šiliauskas, 2006:157) pateikia šį NVO apibrėžimą: tai „visuomenei naudingą veiklą atliekančios, pelno nesiekiančios, nuo valdžios, politinių partijų ir bažnytinės hierarchijos nepriklausomos ir savarankiškos organizacijos,“ kurių tikslas yra vienyti visuomenę ir taip veikti valstybės valdžios institucijas. Į šį apibrėžimą nepatektų tokios siaurus profesinius interesus tenkinančios organizacijos kaip profsąjungos, medžiotojų ir žvejų būreliai, sporto klubai ir pan. A. Urmonas (2005) nemano, kad galima pasiūlyti vienareikšmį ir neginčijamą NVO apibrėžimą. Jis teigia, kad „nevyriausybė“ imponuoja tai, jog šios organizacijos turėtų būti „nepolitinės“, „nereliginės“ ir „ne pelno“. Tačiau plačiaja prasme, į nevyriausybinių organizacijų kategoriją galima įtraukti tiek profesines sąjungas, tiek religines organizacijas (Urmonas, 2005).

Plačiausią požiūrį į NVO pateikia J. Imbrasienė (2006), kuri savo straipsnyje sujungia trijų tipų organizacijas ir jas visas vadina NVO: pirmiausia, tai nepelno arba trečiojo sektoriaus

organizacijos, tad pabrėžiama ekonominiai aspektai (čia įtraukiamos religinės ligoninės, mokyklos ir privatūs universitetai); antra, tai pilietinės visuomenės organizacijos, tad pabrėžiamas jų nevyriausybinis pobūdis (kalbama apie profesines sąjungas, profesionalias interesų grupes, darbdavių asociacijas ir kartais politinės partijas); trečia, tai asociacijos, kurios apima visus skirtingus piliečių telkimosi būdus, nuo bendro (vietos bendruomenės, neįgaliųjų organizacijos) iki privataus intereso (sporto klubai, laisvalaikio veikla). Tokį pat platų NVO apibrėžimą pateikia ir Utenos miesto savivaldybė³.

Šiame darbe NVO terminu vadinamos visos veikiančios pelno nesiekiančios ir tiesiogiai valstybės nekontroliuojamos organizacijos, ginančios įvairius interesus, tačiau nebūtinai aiškiai formalizuotos ar vykdančios nuolatinę tęstinę veiklą. Į šią sampratą patenka visuomeninės organizacijos, profesinės asociacijos, viešosios įstaigos, profsąjungos, labdaros ir paramos fondai, neformalūs klubai, sambūriai, socialiniai judėjimai.

4. Tyrimo metodologija

4.1. Tyrimo naujumas

Tyrimo pasirinkta tirti Utenos piliečių dalyvavimą miesto NVO veikloje ir pastarųjų galimybes atstovauti organizacijos narių interesams Utenos miesto savivaldybėje. Utenos miestas pasirinktas pirmiausia todėl, kad nevyriausybinių organizacijų aplinkos tyrimas mieste paskutinį kartą buvo atliktas prieš įstojant į Europos Sąjungą, tai yra 2002-aisiais metais, o jo rezultatai nebuvo džiuginantys. Apklausti piliečiai sunkiai suvokė NVO sąvoką, dažnas tokias organizacijas laikė valstybinio sektoriaus, pavyzdžiui savivaldybių ar ministerijų, dalimi. Šis tyrimas pateikia naujesnius duomenis apie visuomenės požiūrį į NVO bei piliečių motyvus jungtis prie šių organizacijų veiklos.

Remiantis pozityvizmu, atliktas kiekybinis tyrimas (žr. Kardelis, 2002; Tidikis, 2003; Valackienė, 2004) – anketinė apklausa (formalios kalbos stilius). Tai vienas iš patikimiausių ir objektyviausių sociologinio tyrimo principų, besiremiantis objektyvia, realiai egzistuojančia tiesa, nes jis leidžia duomenis pakeisti „skaičiais (kiekybine išraiška)“ kuriuos jau galima apdoroti statistiniais metodais (Valackienė, 2004:30). Taipogi taikyta tokie analizės metodai kaip struktūrizuotas interviu su NVO vadovais (šnekamasis kalbos stilius), interpretacijos, lyginamoji ir statistinė duomenų analizė.

³ „Lietuvoje NVO priskiriamos visuomeninės organizacijos, viešosios įstaigos, nekomercinės organizacijos, asociacijos, labdaros paramos fondai. Vyraujanti nevyriausybinių organizacijų forma yra visuomeninės organizacijos. Tai daugiausia klubai, draugijos, asociacijos, federacijos, sąjungos, fondai, bendrijos, brolijos. Šio tipo organizacijose dažniausiai nedirba samdomi darbuotojai, o tik savanoriai. Populiariausias yra sporto, kultūros, jaunimo, tradicinės religinės, bendraminčių organizacijos.“
<http://www.utena.lt/index.php?ItemId=18996>, prisijungimo data 2008-06-07.

4.2. Anketinio tyrimo tikslai ir uždaviniai

Šio darbo tyrimas yra iš dviejų dalių. Pirmąją dalį sudaro anketinio tyrimo metu surinktų duomenų analizė. Anketinio tyrimo tikslas yra apibrėžti piliečių ir NVO santykių ypatybes Utenos mieste. Anketinio tyrimo uždaviniai:

- įvertinti Utenos gyventojų žinias apie bei požiūrį į miesto NVO;
- išanalizuoti piliečių motyvus, lemiančius jų norą arba nenorą jungtis prie mieste veikiančių NVO;
- nustatyti, kaip miesto gyventojai vertina pilietinį aktyvumą po įstojimo į Europos Sąjungą;
- pateikti išvadas, kaip gyventojai vertina NVO veiklą bei jų santykį su valstybinėmis institucijomis.

Anketos klausimus (žr. *Priedą A*) galima suskirstyti į keturias kategorijas:

- a) **Bendro pobūdžio klausimai:** ar Utenos miesto gyventojai domisi miesto NVO ir ar jas sėkmingai gali identifikuoti (*1 klausimas*), ar aktyviai NVO veikloje dalyvauja (*2 ir 3 klausimai*), iš kur dažniausiai sužino apie NVO veiklą (*4 klausimas*), kokios veiklos NVO jiems patraukliausios (*14 klausimas*), ką, gyventojų nuomone, reikėtų keisti NVO, norint pritraukti daugiau narių (*16 klausimas*). Nemaža dalis ankstesnių tyrimų (pavyzdžiui 1998m. atliktas viešosios nuomonės tyrimas „Nevyriausybinių organizacijų Lietuvoje“ (Gineitienė ir Domarkas 2000), kuris pakartotas 2002m.) atskleidė, jog gyventojai sunkiai identifikuoja, kurios organizacijos turi NVO statusą, o kurios ne, nes „pats nevyriausybinių organizacijų terminas ir jo apibrėžimas (...) naujas“ (Gineitienė ir Domarkas, 2000:50). Gyventojai buvo skeptiškai nusiteikę narystės bei finansinės paramos NVO atžvilgiu. Šis tyrimas leis palyginti ankstesnių tyrimų rezultatus praėjus šešeriems metams po jų atlikimo ir ketveriems metams po įstojimo į ES, kuri skyrė gana daug lėšų NVO ir piliečių santykių gerinimui.
- b) **Kiek savo išteklių Utenos gyventojai yra linkę skirti NVO:** ar finansiškai remia NVO veiklą (*5, 6, 8, 7 klausimai*), ar jie yra linkę organizacijos veiklai skirti savo laiką (*13 klausimo 4 punktas*), ar įvertinama specifinių įgūdžių svarba (*13 klausimo 12 punktas*);
- c) **Utenos miesto gyventojų motyvacija dalyvauti NVO veikloje:** kas jiems svarbiausia jungiantis prie NVO (*9, 10, 11, 12, klausimas, 13 klausimo 4, 9, 11 punktai*), ar pokyčiai aplinkoje įtakoja jų norą/nenorą jungtis prie NVO veiklos (*15 klausimas*) bei ar jie pasitiki miesto NVO (*13 klausimo 1, 2, 3, 5, 7, 8 punktai*). R. Sakwa bei A. Stevens (2000:112-113) nagrinėdami pilietinio aktyvumo/pasyvumo priežastis teigia, jog žmonės prie organizacijos jungiasi/nesijungia dėl skirtingų paskatų: vieni jungiasi siekdami asmeninės naudos (materialinės naudos ar kontaktų su įtakingais asmenimis užmezgimo), kitiems svarbiausia organizacijos tikslai, trečius atgraso tai, kad veikla NVO atima daug laiko bei asmeninių

finansinių išteklių (narystės mokestis, kelionių išlaidų padengimas ir pan.). Tyrimu siekiama atskleisti, kas Utenos miesto gyventojams svarbiausia svarstant galimybę prisijungti prie NVO veiklos ir kokie faktoriai lemia jų norą/nenorą dalyvauti bendruomeninėje veikloje.

d) **Demografinės respondentų charakteristikos:** L. W. Milbrath (Krupavičius ir Lukošaitis, 2004:236) teigia, kad dažnai individo vieno ar kito reiškinio vertinimas yra glaudžiai susijęs su jo tiesiogine ar bendresne socialine aplinka bei jo gyvenimo pozicijos veiksniai tokie kaip ekonominis socialinis statusas, gyvenamoji vieta, amžius, lytis, rasė. Dėl to analizuojant anketinio tyrimo rezultatus svarbu ne tik tai, ką Utenos gyventojai bendrai mano apie miesto NVO, bet ir tai, kaip nuomonės pasiskirsto atsižvelgiant į skirtingas socialines-demografines jų charakteristikas (*17-21 klausimai*).

Anketinė apklausa atlikta 2008 birželio – rugpjūčio mėnesiais. Duomenys apdoroti Excel programa. Atranka: anketinė apklausa reprezentuoja Utenos miesto įvairaus amžiaus grupių gyventojus. Atrankos dydis: remiantis Kardelio (2005:316) reprezentatyvios bei patikimos imties rekomendacijomis, buvo išdalinta 140 anketų Utenos miesto gyventojams. Rezultatai: gražinta 129 anketos, 11 anketų nebuvo gražinta, 11 respondentų atsisakė dalyvauti apklausoje. Vertinant gautus rezultatus, būtina atkreipti dėmesį į statistinę paklaidą, kuri atsiranda atliekant atsitiktinių respondentų, o ne išsistintą apklausą. Anketinės informacijos patikimumas yra 95%, o leistinas netikslumas, t.y. skirtumas tarp atrankinės grupės ir generalinės visumos vidurkio, yra 7% (pagal Kardelį, 2005:316)⁴. Anketiniam tyrimui naudota paprasta atsitiktinė respondentų atranka.

4.3. Struktūrizuoto interviu tikslai ir uždaviniai

Antroje tyrimo dalyje buvo pasitelktas struktūrizuoto interviu metodas. Jo tikslas yra išsiaiškinti, kaip NVO darbuotojai/atstovai vertina galimybes atstovauti organizacijos narių interesams Utenos miesto savivaldybėje. Interviu uždaviniai:

- išanalizuoti, kokiomis priemonėmis NVO platina informaciją apie savo veiklą bei skatina pilietinį aktyvumą;
- ištirti, kaip organizacijos nariai yra įtraukiami į sprendimų priėmimo procesą;
- apžvelgti, su kokiomis pagrindinėmis problemomis NVO vadovai susiduria atstovaudami organizacijos narių interesams Utenos miesto savivaldybėje;
- pristatyti, kokios, NVO vadovų/atstovų nuomone, yra pagrindinės pilietinio pasyvumo priežastys Utenoje ir Lietuvoje.

⁴ Pavyzdžiui, jei 45% respondentų teigia, kad apie Utenos miesto NVO skaitė žiniasklaidoje, tai reikėtų, kad su 95% tikimybe galime teigti, jog tikroji reikšmė yra intervale 45%±7%.

Kadangi Lietuvoje, taigi ir Utenoje, egzistuoja daug skirtingos veiklos NVO, remiantis 2005 metų tyrimo rezultatais⁵, pasirinkta apklausti tris jaunimo bei tris sveikatos srityje dirbančių NVO atstovus (iš viso šeši interviu su ekspertais), nes minėto tyrimo metu buvo prieita prie išvados, kad Lietuvoje šių veiklų NVO yra aktyviausios ir jų skaičius Utenos mieste yra didžiausias. Interviu klausimus galima suskirstyti į keturias grupes (žr. *Priedą B*):

- a) **bendro pobūdžio klausimai**: aiškinamasi organizacijos įkūrimo priežastys, tikslai, ateities planai, reali veikla (*klausimai 1, 2, 11*);
- b) **NVO sąveika su piliečiais bei kitomis organizacijomis**: kuo organizacijos veikla patraukli piliečiui, kaip informacija apie NVO veiklą yra platinama, vidaus išteklių bei darbo organizavimas, ar pakankamai dėmesio skiriama narių nuomonei priimant sprendimus, bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis Utenos mieste, visoje Lietuvoje ar užsienyje (*klausimai 3, 4, 5, 6, 7*);
- c) **NVO sąveika su Utenos miesto savivaldybe**: ar jie turi pakankamai galimybių atstovauti savo organizacijos narių interesams savivaldybėje, su kokiais sunkumais susiduria, kaip juos bando spręsti (*klausimas 9, 10*);
- d) **Organizacijos finansinė padėtis**: kokie pagrindiniai finansavimo šaltiniai, kokiuose projektuose dalyvaujama ir ar jų veiklą skatina valdžios institucijos (*klausimas 8*).

Ekspertų (t.y. NVO atstovų) apklausa struktūrizuotu interviu metodu buvo atlikta 2008m. lapkričio 21-28 dienomis. Beveik visos NVO buvo pasirinktos iš anketinės apklausos metu dažniausiai įvardintų organizacijų dešimtuko. Kalbėta su šiomis sveikatos srityje dirbančiomis NVO atstovais: Utenos rajono neįgaliųjų draugijos pirmininke Ona Rasteniene, Utenos krašto žmonių su negalia sąjungos vadove Nijole Rasteniene bei Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Utenos Viltis“ vadove Aldona Vėbriene. Apklaustos šios vaikų bei jaunimo organizacijų atstovės: šokių ir dainų ansamblio „Vieversa“ vyriausiąja choreografe Roberta Maceliene, Utenos Europos klubo vadove Daiva Pilkauskaitė bei nė karto Utenos gyventojų neįvardinta, tačiau mieste aktyvia VŠĮ „Sinių namai“ darbuotoja Jolita Pretkeliene. Interviu metu gauta informacija yra išanalizuota, susisteminta ir pristatyti gauti rezultatai bei išvados.

⁵ NVO informacijos ir paramos centro inicijuotas Lietuvos NVO situacijos analizės tyrimas 2005 // <http://www.nisc.lt/files/main/Treciojo sektoriaus instituciju situacija Lietuvoje1.pdf>. Prisiųjungimo laikas: 2008-04-03.

5. Anketinio tyrimo rezultatų analizė

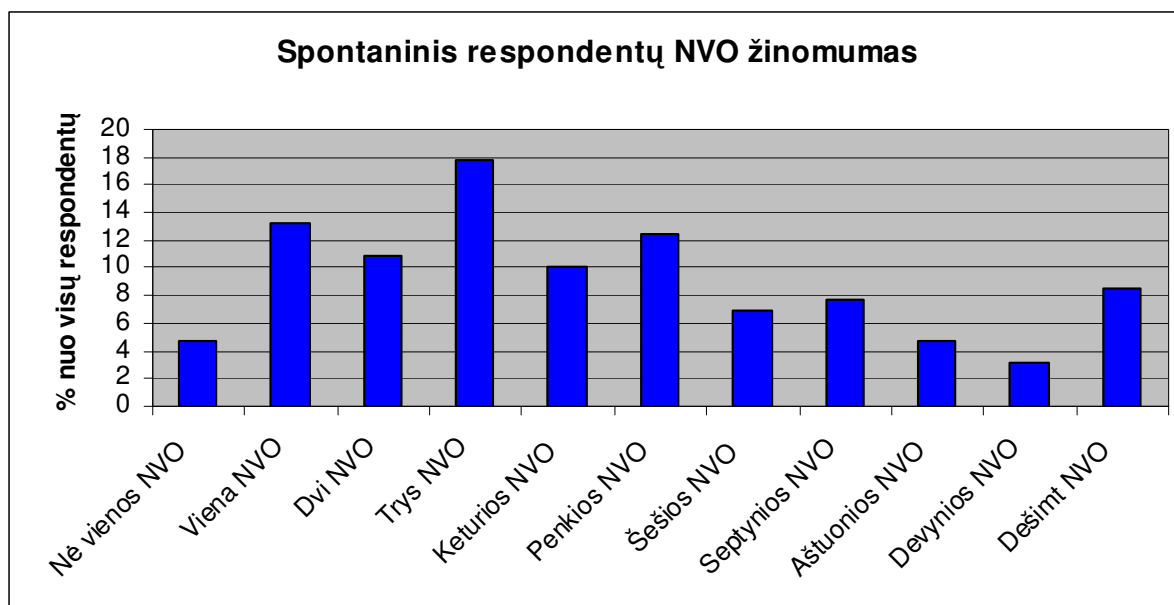
5.1. Socialinės demografinės apklaustųjų charakteristikos

Žemiau pateiktoje lentelėje yra pateikiamas anketinėje apklausoje dalyvavusių Utenos miesto gyventojų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas.

Demografinės charakteristikos ▼		% nuo visų respondentų
Lytis	Vyras	45.7
	Moteris	54.3
Amžius	Mažiau nei 16 m.	3.9
	16-25 m.	14.0
	26-35 m.	17.1
	36-45 m.	17.8
	46-55 m.	31.8
	56-65 m.	12.4
	Daugiau nei 66 m.	3.1
Išsimokslinimas	Pradinis	5.4
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	7.0
	Bendras vidurinis	20.9
	Specialus vidurinis (technikumas)	38.8
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	16.3
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	10.9
	Kita (nenurodyta)	0.8
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	3.9
	151 iki 250 litų	3.9
	251 iki 350 litų	3.9
	351 iki 500 litų	9.3
	501 iki 700 litų	20.2
	701 litas ir daugiau	57.4
	nenurodė	1.6

5.2. Spontaninis Utenos miesto NVO žinomumas

Respondentų buvo prašoma nurodyti, kiek jie žino Utenos mieste veikiančių nevyriausybinių organizacijų. Buvo galima įrašyti iki dešimties miesto NVO. Toliau pateikiamame grafike apibendrinama spontaninis respondentų NVO žinomumas pagal tai, kiek jie nurodė organizacijų, tačiau jos gali neturėti NVO statuso realiai arba gali nepatekti į šio tyrimo analizės rėmus.

Žvelgiant per demografines charakteristikas (žr. *Priedo C Lentelę 1*), daugiau nei septynias NVO įvardijo beveik dvigubai daugiau moterų (20%) nei vyrų (11.9%). Vyrų dažniausiai pateikė vienos nevyriausybinių organizacijos (17% vyrų, palyginus su 10% moterų) pavadinimą, o tuo tarpu moterys dažniausiai įvardijo bent tris (24% moterų, palyginus su 10% vyrų). 7% apklausoje dalyvavusių vyrų nežinojo nė vienos mieste veikiančios NVO, ir tai yra dvigubai daugiau nei moterų (3%). Šie skaičiai leidžia daryti išvadą, jog moterys žino daugiau mieste veikiančių nevyriausybinių organizacijų nei vyrai.

Mažiau nei 16 metų ir daugiau nei 66-erių metų amžiaus grupes, kurios sudaro 7% visų apklaustųjų, galima laikyti pasyviausiai besidominčiomis Utenos NVO, nes respondentai, patenkantys į šias grupes, spontaniškos apklausos metu įvardijo iki 3 miesto organizacijų arba nežinojo nė vienos. Tuo tarpu 36-55 metų respondentai žino daugiausiai Utenoje veikiančių NVO: beveik pusė (48.8%) 46-55 metų apklaustieji žinojo nuo 4 iki 7 organizacijų ir net 30.4% 36-45 metų apklausos dalyvių įvardijo daugiau nei septynias NVO, lyginant su 18.8% tenkančių 56-65 metų amžiaus grupei. Galima daryti išvadą, kad 26-erių iki 45-erių metų žmonės labiausiai domisi visuomeninėmis organizacijomis bei jų veikla mieste.

Analizuojant respondentų atsakymų pasiskirstymą per išsilavinimo prizmę, mažiausiai Utenos mieste veikiančių NVO žino pradinį išsilavinimą turintys respondentai, t.y. 85.7% jų įvardijo iki 3 NVO, palyginus su 34% apklaustųjų, turinčių specialų vidurinį išsilavinimą. Daugiausiai NVO žino asmenys su specialiu viduriniu (24%) bei aukštuoju/nebaigtu aukštuoju išsilavinimu (21.4%). Tačiau šis tyrimas neatskleidė tiesioginės išsilavinimo ir domėjimosi NVO priklausomybės, nes tiek pagrindinį, tiek bendrąjį vidurinį, tiek aukštesnįjį išsilavinimą turinčių respondentų NVO žinomumas yra gana panašus (žr. *Priedo C Lentelę 1*).

Anketinė apklausa atskleidė, jog didesnes pajamas gaunantys respondentai gali įvardyti daugiau Utenoje veikiančių NVO. Pavyzdžiui, 80% respondentų, kurių šeimos nariui tenka 151-250 Lt/mėn., žino iki 3 mieste veikiančių organizacijų, palyginus šį rodiklį su vos 26.9% respondentų, kuriems tenka 501-700 Lt/mėn. Beveik pusė (46.2%) pastarajai grupei priklausančių apklausos dalyvių įvardijo 4-7 NVO (žr. ten pat).

Toliau aptariamas spontaninis NVO žinomumas *pagal respondentų nurodytų organizacijų statusą* – tiksliai įvardintos NVO; tiksliai įvardintos, bet ne Utenos miesto NVO; apytikriai įvardintos NVO; organizacijos, kurios gali būti tiek NVO, tiek ne NVO ir klaidingai nurodytos NVO.

Anketinės apklausos dalyviai iš viso įvardijo 564 organizacijas bei galima išskirti 125 skirtingus organizacijų pavadinimus. 83% visų nurodytų NVO buvo įvardintos tiksliai (žr. *Priedo C Lentelę 2*). Tarp dažniausiai minimų organizacijų buvo Utenos rajono neįgaliųjų draugija (39.5% visų apklaustųjų), Caritas (32.6% visų apklaustųjų), Medžiotojų ir žvejų draugija (22.6% visų apklaustųjų), šokių ir dainų ansamblis „Vieversas“ (20.9% visų apklaustųjų), Utenos A. Šapokos debatų klubas (19.4 % visų apklaustųjų) bei Utenos krašto žmonių su negalia sąjunga (19.4% visų apklaustųjų). 1.8% NVO buvo įvardytos tiksliai, tačiau nepateko į šio darbo analizės rėmus, nes jos nėra Utenos miesto organizacijos (žr. *Priedo C Lentelę 3*). Čia respondentai dažniausiai įvardijo Utenos rajone (Leliūnuose, Užpaliuose, Tauragnuose ir pan.) veikiančias NVO. 6.2% nurodytų NVO buvo įvardintos apytikriai. Tarp tokių dažniausiai minima buvo sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija, tačiau dauguma nurodė pavadinimą „Viltis“ (5.4% visų respondentų), o ne „Utenos Viltis“. Utenos miesto savivaldybės tinklalapio duomenimis NVO „Viltis“ yra sergančiųjų cukralige klubas. Į šią kategoriją taipogi pateko netiksliai įvardintos organizacijos, tokios kaip Žalieji, Moterų klubas, Diabeto draugija, Žmonių su negalia ir pan. (žr. *Priedo C Lentelę 4*)

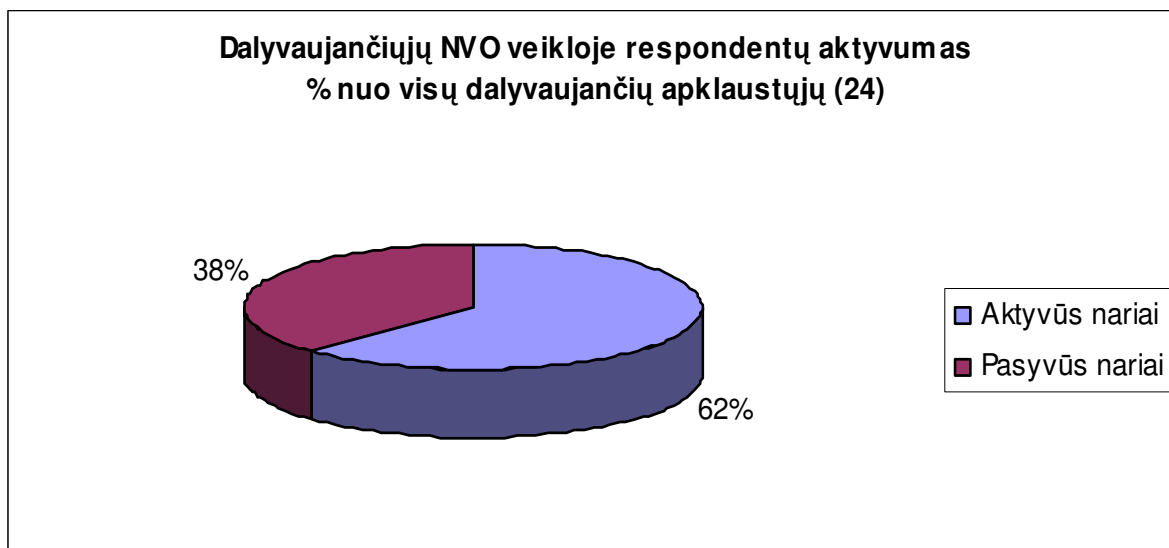
Abejotinas liko 4.6% įvardintų NVO statusas. Tarp tokių būtų neaiškiai nurodyti organizacijų pavadinimai, pavyzdžiui Utenos EP, „Garsonai“ šeimyna, utenosjaunimas.lt, Paramos centras ir pan. (žr. *Priedo C Lentelę 5*). 3.7% visų NVO buvo nurodytos klaidingai. Į šią kategoriją patenka vaikų namai, gyvūnų globos namai, daugiabučių namų savininkų draugija, bažnyčios ir pan. (žr. *Priedo C Lentelę 6*).

Apibendrinant, vos 8.0% įvardintų organizacijų statusas liko abejotinas arba jos buvo įvardintos klaidingai, o 83.9% organizacijų buvo įvardintos tiksliai. Šie rezultatai leidžia daryti išvadą, jog dauguma Utenos miesto gyventojų gali pakankamai gerai identifikuoti, kurios organizacijos yra NVO, o kurios ne. Šie rezultatai yra geresni nei 2002-aisiais metais Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro užsakymu atlikto tyrimo

„Nevyriausybines organizacijos Lietuvoje“ rezultatai, kur 54% apklaustuju negalėjo įvardinti nė vienos NVO⁶.

5.3. Respondentų dalyvavimas Utenos miesto NVO

Antru ir trečiu anketos klausimais buvo siekiama išsiaiškinti, kiek respondentų dalyvauja NVO veikloje. Rezultatai atskleidė, kad 19% apklaustuju dalyvauja kokios nors nevyriausybines organizacijos veikloje. Jų aktyvumas pateikiamas grafike.

Dalyvaujančių respondentų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas ir spontanių NVO žinomumą pateikiamas *Priedo C Lentelėje 7*. Apklausa atskleidė, kad 66.7% visų dalyvaujančiųjų NVO veikloje yra moterys, tačiau vyrų ir moterų aktyvumas yra toks pat, t.y. tiek vyrai, tiek moterys yra linkę būti aktyviais nariais (62.5%) dalyvaujant organizacijos posėdžiuose, teikiant naujus projektų pasiūlymus, skatinant naujų narių paiešką ir pan.

Apklausa atskleidė, jog 46-55 metų amžiaus grupė yra aktyviausiai dalyvaujanti nevyriausybinių organizacijų veikloje: ji sudaro 54.2% visų dalyvaujančiųjų, iš kurių daugiau nei pusė (53.8%) yra aktyvūs NVO nariai. Galima pastebėti, kad aktyviausi organizacijų dalyviai yra asmenys iki 45 metų, o nuo 56-erių metų Utenos miesto gyventojai jau linkę būti tik pasyviais organizacijų veiklų rėmėjais, neįsitraukiant į sprendimų priėmimą: 66.6% 56-65 metų dalyvaujančių respondentų yra pasyvūs nariai, lyginant su 25% tenkančiais 26-35 metų amžiaus grupei ar 46.2% - 46-55 metų amžiaus grupei.

Lyginant dalyvaujančių NVO veikloje pasiskirstymą pagal išsilavinimą, daugiausia organizacijų veikloje dalyvauja respondentai turintys specialųjį vidurinį (50%) ir aukštesnįjį/nebaigtą aukštesnįjį (25%) išsilavinimą. Nė vienas respondentas nedalyvauja NVO

⁶ „Nevyriausybines organizacijos Lietuvoje“ SIC rinkos tyrimai, 2002 // http://www.nisc.lt/lt/files.php?start5=20&kind_id=1. Prisijungimo data: 2008-04-19.

veikloje turintis pradinį išsilavinimą. Geresnį išsilavinimą turintys respondentai yra linkę būti aktyviais NVO nariais (33.3% dalyvaujančių ir bendrąjį vidurinį išsilavinimą turinčių respondentų yra aktyvūs NVO nariai, 58.3% - specialųjį vidurinį ir 66.7% - aukštesnįjį/nebaigtą aukštesnįjį). Vis tik tarp 14 šioje anketinėje apklausoje dalyvavusių respondentų, turinčių aukštąjį/nebaigtą aukštąjį išsilavinimą, tik vienas jų dalyvauja NVO veikloje ir yra aktyvus jos narys. Daugiausia NVO dalyvių yra su aukštesniu/nebaigtu aukštesniu išsilavinimu, t.y. net 29% visos grupės narių dalyvauja NVO veikloje.

Daugiausia NVO veikloje dalyvaujančiųjų yra didesnes pajamas gaunančių respondentų tarpe. 29% visų 701 Lt/mėn. gaunančių respondentų dalyvauja NVO veikloje (o tai sudaro 75% visų dalyvaujančiųjų) ir 61.1% jų yra aktyvūs organizacijos nariai. Tarp mažesnes pajamas gaunančių respondentų dalyvavimas NVO veikloje yra pavienis ir ryškesnių tendencijų neatskleidė.

Galiausiai, aktyviai NVO veikloje dalyvaujantys respondentai galėjo įvardinti daugiausiai mieste veikiančių organizacijų. Iš visų dalyvaujančiųjų NVO veikloje ir įvardijusių 8-10 organizacijų respondentų 83.3% yra aktyvūs nariai, o dauguma (60%) pasyvių organizacijos narių įvardijo iki 3 miesto (išsamią lentelę žr. Priedo C Lentelėje 7).

5.4. Informacijos apie miesto NVO sklaidą

Ketvirtuoju anketos klausimu respondentų buvo klausama, iš kur jie sužino apie mieste veikiančias NVO.

Beveik visi apklaustieji nurodė, jog apie Utenos NVO dažniausiai sužino iš žiniasklaidos: 29.5% apklaustųjų teigė apie NVO yra skaitę laikraštyje, 19.4% - internete, tačiau vos 9.3% paminėjo radę lankstinuką pašto dėžutėje ir 7.8% matę iškabą gatvėje. Nemaža dalis respondentų (36.4%) apie NVO sužino iš šeimos narių, draugų ar pažįstamų.

Iš kur sužinojote apie NVO?	Respondentų sk.	% nuo visų apklaustųjų
1. Apie mieste veikiančias NVO sužinau iš šeimos narių, draugų, pažįstamų	47	36.4
2. Esu skaitęs informaciją žiniasklaidoje (neiškyrė konkretaus šaltinio)	10	7.8
a) skaičiau laikraštyje	38	29.5
b) mačiau per televiziją	19	14.7
d) radau lankstinuką pašto dėžutėje	12	9.3
e) skaičiau internete	25	19.4
f) mačiau iškabą gatvėje	10	7.8
3. Apie NVO veiklą sužinojau per vieną iš Utenos miesto renginių	9	7.0
4. Kita	6	4.7

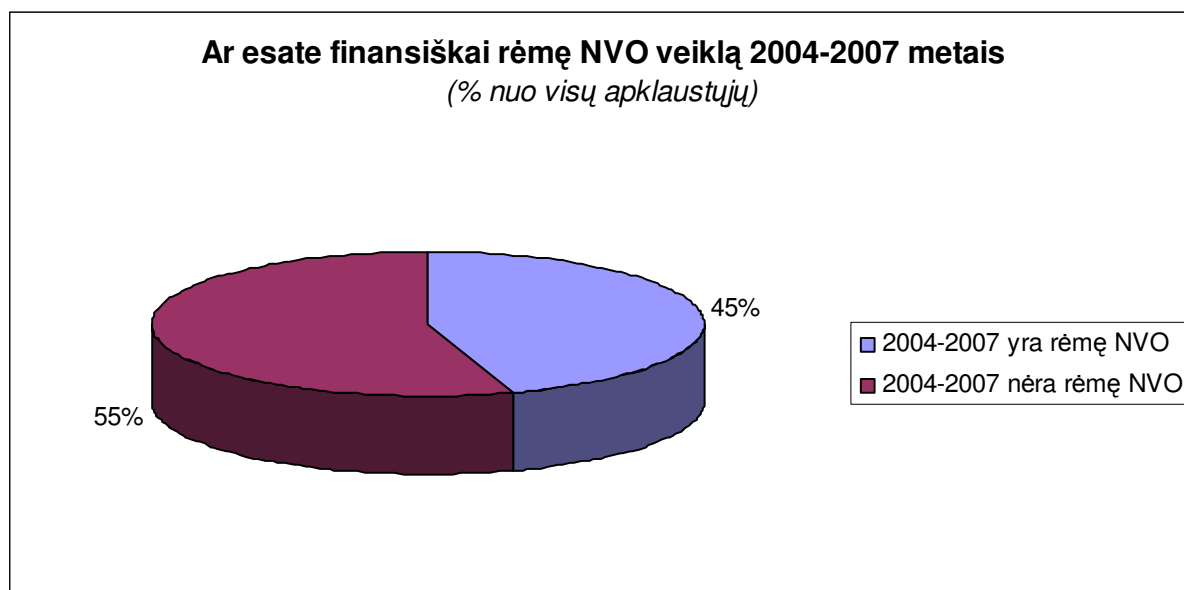
Kategorijai „kita“ priskiriami atsakymų variantai, kuriuos paminėjo 6 respondentai: „esu NVO pirmininkė, tad NVO veikla yra darbas“ (1 respondentas), „studijuodama“ (1 respondentas), „nesidomiu NVO“ (1 respondentas), „nežinau“ (3 respondentai).

Galima daryti išvadą, jog populiarinant ir skleidžiant informaciją apie NVO veiklą Utenoje nėra iki galo išnaudojamas visas žiniasklaidos potencialas. Dažnai apie organizacijas miesto gyventojai sužino dalindamiesi informacija iš lūpų į lūpas. Visiems prieinami informacijos šaltiniai, tokie kaip masiniai miesto renginiai, iškabos mieste, internetas, dažnai nėra pasitelkiami, nors jų efektyvumu neabejojama.

5.5. Finansinė respondentų parama miesto NVO

5-8 anketos klausimais buvo siekiama atskleisti, ar anketinėje apklausoje dalyvaujantys asmenys bei jų šeimos nariai 2004 – 2007 metais yra rėmę kurios nors miesto NVO veiklą ir ar jie tai darytų, jei būtų paprašyti.

Pirmiausiai, respondentų buvo klausama, ar jie patys ar kas nors iš jų šeimos yra 2004 – 2007 metais finansiškai parėmę Utenos miesto NVO. Didesnė dalis respondentų (55%) teigė finansiškai nerėmę jokios NVO nurodytais metais.

Priedo C Lentelėje 8 yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas per demografines charakteristikas pagal tai, ar 2004 – 2007 metais jie ar jų šeima finansiškai parėmė NVO veiklą. Rezultatai atskleidė, jog moterys yra labiau linkusios remti NVO veiklą (49%) nei vyrai (41%), tačiau šis skirtumas nėra ženklus.

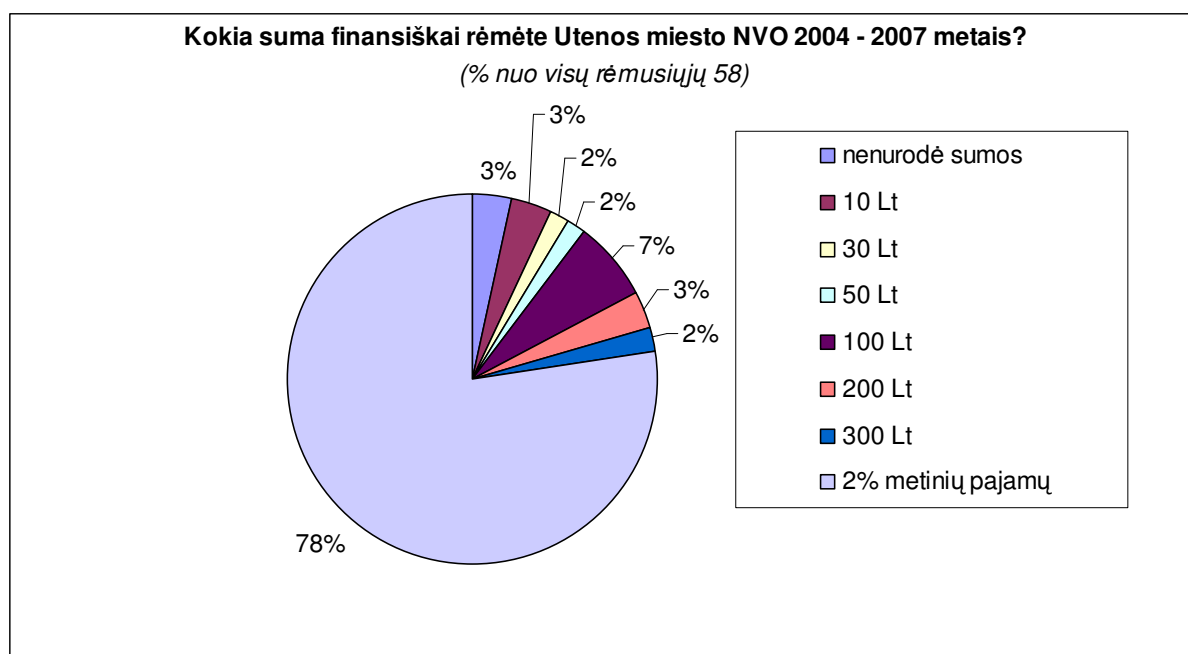
Žvelgiant į atsakymų pasiskirstymą per amžiaus prizmę, daugiau nei pusė visų 36-65 metų respondentų 2004 – 2007 metais yra finansiškai parėmę Utenos NVO, tuo tarpu pasyviausiais NVO

veiklos rėmėjais lieka anketinės apklausos dalyviai, priklausantys mažiau nei 16 (0%), 26-35 (27%) ir daugiau nei 66 (0%) amžiaus grupėms.

Analizuojant finansinę paramą skiriamą NVO per išsilavinimo pjūvį, daugiausiai finansiškai Utenos organizacijas yra parėmę respondentai su bendruoju viduriniu (56%), specialiu viduriniu (54%) bei aukštesnioju/nebaigtu aukštesnioju išsilavinimu (48%). Beveik visai nelinę NVO veiklą remti apklausos dalyviai su pradiniu ir pagrindiniu išsilavinimu. Nors ir yra pastebima tendencija, jog geresnį išsilavinimą turintys visuomenės nariai labiau linkę remti NVO, ši tendencija nėra visiškai nuosekli, nes, pavyzdžiui, net 71% respondentų su aukštuoju/nebaigtu aukštuoju išsilavinimu nurodytais metais nėra finansiškai parėmę nė vienos organizacijos.

Anketinė apklausa atskleidė tiesioginę finansinės paramos ir pajamų, tenkančių vienam šeimos nariui, priklausomybę: kuo daugiau pajamų tenka vienam šeimos nariui, tuo labiau respondentai yra linkę remti NVO veiklą. Pavyzdžiui, vos 13% respondentų, kurių šeimos nariui tenka iki 350 Lt/mėn., yra 2004 – 2007 metais parėmę NVO, o daugiau nei pusė (51%) respondentų, kurių vienam šeimos nariui tenka daugiau nei 501 Lt/mėn., nurodytais metais yra parėmę NVO.

Atsakiusių teigiamai į penktąjį anketos klausimą (45% nuo visų respondentų) buvo prašoma nurodyti, kokia suma jie ar jų šeima 2004 – 2007 metais parėmė Utenos NVO. Grafike pateikiamų atsakymų pasiskirstymas procentais nuo visų nurodytais metais rėmusių respondentų.

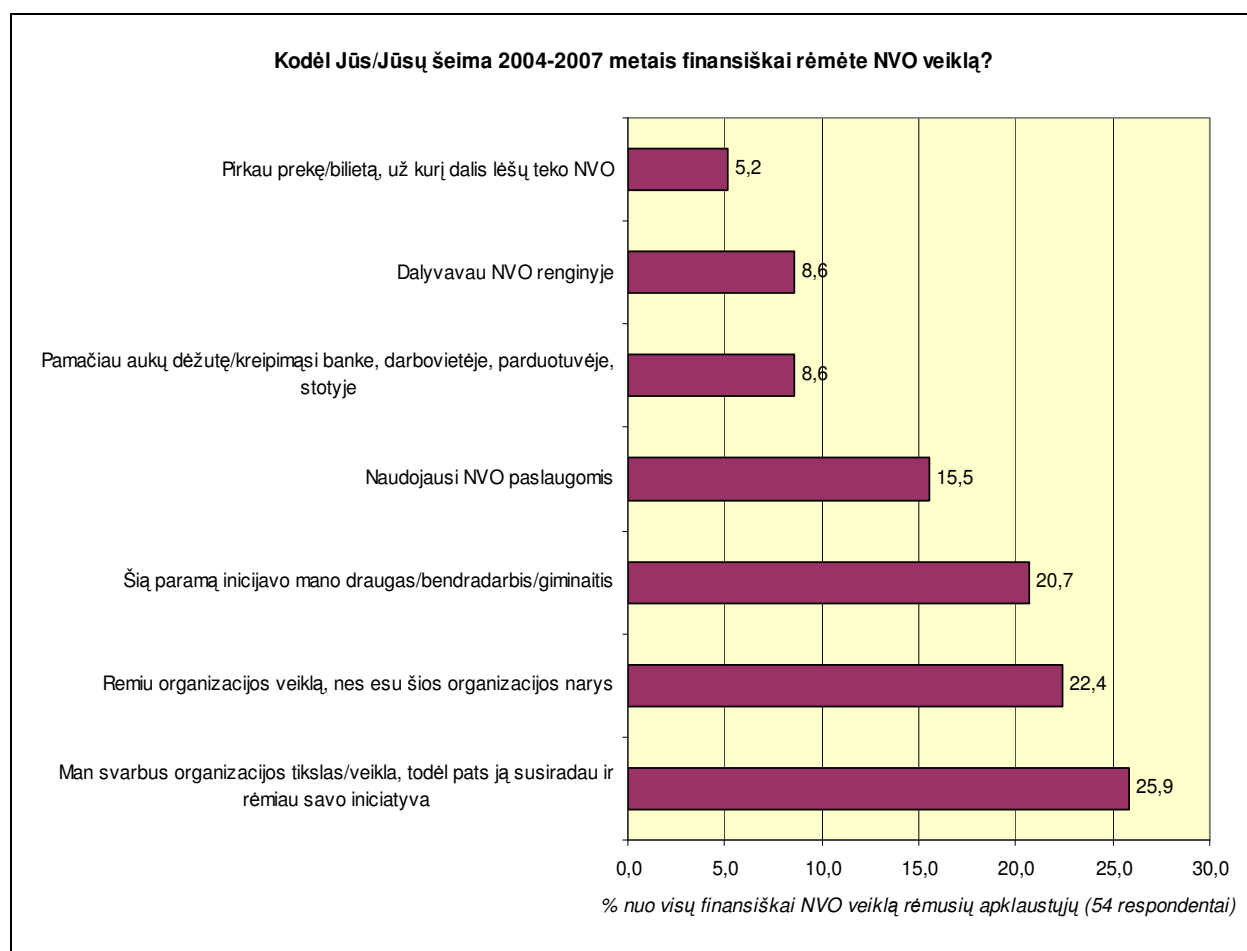
Dažniausiai respondentai 2004 – 2007 metais NVO veiklai remti paskyrė 2% savo fizinių asmenų pajamų mokesčio. Antra pagal dažnumą minima suma buvo 100 Lt.

Taipogi, respondentų, nurodžiusių, kad jie patys ar jų šeimos nariai yra 2004 – 2007 metais finansiškai parėmę NVO, buvo klausama, kiek kartų jie tai darė nurodytu periodu. Dažniausiai

organizacijų veiklą respondentai yra parėmę iki 4 kartų nurodytu laikotarpiu, o tai yra vidutiniškai kartą per metus. Bendras atsakymų pasiskirstymas pateikiamas lentelėje.

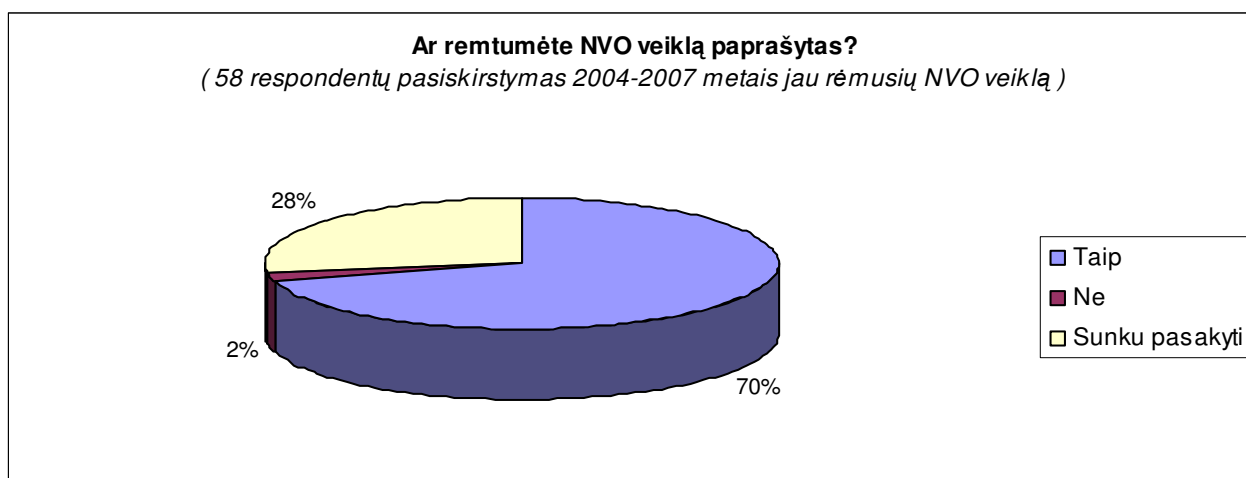
Kiek kartų Jūs/Jūsų šeima yra finansiškai rėmę miesto NVO 2004-2007 metais?	Respondentų sk.	% nuo 54 rėmusių respondentų
Iki 4 kartų	32	55,2
Nuo 5 iki 8 kartų	15	25,9
Nuo 9 iki 12 kartų	9	15,5
Nuo 13 iki 16 kartų	0	0
Daugiau nei 16 kartų	2	3,4

Respondentų, nurodžiusių, kad jie patys ar jų šeimos nariai yra 2004 – 2007 metais yra finansiškai parėmę NVO, buvo prašoma įvardinti šios paramos priežastis. Bene pagrindine tokios paramos priežastimi respondentai nurodė patrauklius organizacijos tikslus (25.9%), nemaža dalis respondentų rėmė veiklą, nes jie yra NVO nariai (22.4%).

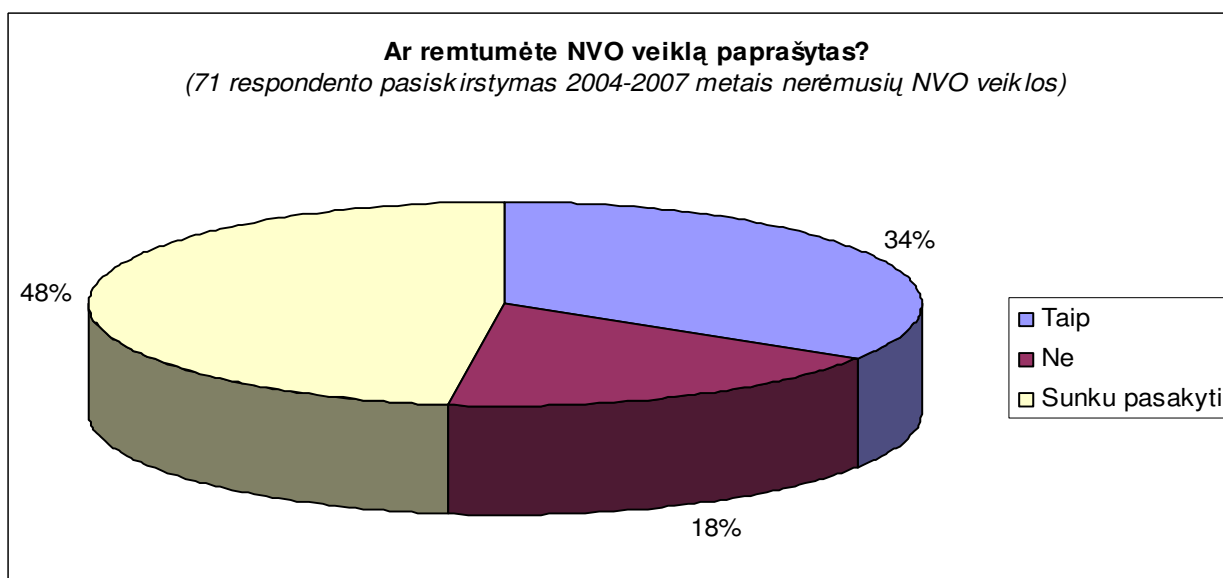

Aštuntuoju anketos klausimu norima sužinoti, ar respondentai sutiktų finansiškai paremti NVO veiklą, jei būtų paprašyti. Daugiau nei pusė (50.4%) visų respondentų nurodė, jog paprašyti organizacijos veiklą paremtų. Atsakymą „ne“ pažymėjo vos 10.9% visų respondentų. Šis faktas liudija, jog Utenos gyventojai pasitiki miesto NVO ir prisidėtų prie jų veiklos.

Įdomu tai, kad net 70% 2004 – 2007 metais jau rėmusių Utenos miesto NVO respondentų nedvejodami tai darytų paprašyti ir vos 2% apklaustųjų kategoriškai atsisakytų tai daryti. Žiūrėti diagramą.

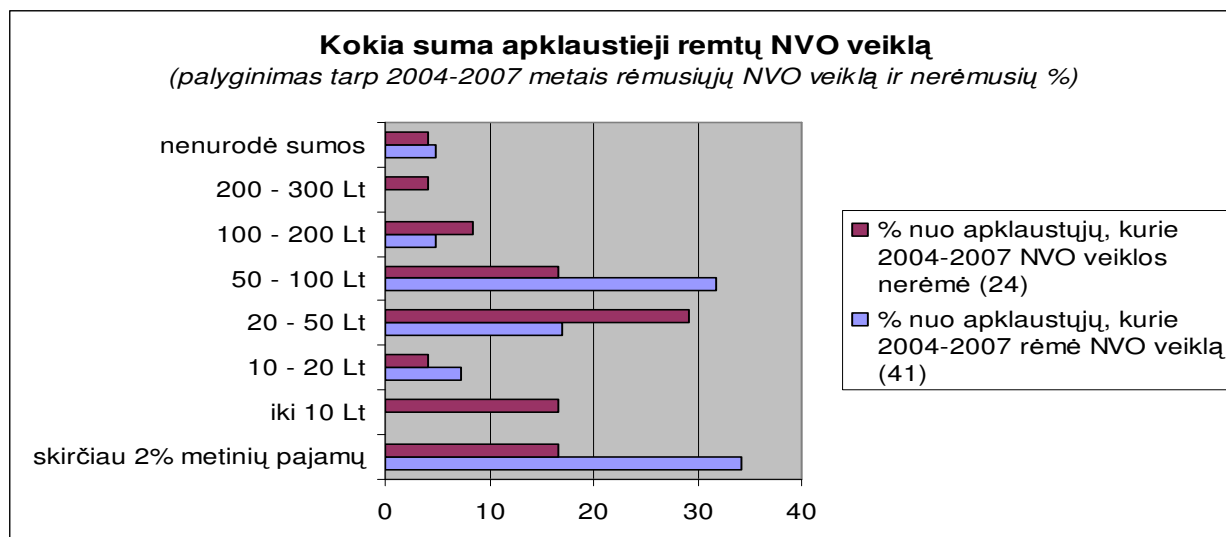
Likę respondentai, kurie jau minėtu periodu nėra rėmę NVO veiklos, to nėra taip entuziastingai nusiteikę daryti ir paprašyti. Palyginimui, žiūrėti į žemiau esančią diagramą.

Tai leidžia daryti prielaidą, jog respondentai remiantys kurios nors organizacijos veiklą yra patenkinti tos organizacijos vykdoma veikla ir gaunamais rezultatais, o tai lemia jų pasitikėjimą ir kitomis mieste veikiančiomis organizacijomis. Apklausos dalyviai, kurie nėra nurodytu laikotarpiu finansiškai parėmę jokios organizacijos, to nėra nusiteikę daryti ir toliau, nes jie mažai domisi miesto NVO bei nėra linkę įsitraukti į savanorišką veiklą. Kaip pagrindinės nenoro finansiškai remti nevyriausybinių organizacijų veiklos priežastis respondentai įvardijo lėšų stygių (8 respondentai), jau

dirba NVO naudai, tad jokios papildomos veiklos neberemtų (1 respondentas), nenurodė priežasties (5 respondentai).

Į aštuntąjį klausimą atsakiusieji „taip“ (65 respondentai) buvo paprašyti nurodyti, kokią sumą jie sutiktų skirti NVO, jei to būtų paprašyti. Žemiau esančioje diagramoje pateikiamas atsakymų pasiskirstymas pagal tai, ar 2004 – 2007 metais jie rėmė ar nerėmė NVO veiklos.

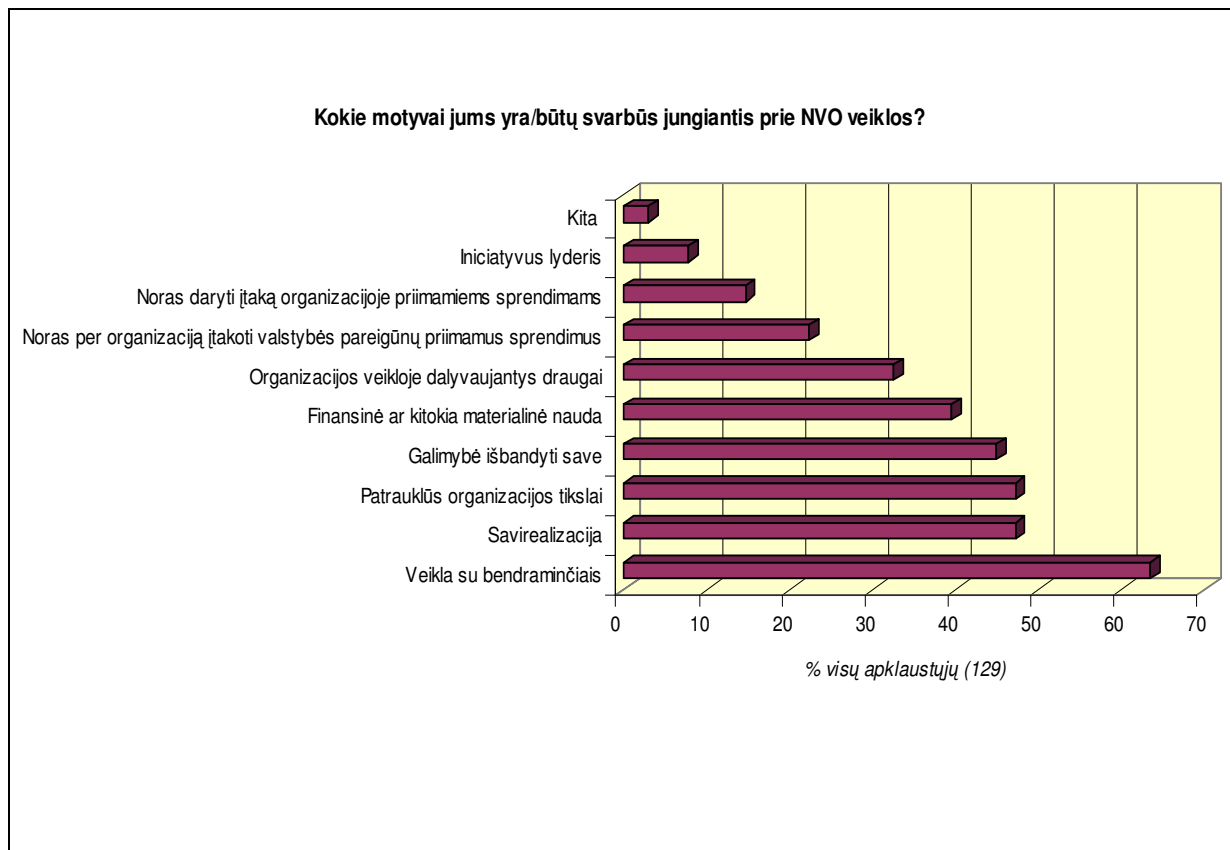

Dauguma respondentų, kurie nurodytu periodu finansiškai rėmė NVO veiklą, yra linkę paskirti 2% savo fizinių asmenų pajamų mokesčio (34%) bei skirti 50-100 Lt (32%), o to nedarę respondentai linkę NVO remti mažesnėmis sumomis: 20-50 Lt NVO veiklą paremtų 29% respondentų, 17% respondentų skirtų iki 10 Lt.

5.6. Respondentų jungimosi/nesijungimo prie NVO motyvai

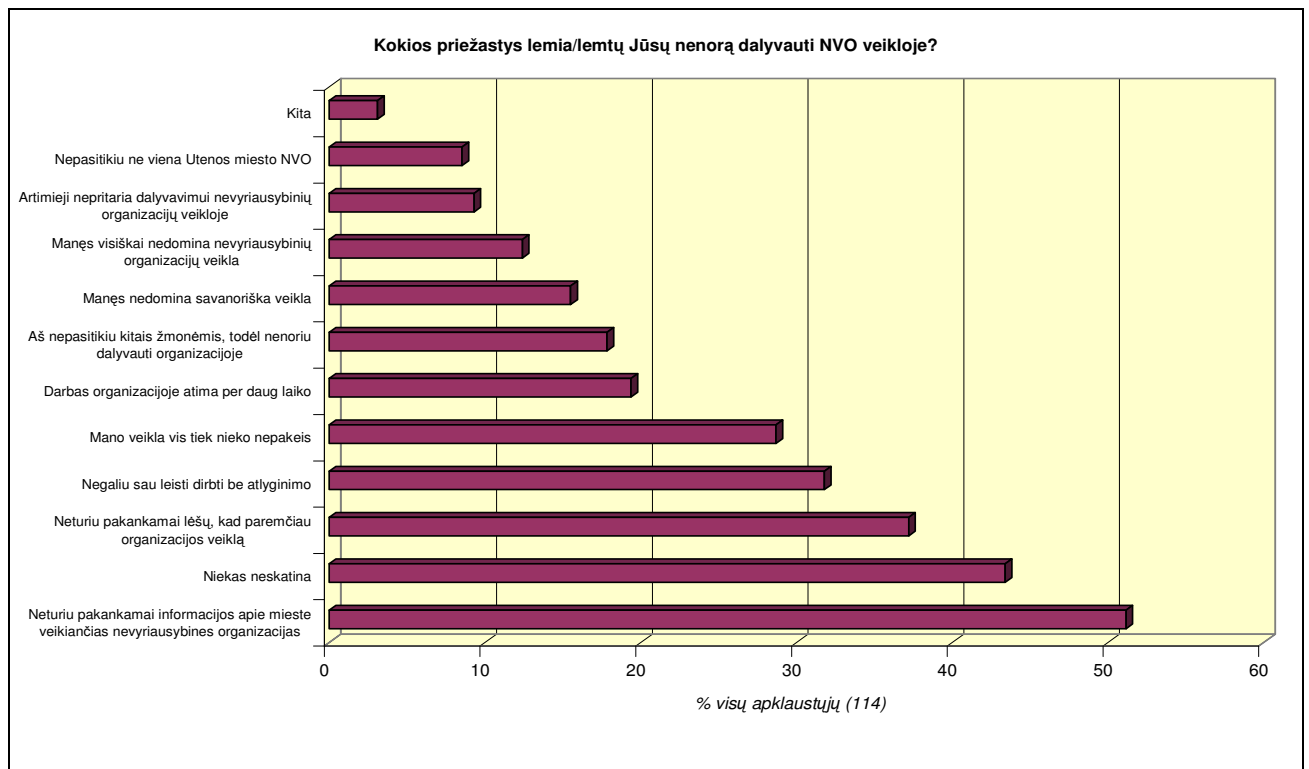
Anketos 9-10 klausimais siekiama išsiaiškinti, kas svarbiausia anketinės apklausos dalyviams jungiantis prie kokios nors organizacijos veiklos bei kokios priežastys lemia jų nenorą dalyvauti savanoriškoje veikloje. Taipogi, 11-12 klausimais siekiama atskleisti, kokią vietą svarstant galimybę įsitraukti į savanorišką veiklą lemia organizacijos lyderio figūra.

Pirmiausia, respondentų buvo klausiama, kokie motyvai jiems yra/būtų svarbiausi, jungiantis prie NVO veiklos. Buvo prašoma iš kelių pateiktų teiginių išskirti 4 prioritetinius. Net 63.6% visų apklaustųjų teigė, jog svarstant galimybę arba jau dirbant kurios nors NVO naudai jiems svarbiausia yra veikla su bendraminčiais. Beveik pusė (t.y. 47.3%) respondentų teigia, jog jiems yra/būtų svarbu savirealizacija bei patrauklūs organizacijos tikslai. Nemaža dalis respondentų (39.5%) norėtų dalyvauti NVO veikloje, jei iš to gautų kokią nors finansinę ar kitokią materialinę naudą. Vos 7.6% apklaustųjų nurodė organizacijos vadovą (t.y. lyderį) kaip svarbų motyvą jungiantis prie NVO.

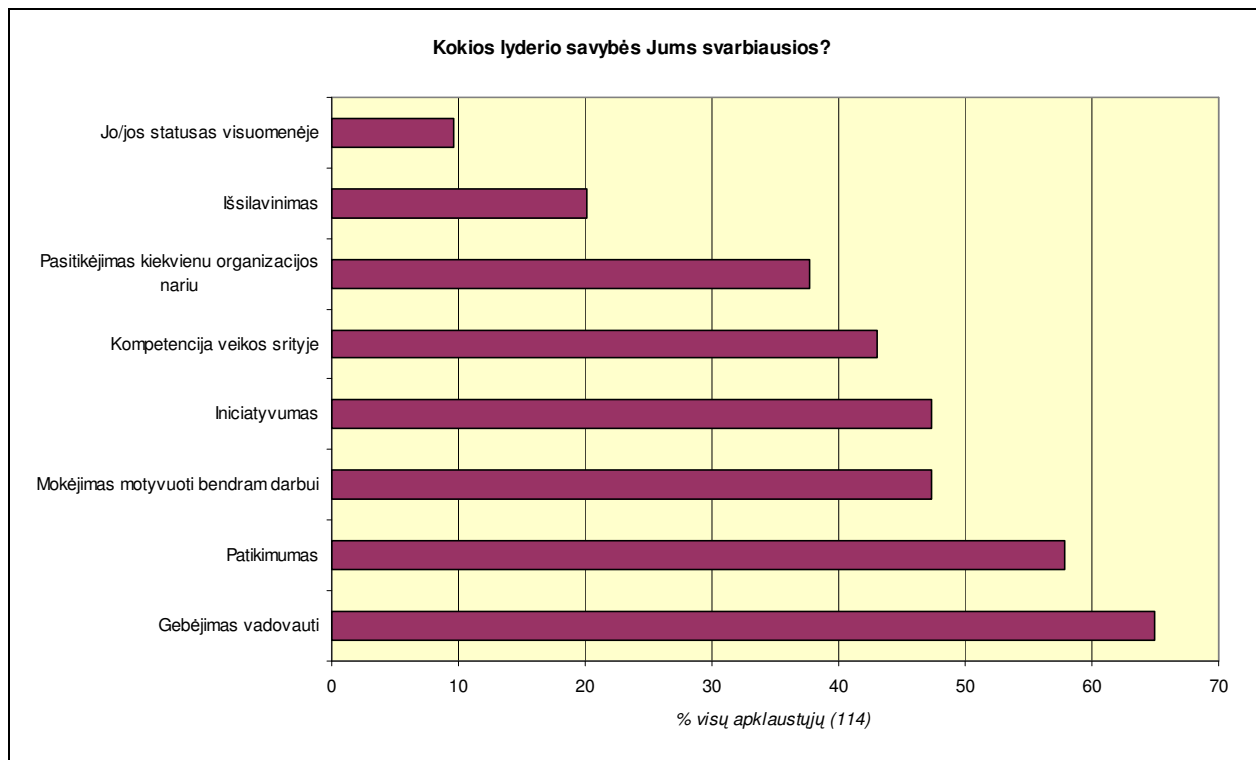
Kategorijai „kita“ priklauso 4 respondentų nurodyti motyvai: dalyvavimas NVO veikloje yra naudingas laikos praleidimas (1 respondentas), manęs NVO veikla visai nedomina, tad niekas nepaskatintų jungtis (3 respondentai).

Toliau respondentų buvo klausiama, kokios priežastys lemia/lemtų jų nenorą dalyvauti NVO veikloje. Buvo prašoma iš kelių pateiktų teiginių išskirti 4 prioritetinius. Net 51.2% apklaustųjų teigia, jog nesijungia prie NVO veiklos vien todėl, kad neturi pakankamai informacijos apie miesto NVO, o 43.3% respondentų teigia, jog nėra skatinami tai daryti. Ši respondentų nuomonė patvirtina E. Stumbraitės idėją bei šio tyrimo hipotezę, kad pagrindine pilietinio pasyvumo problema galima laikyti informacijos apie Utenos NVO veiklą stoka. Nemaža dalis anketinės apklausos dalyvių nenorą įsitraukti į NVO sieja su materialiniais dalykais: 37.2% respondentų nenorėtų jungtis prie NVO, nes negalėtų finansiškai jos veiklos paremti, o 31.8% - nesujungtų, nes tokia veikla neatneštų jiems jokios materialinės naudos. 28.7% apklaustųjų nenorėtų dalyvauti NVO, nes mano, jog tokia veikla mažai ką gali pakeisti. Diagramoje pateikiamas atsakymų pasiskirstymas grafiškai.

Kategorijai „kita“ priklauso 4 respondentų įrašai, jog niekada net nėra pagalvoję apie galimybę dalyvauti kokios nors Utenos miesto NVO veikloje.

Galiausiai, respondentų buvo prašoma įvertinti NVO lyderio figūros svarbą svarstant galimybę dalyvauti NVO veikloje. Atsakymai pasiskirstė į dvi lygias dalis: pusei respondentų NVO vadovas yra svarbus aspektas ištraukiant į NVO veiklą, likusiai daliai tai tikrai nėra prioritetas. Prie pagrindinių NVO lyderio savybių, kurios skatintų visuomenės narius prisijungti prie NVO veiklos, apklausos dalyviai pirmiausia priskyre gebėjimą vadovauti (65% respondentų), jo veiklos patikimumą (58% respondentų) bei mokėjimą motyvuoti bendram darbui ir iniciatyvumą (po 47% respondentų). Vos 10% respondentų būtų svarbus NVO vadovo statusas visuomenėje. Likusių atsakymų pasiskirstymas pateikiamas diagramoje.

Prie „kita“ kategorijos priskiriami du respondentai, tačiau jie pasirinkę šį punktą jokios kitos lyderio savybės neįrašė, tad jų nuomonė taip ir liko neaiški.

5.7. Teiginių apie NVO vertinimas

Respondentams buvo pateikta 13 teiginių apie Utenos miesto NVO. Jų buvo prašoma įvertinti, kiek jie sutinka su šiais teiginiais (*visiškai nesutinku, nesutinku, sunku pasakyti, sutinku, visiškai sutinku*).

Lentelėje pateikiami teiginių apie NVO vertinimo vidurkiai. **Vertinimas:** 4 – *visiškai sutinku*, 3 – *sutinku*, 2 – *nesutinku*, 1 – *visiškai nesutinku*. Kuo aukštesnis vidurkis, tu geriau vienas ar kitas teiginys respondentų manymu tinka apibūdinti Utenos miesto NVO.

Teiginiai, kuriuos buvo prašoma įvertinti	Visų respondentų vertinimo vidurkiai
1. NVO Utenos mieste yra labai perspektyvios ir greitai laiku taps neatsiejama visuomenės dalimi.	2.6
2. NVO gali būti labai vertingi Utenos miesto savivaldybės partneriai, atstovaujant visuomenės grupių interesams.	2.8
3. Utenos miesto NVO veikla nepasitikiu, nes tai pelno siekiančių asmenų priedanga, siekiant pasinaudoti mokesčių lengvatomis.	2.2
4. Prie NVO jungiasi tik tie žmonės, kurie turi per daug laisvo laiko.	2.0
5. Visos man žinomos Utenos miesto NVO veikia labai profesionaliai.	2.7
6. Daugelis Utenos miesto gyventojų nežino, kur kreiptis, norint prisijungti prie NVO veiklos.	3.1

Teiginiai, kuriuos buvo prašoma įvertinti	Visų respondentų vertinimo vidurkiai
7. Nevyriausybinių organizacijų pirmiausia kuriamos kitų, o ne savo paties gerovei.	2.8
8. Tokias funkcijas, kaip rūpinimasis beglobiais vaikais, seneliais, neįgaliaisiais ir pan. valstybė turėtų perleisti NVO, iš dalies finansuodami šią veiklą.	2.9
9. Jaunoji karta nemato prasmės domėtis nevyriausybinių organizacijų veikla, nes ateities su Lietuva nesieja.	3.0
10. Utenos mieste/rajone žiniasklaida neskiria pakankamai dėmesio čia veikiančioms nevyriausybiniams organizacijoms.	3.2
11. Jaunimo pilietinis apatiškumas atspindi dideles šeimos auklėjimo problemas.	2.2
12. NVO dalyvauti gali ne bet kas, nes tam reikalingi tam tikri specifiniai įgūdžiai bei žinios.	2.3
13. NVO yra nesvarbios, nes mano nuomone visuomenines paslaugas turėtų teikti tik valstybė.	1.8

Respondentai labiausiai linkę sutikti su tokiais teiginiais kaip „Utenos mieste žiniasklaida neskiria pakankamai dėmesio NVO“, „jaunoji karta nemato prasmės domėtis NVO veikla, nes ateities su Lietuva nesieja“ ar „daugelis Utenos miesto gyventojų nežino kur kreiptis, norint prisijungti prie NVO veiklos“, tačiau dauguma apklaustųjų nesutinka, jog NVO mieste yra nesvarbios, kad tai yra tik pelno siekiančių asmenų priedanga, bandant pasinaudoti mokesčių lengvatomis, ar kad jaunimo pasyvumą dalyvauti organizacijose galima būtų sieti su šeimos auklėjimo problemomis. Šių teiginių vertinimas procentais pateikiamas *Priedo C Lentelėje 9*.

Toliau pateikiamas teiginių vertinimo pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas. **Teiginys: NVO Utenos mieste yra labai perspektyvios ir greitai laiku taps neatskiriama visuomenės dalimi.** *Priedo C Lentelėje 10* yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontanių NVO žinomumą. Net 56.6% visų apklausos dalyvių nežino, kaip šį teiginį vertinti, 25.6% su juo sutinka, o 17.8% – nesutinka. Žiūrint per demografinę prizmę, su šiuo teiginiu statistiškai daugiau moterų (31.4%) nei vyrų (18.6%) sutinka ir kur kas daugiau vyrų (61.1%) nei moterų (52.9%) yra neapsisprendę šio teiginio vertinimo atžvilgiu. Su teiginiu dažniausiai sutinka respondentai iki 25 metų (47.8% visų iki 25 metų respondentų), o NVO ateitimi mažiausiai tiki 26-35 bei 46-55 metų apklaustieji (atitinkamai 22.7% ir 19.5% apklausos dalyvių su teiginiu nesutinka). Su teiginiu nesutinka net 42.9% aukštąjį/nebaigtą aukštąjį bei 23.8% aukštesnįjį/nebaigtą aukštesnįjį išsilavinimą turintys respondentai, o labiausiai pritarti linkę bendro vidurinio išsilavinimo apklaustieji (40.7%). Dauguma (85.7%) pradinį išsilavinimą turinčių respondentų nėra apsisprendę, kaip vertinti šį teiginį. Lyginant respondentų pasiskirstymą pagal tai, kiek pajamų tenka vienam šeimos nariui, dažniausiai teiginiui pritaria asmenys, kurių šeimose vienam nariui tenka 151-350 Lt/mėn. (60%), o labiausiai nesutinka – 351-500 Lt/mėn.

gaunantys asmenys (33.3), vis tik pusė šios grupės atstovų nėra tikri, kaip vertintį teiginį. Labiausiai su teiginiu linkę sutikti respondentai nurodę 4-7 NVO (29.2%).

Teiginys: NVO gali būti labai vertingi Utenos miesto savivaldybės partneriai, atstovaujant visuomenės grupių interesams. Priedo C Lentelėje 11 yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontaninį NVO žinomumą. Su šiuo teiginiu sutinka 48.8% visų respondentų, o nesutinka vos 13.9%. Vyrai ir moterys šį teiginį vertina gana panašiai: abi grupės yra linkusios sutikti. Skeptiškai į Utenos miesto savivaldybės bei NVO bendradarbiavimą žiūri 46-55 metų respondentai, kurių 24.4% teiginiui nepitaria, tuo tarpu apie 60% respondentų, atstovaujančių iki 25 metų bei 56-65 metų amžiaus grupes, su teiginiu sutinka. Šiam teiginiu pritaria daugiau nei pusė specialųjį vidurinį (58%), aukštąjį/nebaigtą aukštąjį (57.1%) bei aukštesnįjį/nebaigtą aukštesnįjį (52.4%) išsilavinimą turinčių respondentų, pesimistiškiausiai nusiteikę respondentai su pagrindiniu išsilavinimu (22.2% šios grupės narių su teiginiu nesutinka), daugiau nei pusė neapsisprendusių yra pradinį bei bendrą vidurinį išsilavinimą turinčių respondentų gretose. Pastebima tendencija, jog su šiuo teiginiu nesutinka mažesnes pajamas gaunantys apklausos dalyviai. Daugiau nei pusė 4-10 Utenoje veikiančių NVO įvardiję respondentai su šiuo teiginiu sutinka. Nemaža dalis respondentų (11.7%), įvardijusių 8-10 NVO, su teiginiu nesutinka, lyginant šį rodiklį su vos 11.7% iki 3 NVO įvardijusių dalyvių nuomone.

Teiginys: Utenos miesto NVO veikla nepasitikiu, nes tai pelno siekiančių asmenų priedanga, siekiant pasinaudoti mokesčių lengvatomis. Priedo C Lentelėje 12 yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontaninį NVO žinomumą. Dauguma (54.2%) respondentų teiginiui nepitaria, vis tik 19.4% su juo sutinka. Nors skirtumas ir nėra labai ženklus, teiginiui dažniau pritaria moterys nei vyrai (21.4% moterų ir 16.9% vyrų su teiginiu sutinka). Šiam teiginiui labiausiai linkusios pritari 46-55 bei daugiau nei 66 metų amžiaus grupės (atitinkamai 28.8% ir 50%), tuo tarpu nesutinka dauguma pagrindinį (88.9%) bei specialųjį vidurinį (62%) išsilavinimą turintys respondentai. Nepalankiausiai į NVO žiūri asmenys, kurių šeimose vienam šeimos nariui tenka 351 – 500 Lt/mėn.: net 41.7% jų su šiuo teiginiu sutinka. Šiam teiginiui dažniausiai pritaria tie respondentai, kurie anketoje įvardijo iki 3 NVO (26.7%); palyginimui, vos 9.5% respondentų, įvardijusių 8-10 NVO, jam pritaria.

Teiginys: Prie NVO jungiasi tik tie žmonės, kurie turi per daug laisvo laiko. Priedo C Lentelėje 13 yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontaninį NVO žinomumą. Dauguma respondentų teiginiui nepitaria (63.6%, iš kurių net 18.6% visiškai nesutinka; pritaria 21% visų apklaustųjų). Statistiškai daugiau vyrų (28.8%) sutinka su šiuo teiginiu nei moterų (14.3%). Nors dauguma amžiaus grupių su teiginiu nesutinka, net 75% daugiau nei 66 metų respondentų tarpe yra pritariančių teiginiui, lyginant su 70.7% 46-55 metų respondентаis, kurie šiam teiginiui nepitaria. Daugiausia neapsisprendusių dėl šio teiginio vertinimo

yra mažiau nei 16 metų respondentų gretose. Daugiau nei pusė pradinį išsilavinimą turinčių respondentų teiginiui pritaria, o visos kitos išsilavinimo grupės ne: tarp jų net 80% specialųjį vidurinį išsilavinimą turinčių respondentų nepritarė, jog NVO dalyvauja žmonės, turintys per daug laisvo laiko. Didesnes pajamas gaunantys respondentai dažniausiai nesutinka su šia nuomone: apie 70% respondentų, kurių vienam šeimos tenka 501 Lt/mėn ir daugiau su teiginiu nesutinka, apie pusę 351 – 500 Lt/mėn gaunančių anketinės apklausos dalyvių su teiginiu sutinka. Statistiškai reikšmingai 8-10 NVO įvardinusių respondentų su teiginiu nesutinka (81%), lyginant su 48.3% įvardinusių iki 3 NVO.

Teiginys: Visos man žinomos Utenos miesto NVO veikia labai profesionaliai. Priedo C Lentelėje 14 yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontanišią NVO žinomumą. Daugiau nei pusė (60.5%) visų respondentų šiuo klausimu nėra tvirtai apsisprendę, vis tik visų nuomonę išreiškusiųjų tarpe yra daugiau su teiginiu nesutinkančių (26.4%) nei sutinkančių (13.2%). Ženkliai daugiau vyrų (16.9%) nei moterų (10%) su teiginiu nesutinka. Utenos miesto profesionalumu mažiau dvejoja 26-35 metų bei 56-65 metų respondentai (su teiginiu sutinka atitinkamai 31.8% bei 31.1% minėtų grupių apklausos dalyvių). Daugiausia nesutinkančių yra 46-55 metų amžiaus grupėje (24.4%). Dažniausiai teiginiui nepritaria aukštesnį išsilavinimą turintys respondentai (19% su aukštesnioju/nebaigtu aukštesnioju bei 16% su specialiu viduriniu išsilavinimu). Statistiškai reikšminga yra respondentų grupė su bendru viduriniu išsilavinimu, nes net 37% šios grupės atstovų su teiginiu sutiko. Šiuo klausimu negalima pastebėti aiškios teiginio vertinimo ir pajamų vienam šeimos nariui priklausomybės. Įdomu tai, kad su teiginiu sutinka 31.3% respondentų, kurie įvardijo 4-7 NVO, o dauguma 8-10 NVO nurodžiusių respondentų nėra apsisprendę kaip reikėtų šį teiginį vertinti.

Teiginys: Daugelis Utenos miesto gyventojų nežino, kur kreiptis, norint prisijunti prie NVO veiklos. Priedo C Lentelėje 15 yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontanišią NVO žinomumą. Dauguma respondentų (79.1%) su šiuo teiginiu sutinka, nepritariančių yra 12.4%. Statistiškai reikšmingai daugiau vyrų (11.7%) nei moterų (5.7%) nėra tikri, kaip vertinti ši teiginį. Nors visose amžiaus grupėse daugiau nei pusė visų respondentų su teiginiu sutinka, daugiausiai nesutikti yra linkę 26-35 metų apklausos dalyviai. Su teiginiu dažnai nesutinka asmenys su pagrindiniu (33.3%) išsilavinimu, kur kas mažiau su bendruoju viduriniu (3.7%) bei aukštesnioju/nebaigtu aukštesnioju (7.1%) išsilavinimu, tad ryškios teiginio vertinimo priklausomybės nuo išsilavinimo nėra užfiksuota. Tas pats pasakytina apie pajamų vienam šeimos nariui bei teiginio vertinimo santykį. Galiausiai, su teiginiu linkę labiau nesutikti 8-10 NVO įvardiję respondentai (14.3% lyginant su 11.3% iki 3 NVO apklausos dalyvių).

Teiginys: NVO pirmiausia kuriamos kitų, o ne savo paties gerovei. Priedo C Lentelėje 16 yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontanišią NVO žinomumą. Nors 60.4% visų respondentų su teiginiu sutinka, vis tik nedžiugina

faktas, jog net 23.3% apklaustųjų su teiginiu nesutinka. Žymiai daugiau vyrų (67.1%) nei moterų (52.5%) su teiginiu sutinka, tuo tarpu kur kas daugiau vyrų (22%) nei moterų (11.4%) neturi nuomonės šiuo klausimu. Tarp nepritarusių teiginiui daugiausia yra 26-35 metų (41%) bei 36-45 metų (30.4%) amžiaus grupėse, taip pat tarp apklausos dalyvių, turinčių pagrindinį (44.4%) bei bendrą vidurinį (33.3%) išsilavinimą. Pirmųjų tarpe vos 22.2% teiginiui pritaria, o tai yra mažiausias procentas lyginant su kitomis išsilavinimo grupėmis. Ši anketinė apklausa neatskleidė pajamų vienam šeimos nariui bei spontaninio NVO žinomumo ir teiginio vertinimo ryškios priklausomybės.

Teiginys: Tokias funkcijas, kaip rūpinimasis beglobiais vaikais, seneliais, neįgaliaisiais ir pan. valstybė turėtų perleisti NVO, iš dalies finansuodami šią veiklą. Priedo C Lentelėje 17 yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontaninį NVO žinomumą. Daugiau nei pusė (58.9%) apklaustųjų teiginiui pritaria. Statistiškai reikšmingai daugiau moterų (61.4%) nei vyrų (55.9%) su teiginiu sutinka, tuo tarpu nemaža dalis vyrų (27.1%) nėra apsisprendę dėl šio teiginio vertinimo (palyginus su 20% moterų). Toliau, iš amžių grupių išsiskyrė 26-35 metų respondentai, kurie dažniausiai (31.8%), lyginant su kitomis amžių grupėmis, šį teiginį įvertino neigiamai, t.y. nesutiko. Nustebino faktas, jog net 28.9% apklausos dalyvių su aukštuoju/nebaigtu aukštuoju išsilavinimu su teiginiu nesutiko, o šis rodiklis yra didžiausias lyginant su kitomis išsilavinimo grupėmis. Jų tarpe yra ir mažiausiai su teiginiu sutikusių asmenų. Toliau, su teiginiu mažiausiai sutiko vidutines pajamas gaunantys respondentai (apie 43% 351-500 Lt/mėn. vienam šeimos nariui gaunantys apklaustieji). Taipogi, pastebima aiškiai didėjantis pozityvus teiginio vertinimas tarp daugiau NVO įvardijusių respondentų. Palyginimui: su teiginiu sutinka vos 40% iki 3 NVO nurodžiusių respondentų ir net 85.7% tų, kurie įvardijo 8-10 NVO.

Teiginys: Jaunoji karta nemato prasmės domėtis NVO veikla, nes ateities su Lietuva nesieja. Priedo C Lentelėje 18 yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontaninį NVO žinomumą. Su šiuo teiginiu nesutinka vos 17.1% visų respondentų, tad migracijos problema matyt jaučiama ir mažesniuose Lietuvos miestuose. Statistiškai reikšmingesnė dalis vyrų (69.5%) nei moterų (61.4%) su teiginiu sutinka. Su teiginiu labiausiai sutinka vyresnio amžiaus respondentai (80.5% - 46-55 metų, 68.8% - 56-65 metų, 75% - daugiau nei 66 metų amžiaus grupės), o jaunesni apklausos dalyviai pakankamai dažnai teiginiui nepritaria (40% - mažiau nei 16 metų, 33.3% - 16-25 metų). Su teiginiu dažniausiai nesutinka aukštąjį/nebaigtą aukštąjį išsilavinimą turintys respondentai (35.7%), daugiau nei pusė apklaustųjų su pradiniu išsilavinimu (57.1%) nežino kaip šį teiginį reiktų vertinti, o pritarė iš visų grupių daugiausia asmenų su bendruoju viduriniu išsilavinimu (77.8%). Apklausa neatskleidė tiesioginės pajamų vienam šeimos nariui ir šio teiginio vertinimo priklausomybės. Dauguma 8-10 NVO įvardijusių

respondentų (76.2%) sutiko, jog emigracija dėl prastos šalies ekonominės padėties lemia jaunų žmonių pasyvumą domintis NVO veikla.

Teiginys: Utenos mieste/rajone žiniasklaida neskiria pakankamai dėmesio čia veikiančioms NVO. *Priedo C Lentelėje 19* yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontaninį NVO žinomumą. Dauguma apklausos dalyvių (75.2%) su teiginiu sutinka ir vos 10.1% - nesutinka. Tiek vyrai, tiek moterys šį teiginį vertina gana panašiai, nesutinka vos 8.6% moterų bei 11.9% vyrų. Tarp manančių, jog žiniasklaida teikia pakankamai informacijos apie mieste veikiančias NVO yra mažiau nei 16 metų (20%) bei 46-55 metų (17.1%) amžiaus grupėse, tačiau šiai nuomonei nepritaria 87% 36-45 metų ir visi 56-65 metų respondentai. Dauguma neapsisprendusių, kaip šį teiginį reiktų vertinti, yra asmenų su pagrindiniu (22.2%) bei bendruoju viduriniu (18.5%) išsilavinimu gretose. Statistiškai reikšmingos teiginio vertinimo priklausomybės nuo išsilavinimo ar pajamų vienam šeimos nariui apklausa neatskleidė. Nuomonės šiuo klausimu neturi 25% iki 3 NVO įvardijusių apklausos dalyvių, o statistiškai reikšmingai 4-7 NVO įvardiję respondentai su teiginiu nesutinka (14.6%).

Teiginys: Jaunimo pilietinis apatiškumas atspindi dideles šeimos auklėjimo problemas. *Priedo C Lentelėje 20* yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontaninį NVO žinomumą. Teiginiui pritaria 74.5% visų respondentų, o nepritaria vos 11.7%. Statistiškai reikšmingai daugiau vyrų (13.6%) su teiginiu nesutinka, ir kur kas daugiau moterų (15.7%, lyginant su 11.9% vyrų) nežino kaip šį teiginį vertinti. Tarp nepritarusiųjų šiam teiginiui yra daugiausia 16-25 metų amžiaus grupėje (18.2%), o labiausiai sutikti linkę 56-65 metų (87.5%) apklaustieji. Pastebima tendencija, jog daugiau nepritariančių teiginiui yra aukštesnį išsilavinimą turinčių respondentų gretose. Palyginimui: visi respondentai su pradiniu bei pagrindiniu išsilavinimu teiginiui pritaria, o 21.4% apklaustųjų su aukštuoju/nebaigtu aukštuoju išsilavinimu su teiginiu nesutinka. Didžiausias skaičius nepritarusiųjų šiam teiginiui respondentų koncentruojasi didesnes pajamas gaunančiųjų grupėse. Skirtumas tarp šio teiginio vertinimo ir spontaninio NVO žinomumo nėra ryškus, bet galima daryti išvadą, jog daugiau NVO įvardijusių apklaustųjų tarpe yra daugiau ir tų, kurie su teiginiu sutinka. Palyginimui: 71.7% apklausos dalyvių, įvardijusių iki 3 NVO, bei 81% respondentų, pateikusių 8-10 NVO pavadinimus, su teiginiu sutinka. Vis tik pirmųjų gretose yra daugiausia ir tų, kurie nežino, kaip reiktų šį teiginį vertinti (18.3%, palyginus su vos 9.5% tų, kurie įvardijo 8-10 NVO).

Teiginys: NVO dalyvauti gali ne bet kas, nes tam reikalingi tam tikri specifiniai įgūdžiai bei žinios. *Priedo C Lentelėje 21* yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontaninį NVO žinomumą. Dauguma apklausos dalyvių (53.5%) su teiginiu nesutinka, vis tik specifinių įgūdžių svarbą įvertino 30.2% visų apklaustųjų. Statistiškai reikšmingai daugiau moterų (34.3%) su teiginiu sutinka nei vyrų (29.4%). Pritarti teiginiui labiau

linę jaunesni nei 35 metų respondentai, o nepritarti – 36-65 metų apklaustieji, net 75% daugiau nei 66 metų apklausos dalyvių nežino kaip šį teiginį vertinti. Su teiginiu dažniausiai nesutinka asmenys su pagrindiniu (55.6%) bei aukštuoju/nebaigtu aukštuoju išsilavinimu (42.9%), o 64% respondentų su specialiuoju viduriniu ar 61.9% - su aukštesniuoju/nebaigtu aukštesniuoju išsilavinimu su teiginiu nesutinka. Galima daryti išvadą, jog nėra šio teiginio vertinimo bei respondentų išsilavinimo tiesioginės priklausomybės. Su teiginiu nesutikti labiausiai linę didesnes pajamas gaunantys respondentai, o dauguma anketinės apklausos dalyvių, kurie nežino, kaip vertinti šį teiginį, yra įvardijusių iki 3 NVO tarpe; dažniausiai nesutinka tie, kurie įvardijo 4-7 NVO (70.8%).

Teiginys: NVO yra nesvarbios, nes mano nuomone, visuomenines paslaugas turėtų teikti tik valstybė. Priedo C Lentelėje 22 yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas bei spontaninį NVO žinomumą. Dauguma apklaustųjų vertina NVO darbą, nes su šiuo teiginiu nesutinka 71.4% visų apklausos dalyvių (iš kurių net 29.5% visiškai nesutinka), o sutinka vos 10.9% respondentų. Statistiškai reikšmingai daugiau moterų (75.7%) nesutinka su šia nuomone nei vyrų (66.1). Kur kas didesnis procentas vyrų (22%) nėra tikri, kaip šį teiginį vertinti (palyginus su 14.3% moterų). Su teiginiu daugiausia sutinkančių yra 26-35 metų gretose (22.7%), o apie pusę daugiau nei 66 metų apklaustųjų nežino kaip šį teiginį vertinti. Anketinė apklausa neatskleidė šio teiginio vertinimo tiesioginės priklausomybės nuo apklaustųjų išsilavinimo: tarp daugiausiai nepritarusių teiginiui yra respondentai su pagrindiniu (88.9%) bei aukštuoju/nebaigtu aukštuoju išsilavinimu (85.7%), o asmenys su bendruoju viduriniu (14.8%) bei aukštesniuoju/nebaigtu aukštesniuoju (14.3%) išsilavinimu yra linę su teiginiu sutikti. Su idėja, jog visuomenines paslaugas turėtų teikti tik valstybė, sutinka mažesnes pajamas gaunantys respondentai (18.5% visų respondentų, kurių vienam šeimos nariui tenka iki 500Lt/mėn., palyginus su vos 6.8% daugiau nei 701 Lt/mėn. gaunančiais respondентаis su teiginiu sutinka). Nežino kaip vertinti šį teiginį nemaža dalis apklausos dalyvių, įvardijusių iki 3 NVO, o labiausiai nesutikti yra linę daugiau nei 4 NVO įvardiję apklaustieji.

Apibendrinus, galima daryti šias išvadas:

- moterys geriau vertina Utenos miesto NVO veiklą nei vyrai;
- prasčiausiai miesto NVO atžvilgiu yra nusiteikę 46-55 m. amžiaus grupė, o iki 26 m. respondentai jas vertina geriausiai;
- Utenos miesto NVO geriau vertina apklausos dalyviai, turintys pagrindinį, specialųjį vidurinį bei aukštąjį/nebaigtą aukštąjį, o prasčiausiai – pradinį, bendrąjį vidurinį, aukštesnįjį/nebaigtą aukštesnįjį išsilavinimą. Taigi tyrimas neatskleidė tiesioginės išsilavinimo bei NVO vertinimo priklausomybės.
- Utenos nevyriausybinų organizacijų veiklą geriausiai vertina didesnes pajamas gaunantys bei daugiau NVO įvardiję respondentai.

5.8. Respondentus dominančių organizacijų veiklos sritys

Keturioliktuoju anketos klausimu siekiama atskleisti kokių veiklos sričių NVO labiausiai domina respondentus. Buvo prašoma prioriteto tvarka nuo 1 iki 4 įvertinti sritis, kurios jiems priimtinausias.

Rezultatai atskleidė, jog tarp dažniausiai minimų organizacijų yra vaikų ir jaunimo (paminėta 84 kartus), ekologijos ir gamtosaugos (83 kartus), žmogaus teisių apsaugos (79 kartus) bei organizacijos, dirbančios sveikatos srityje (73 kartus). Galima daryti išvadą, jog šios gyvenimo sritys labiausiai neramina anketinės apklausos dalyvius: jaunimo užimtumas, globalinis atšilimas, pažeidinėjamos žmonių teisės bei sveikatos apsauga. Tarp rečiausiai minimų organizacijų yra religinės (paminėtos 22 kartus) bei švietėjiško pobūdžio (33 kartus).

Žemiau yra pateikiami atskirų organizacijų vertinimo vidurkiai. **Vertinimas:** *Prioritetas numeris 1 – 4; prioritetas numeris 2 – 3; prioritetas numeris 3 – 2; prioritetas numeris 4 – 1.* Kuo aukštesnis vidurkis, tuo dažniau organizacija įvertinama kaip prioritetas numeris vienas.

Organizacijos, kurias prašoma įvertinti	Visų respondentų vertinimo vidurkiai
a) Vaikų ir jaunimo organizacijos	3.1
b) Sporto ir turizmo organizacijos	2.6
c) Organizacijos, dirbančios sveikatos srityje	2.8
d) Žmogaus teisių apsaugos organizacijos	2.3
e) Ekologijos ir gamtosaugos organizacijos	2.6
f) Labdaros organizacijos	1.9
g) Religinės organizacijos	1.9
h) Švietėjiško pobūdžio organizacijos	1.9

Respondentai labiausiai domisi/domėtuši vaikų ir jaunimo organizacijomis, antros pagal svarbumą būtų sveikatos srityje dirbančios organizacijos. Vienodai vertinamos yra tiek ekologijos ir gamtosaugos, tiek sporto ir turizmo organizacijos. Tai atskleidžia, jog apklaustiesiems, jungiantis prie NVO yra svarbu ne vien savanoriškas bei altruistinis visuomeninių organizacijų pobūdis, bet ir poreikis kartu su bendraminčiais realizuoti savo asmeninius troškimus.

5.9. Dalyvavimo NVO vertinimas po įstojimo į ES

Penkioliktuoju anketos klausimu buvo teiraujama, ar, respondentų nuomone, Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, sumažėjo Utenos miesto gyventojų domėjimasis NVO bei noras dalyvauti jų veikloje. Devyni apklaustieji šiuo klausimu savo nuomonės nepateikė, tuo tarpu iš likusiųjų (120 respondentų) didžioji dalis (61.7%) teiginiui nepritarė. Paprašius pagrįsti savo nuomonę, 37.5% apklaustųjų (t.y. 45 respondentai) to padaryti negalėjo.

Pagrindinis argumentas, kurį išsakė beveik pusė teiginiui nepritarusių apklaustųjų (47.3%) yra tas, kad narystė ES negalėjo įtakoti Utenos miesto gyventojų domėjimosi NVO veikla. Dvidešimties respondentų nuomone, Lietuvai prisijungus prie ES, miesto gyventojų domėjimasis NVO padidėjo. Pagrindiniai argumentai yra šie: po įstojimo į ES NVO veikla stiprėja, nes daugiau kalbama apie jaunimo užimtumą, socialines problemas ir pan. (5 respondentai); narystė ES atvėrė Lietuvos, tad ir Utenos miesto, NVO galimybes bendradarbiauti su kitomis panašaus pobūdžio Europos NVO (3 respondentai); NVO yra kuriamos spręsti specifines miesto ar rajono problemas, todėl suinteresuotumas jų veikla mažėti negali, nebent didėja arba bent nekinta (3 respondentai); narystė ES atveria žmonėms kur kas daugiau perspektyvų, lengvėja žmonių gyvenimas, tad galima daugiau laiko bei lėšų skirti ir kitų gerovei (4 respondentai); pastebima, kad mieste, padedant Europos Sąjungai, kuriasi vis daugiau NVO, senesnės NVO aktyviau vysto savo veiklą, tad žmonės joms abejingi likti negali (3 respondentai); kai kurie respondentai pastebi, jog jauni žmonės mokyklose yra ugdomi aktyviais piliečiais, tad ateityje žmonių aktyvumas jungiantis prie organizacijų veiklos tik didės (2 respondentai).

38.3% apklaustųjų sutinka, jog Lietuvai tapus ES nare, Utenos miesto gyventojų domėjimasis NVO pastebimai sumažėjo. Pirmiausia, kaip ir galima buvo tikėtis, respondentai mini prastą šalies ekonominę, politinę bei socialinę padėtį, kas įtakoja žmonių pasyvumą (10 respondentų); anot kitų, kaip ir iki įstojimo į ES, jokia NVO neišspręs piliečių problemų, todėl kiekvienas yra linkęs žiūrėti savo paties gerovės (5 respondentai); kiti mano, jog domėjimasis NVO gali mažėti vien todėl, kad visuomenė negauna jokios informacijos apie Utenos miesto organizacijų veiklą, galimybę prisijungti ir pan. (6 respondentai), galbūt dėl šių priežasčių daugelis nepasitiki mieste veikiančiomis NVO (3 respondentai); svarbus ir emigracijos klausimas, kuris lemia daugelio žmonių pasyvumą domėtis savo šalies organizacijomis (3 respondentai); yra sukritikuojama ir valdžios institucijos, kurios nepakankamai dėmesio skiria NVO Utenoje (1 respondentas); galiausiai, vienas respondentas pateikia subjektyvią nuomonę, jog jis/ji, kaip vienos iš NVO narys, pastebi suinteresuotumo sumažėjimą po to, kai prisijungėme prie ES.

Apibendrinant, respondentų pasirinktas variantas, jog po įstojimo į ES Utenos miesto gyventojų domėjimasis NVO nesumažėjo, dar nereiškia, kad jis ir padidėjo. Didžioji dalis apklaustųjų linkę manyti, jog įstojimas į ES jokių esminių pokyčių neatnešė, o tas, kas domėjosi NVO veikla, domėsis ir toliau.

5.10. Rekomendacijos NVO naujiems nariams pritraukti

Paskutiniu metu anketos klausimu buvo teiraujama, ką, anketinės apklausos dalyvių nuomone, reikėtų keisti NVO, kad jos sėkmingai paskatintų daugiau visuomenės narių jungtis prie organizacijos veiklos.

Net 72.1% apklaustųjų teigia, jog reikėtų Utenos gyventojams pateikti daugiau informacijos apie miesto nevyriausybinės organizacijas bei aktyviau šviesti jaunimą akcentuojant NVO veiklos svarbą mokyklose, kolegijose. Svarbu skleisti informaciją apie miesto organizacijų veiklą pasitelkus informacines technologijas bei kuriant internetinius puslapius. Tai skatintų NVO veiklos skaidrumą, atskaitomybę. 18.6% apklaustųjų teigia, jog jiems trūksta NVO aktyvaus bendravimo su žmonėmis aiškinant savo veiklos svarbą, prisijungimo sąlygas bei galimybes, todėl jie rekomenduoja organizuoti daugiau renginių, konferencijų, forumų. Pavienės nuomonės atskleidė, jog apklaustieji mano, kad Utenos NVO nėra aktyvios, mažai dėmesio skiria viešiesiems ryšiams, bendradarbiavimui su žiniasklaida, verslo sektoriumi, netgi viešojo administravimo įstaigomis, tad jie neišnaudoja savo geros pozicijos įsitvirtinti mieste. Yra manančių, jog NVO veiklą smarkiai riboja biurokratiniai suvaržymai, o kai kurie žmonės nepasitiki NVO veikla, nes joms vadovauja nepakankamai autoritetingi asmenys, kartais jose dirba neprofesionalūs darbuotojai, dėl to mažai kas ryžtasi tokią veiklą remti. Minima, jog norint pritraukti daugiau narių, o kartu ir lėšų, organizacijų vadovai turėtų siekti, kad jų NVO užsiimtų ne tik tiesiogine veikla, bet ir plėstų suteikiamų paslaugų ratą.

Galiausiai, 16.3% apklaustųjų nepateikė nuomonės šiuo klausimu. Buvo ir tokių pasisakymų, jog daugiau narių jungtųsi prie NVO veiklos, jei nebūtų iš jų imamas mokestis. Dalis respondentų niekada nesijungtų prie jokios organizacijos veiklos, nes tai jų visiškai nedomina. Keli apklaustosios dalyviai pastebėjo, kad tie, kurie nori užsiimti savanoriška veikla, tie jau ir dalyvauja kurioje nors organizacijoje, nes tas, kas domisi, visada randa kur ir kaip realizuoti savo troškimus. Anot jų, jokie pokyčiai nieko nepakeistų.

6. Struktūrizuoto interviu analizė

6.1. Apklausoje dalyvavusios NVO

Iš viso tyrime buvo apklausti 6 nevyriausybinių organizacijų atstovai. Trys iš jų buvo sveikatos srityje dirbančios NVO, o likusios – vaikų ir jaunimo.

Tyrime dalyvavo šios sveikatos srityje dirbančios Utenos NVO:

(1) Dažniausiai anketinės apklausos metu respondentų minėta ir daugiausiai narių jungianti (1700 narių, iš kurių 1685 nariai su negalia) *Utenos rajono neįgaliųjų draugija*, vadovaujama Onos Rastenenės. Organizacija buvo įkurta anksčiausiai, t.y. 1988 m., kuomet susikūrė ir Lietuvos invalidų draugija Vilniuje. Jos pagrindinis tikslas buvo suburti neįgalius žmones bendrai veiklai, organizuoti susitikimus, šventes, koncertus, išvykas bei lankyti sergančiuosius namuose. Nuolat plėtėsi teikiamų paslaugų ratas bei pradėtos organizuoti įvairios užimtumo programos: kompiuteriniai mokymai, raštvedyba, psichologiniai ir anglų kalbos kursai; sukurta kapela, ansamblis bei plėtojama kitokia meninė veikla; pradėtos teikti masažo, kineziterapijos bei maudymo

paslaugos. Artimiausiu laiku organizacijoje nenumatoma jokių esminių pokyčių, tačiau siekiama gerinti jau teikiamų paslaugų kokybę bei skatinti visuomenės domėjimąsi organizacija.

(2) Antra pagal dydį (organizacija vienija 450 narių, iš kurių visi su negalia) ir „jauniausia“ (įkurta 1999m.) iš apklausoje dalyvavusių NVO yra *Utenos krašto žmonių su negalia sąjunga*, kuriai vadovauja Nijolė Gaivenienė. Jos nariais gali būti visi fizinę negalią turintys ar pensijinio amžiaus Utenos krašto gyventojai, susimokėję metinį nario mokestį. Šios organizacijos tikslas yra atstovauti ir ginti savo narių interesus, jų teisėtus poreikius, teises bei laives. NVO teikia įvairias paslaugas, tokias kaip neįgaliųjų teisių atstovavimo, konsultavimo bei informavimo, psichologinės pagalbos, savarankiškumo didinimo, kultūrinės veiklos organizavimo, pagalbos į namus teikimo ir pan. Organizacijoje veikia neįgaliųjų ansamblis „Gaja“. Gavus paramą iš Nyderlandų fondo pradėtos teikti skalbimo, masažo, kirpimo, transporto suteikimo paslaugos bei neįgaliųjų įtraukimo į darbo rinką motyvacijos didinimo programos.

(3) Trečioji pagal dydį (vienija 145 narius bei 295 šeimos narius: brolius, seseris, teisėtus globėjus) apklausoje dalyvavusi organizacija yra *Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių su negalia bendrija „Utenos Viltis“*, įkurta 1994 m. ir vadovaujama Aldonos Vėbrienės. Organizacijos pagrindinis įkūrimo tikslas buvo suburti sutrikusio intelekto žmones, kurie sovietiniais metais buvo ignoruojami, ir padėti jiems integruotis į visuomenę. Pagrindiniais organizacijos iniciatoriais buvo tuometinė Utenos medicinos mokyklos direktorė Angelė Kaušylienė bei neįgaliųjų tėvai, artimieji. Iš pradžių organizacija vienijo vos 40 narių, todėl susitikimų metu buvo daug kalbama apie jų problemas ir teikiama psichologinė parama tiek neįgaliesiems, tiek jų šeimos nariams. Ilgainiui teikiamų paslaugų spektras plėtėsi ir šiandien organizacija teikia dar ir teisių atstovavimo, informavimo, konsultavimo paslaugas, organizuoja kultūrinius renginius, meninius būrelius, sportinę bei švietėjišką veiklą, ieško neįgaliesiems darbo vietų bendradarbiaudami su Utenos darbo birža, aprūpina neįgaliuosius būtiniaisiais drabužiais, avalyne. Visai neseniai pradėta glaudžiai bendrauti su vienišais žmonėmis, teikiama jiems reikalinga pagalba, lankymai namuose ir pan. Artimiausiu metu planuojama organizuoti tautinių juostų audimo būrelį ir taip ugdyti organizacijos narių tautiškumą bei išvyka į Filharmonijos koncertą.

Tyrimė dalyvavo šios vaikų bei jaunimo Utenos NVO (bei vienas kolektyvas):

(1) Apklausoje dalyvavo 120 narių jungiantis šokių ir dainų ansamblis „*Vieverssa*“, kurios vyriausioji choreografė yra R. Macelienė. Kolektyvo pirmieji pasirodymai minimi nuo 1979 metų, kuomet į Uteną atvyko iniciatyvi vadovė ir pradėjo populiarinti tuo metu mažai žinomus tautinius šokius. Prasidėjęs kaip vien tautinių šokių kolektyvas, šis ansamblis nuolat plėtėsi, prie jų prisijungė dainininkai bei kapela. Šiuo metu choreografė dirba su 5 šokėjų grupėmis (4-19 metų amžiaus vaikai), kurie šoka ne vien tautinius, bet ir pramoginius, klasikinius šokius. Kiekvieno vaiko ar jaunuolio patirtis ansamblyje yra labai vertinga, nes nuo mažų dienų jie pratinami prie disciplinos,

mokomi elgesio normų bei liaudies kultūros tradicijų. Šis ansamblis nuolat ruošia koncertus valstybinėms šventėms paminėti bei dalyvauja savivaldybės oficialiuose renginiuose.

(2) Nė karto anketinėje apklausoje nepaminėta, tačiau mieste aktyvi viešoji įstaiga „*Jono ir Marijos Sinių namai*“. Jos įkūrėja, Regina Siniūtė-Ayre, atgavusi namus, nusprendė įamžinti tėvų atminimą ir privačiomis lėšomis įsteigti vaikų biblioteką, kuri šiuo metu funkcionuoja kaip Utenos viešosios bibliotekos filialas. Šioje įstaigoje organizuojami renginiai pirmiausia orientuoti į mažiausio ir vidutinio mokyklinio amžiaus skaitytojus, kurių per dieną apsilanko apie 150. Nuo pat organizacijos įkūrimo organizuojami įvairūs vaikams skirti renginiai, parodos, kur vaikai supažindinami su senais Lietuvos amatais; penktadieniais vyksta naktiniai pasakų skaitymai, bei šeštadieninės anglų kalbos pamokėlės. Šiuo metų yra sukurtos 3 internetinės prieigos vietos, šeštadieniais vyksta 8-10 metų vaikų interaktyvus anglų kalbos mokymas bei veikia 14-15 metų moksleivių *Reader's Club*.

(3) Nors šiuo metu vienijanti vos 15 narių, tačiau visuomenėje gana gerai žinomas *Utenos Europos klubas*, vadovaujamas Daivos Pilkauskaitės. Organizacija, vienijanti aktyvų Utenos jaunimą, įkurta 2001 m. ir jos pagrindinis tikslas yra talkinti Europos informacijos centrui jaunatviškai sklaidžiant informaciją apie Europos Sąjungą bei skatinti vyresniųjų klasių moksleivius (nuo 9 klasės) tapti visaverčiais europiečiais. Kai buvo kuriama organizacija, Lietuva dar tik rengėsi narystei ES, todėl iš pradžių didelis dėmesys buvo skiriamas skatinti žmones apsispręsti, aiškinti ES teikiamus privalumus bei galimas neigiamas pasekmes. Dabar svarbiausia ugdyti visuomenės europinį mentalitetą, skelbti naujienas organizuojant renginius mokyklose ir darželiuose, rengiant tarptautines stovyklas bei pažintines išvykas.

6.2. NVO informacijos sklaida ir narių paieška

Vienas iš struktūrizuoto interviu uždavinių yra išanalizuoti, kokiomis priemonėmis NVO platina informaciją apie savo veiklą bei skatina pilietinį aktyvumą.

Pokalbio metu NVO atstovų buvo klausama, kokiomis priemonėmis yra platinama informacija apie organizacijos veiklą. NVO vadovai nurodė, kad dalis visuomenės narių apie organizacijų veiklą sužino iš draugų, artimųjų, jų pačių bei kitų NVO narių, tačiau norint tapti matomais visuomenėje to nepakanka. Visi tyrime dalyvavę atstovai paminėjo renginius kaip vieną iš dažniausiai pasitelkiamų organizacijos populiarinimo būdų. Kaip teigė D. Pilkauskaitė, „specialiai klubas nėra reklamuojamas, visuomenė sužino apie jį per jo veiklą, organizuotus renginius“. Sveikatos srityje dirbančios NVO naujų narių dažnai pritraukia teigdamos jų poreikius tenkinančias paslaugas, konsultacijas, skatindami užimtumą ir pan.

Dažna apklausoje dalyvavusi organizacija bei ansamblis turi išleidusi bukletus apie savo veiklą, kartais net keliomis kalbomis tam, kad būtų galima susisiekti su užsienio valstybėmis ir

dalyvauti jų renginiuose. „*Vieversos*“ vyriausioji choreografė R. Macelienė minėjo video medžiagos svarbą populiarinant savo kolektyvą kitose Europos bei Azijos šalyse. NVO „*Utenos Viltis*“ taipogi glaudžiai bendradarbiauja su Vokietija ir Latvija, todėl siunčiami padėkos raštai bei informacija apie organizacijos renginius ten esantiems rėmėjams. A. Vėbrienės iniciatyva buvo išleistas bukletas rusų kalba, kai buvo ruošiamasi dalyvauti Sankt Peterburge vykusioje konferencijoje, kurioje Baltijos bei Skandinavijos šalių neįgaliųjų organizacijų atstovai dalinosi savo patirtimi, problemomis ir siūlė galimus jų sprendimo būdus. *Utenos krašto žmonių su negalia sąjunga* palaiko glaudžius ryšius su neįgaliųjų organizacijomis Lenkijoje, Austrijoje, Slovakijoje, t.y. šalimis, kuriose neįgaliesiems suteikiamos didelės socialinės garantijos ir valstybės parama. Kaip pastebėjo N. Gaivenienė, tokio bendradarbiavimo svarba yra neįkainojama, nes matoma, kur link reikia eiti tam, kad būtų palengvintas žmogaus su negalia gyvenimas Lietuvoje. VŠĮ „*J. ir M. Sinių namai*“ dalina lankstinukus skaitytojams su 3 mėnesių renginių programomis. Ši organizacija yra išleidusi reklaminį kompaktinį diską apie čia vykstančius renginius, kurį gali pasižiūrėti visi bibliotekos lankytojai. Jis yra siunčiamas ir kitoms panašaus pobūdžio organizacijoms užsienyje, dažniausiai Jungtinėje Karalystėje, iš kurios gaunama nemaža parama naujų knygų įsigijimui.

Kita dažnai naudota informacijos sklaidimo priemonė yra straipsniai vietos ir rajoniniuose laikraščiuose, reportažai vietinėje televizijoje, radijo pranešimai. A. Vėbrienė teigia, jog dėl užimtos dienotvarkės dažnai bendravimui su žurnalistais nebelineka laiko. Vadovė vienintelė iš apklaustųjų užsiminė apie tai, jog organizacijoje planuojama sukurti „*Utenos Vilties*“ internetinę svetainę, tačiau šio projekto įgyvendinimui dar trūksta resursų (tiek žmogiškųjų, tiek finansinių). Kai kurios organizacijos apie savo veiklą visuomenę informuoja organizuodami atvirų durų dienas (A. Vėbrienė) bei išleisdami knygas: pavyzdžiui, J. Pretkelienė inicijavo bibliotekos skaitytojų rašinių konkursą bei išleido knygą „*Aš rašau knygą*“, O. Rastenienė kasmet rengia poezijos ir dainų festivalį „*Te negesta saulė mūsų širdyse*“ ir tuo pačiu pavadinimu išleido knygą apie organizacijos veiklą.

Dar viena informacijos platinimo priemonė, kurios tikslas ne tik informuoti visuomenę apie organizacijos veiklą, bet ir pritraukti naujų narių, yra skelbimai-kvietimai laikraščiuose, kitose panašaus pobūdžio NVO, mokyklose, darželiuose, gatvių informaciniuose stenduose, bibliotekose, netgi bažnyčiose (O. Rastenienė). Vienintelė „*Vieversos*“ vyriausioji choreografė R. Macelienė nurodė, jog naujų narių neieško pasitelkusi skelbimų vien todėl, kad norinčių prisijungti prie ansamblio yra be galo daug, bet noro neužtenka. Todėl vadovė glaudžiai bendradarbiauja su darželių (ypač „*Varpelio*“) ar pradinių mokyklų mokytojais, kurie padeda atrinkti muzikaliausius ir šokiui bei dainai gabiausius vaikus. Ryšius su mokyklomis bei darželiais palaiko ne tik vaikų bei jaunimo organizacijos. N. Gaivenienė nurodė, jog jų organizacija glaudžiai bendradarbiauja su Adolfo Šapokos gimnazijos 9-10 klasių moksleiviais, kurie padeda žmonėms su fizine negalia

išnešioti kvietimus bei organizuoti renginius, būrelius. A. Vėbrienės vadovaujama „*Utenos Viltis*“ į savo veiklą įtraukia Utenos kolegijos socialinių mokslų studentus, kurie dažnai ten atlieka profesinę praktiką. Į veiklą siekiama įtraukti iki 13 metų Aukštakalnio pagrindinės mokyklos moksleivius: per projektą „Visi skirtingi, visi lygūs“ rengiamos bendros neįgaliųjų ir moksleivių išvykos į koncertus, taip skatinama neįgaliųjų integracija bei mažųjų visuomenės narių tolerancija.

Tyrime svarbu ne tik tai, kaip nauji nariai skatinami prisijungti prie organizacijos, bet ir tai ar jie turi kokią nors realią galią daryti įtakos NVO priimamiems sprendimams. Galima daryti išvadą, jog tyrime dalyvavusios vaikų ir jaunimo nevyriausybinės organizacijos turi menkiausiai išplėtotą sprendimų priėmimo procesą. „*Vieversos*“ vyriausioji choreografė R. Macelienė paminėjo, jog jų ansamblis turi tėvų tarybą, kuri dažniausiai susirenka konkrečiam klausimui spręsti, pavyzdžiui, dėl kelionių finansavimo, atributikos pirkimo ir pan. Renginių organizavimo klausimai sprendžiami apvalaus stalo diskusijoje susirinkus visiems kolektyvo vadovams. VŠĮ „*J. ir M. Sinių namuose*“ sprendimus dėl renginių priima organizacijos darbuotoja J. Pretkelienė, už anglų kalbos kursus, metodinę medžiagą, mokytojų atranką yra atsakinga Utenos Adolfo Šapokos vyriausioji metodininkė anglų kalbos mokytoja Irena Budreikienė, o finansavimo, naujovių diegimo klausimus sprendžia vienas iš organizacijos įkūrėjų Michael Ayre. *Utenos Europos klubo* vadovė D. Pilkauskaitė nurodė, kad priimant sprendimus dažnai ieškoma kompromiso, jo neradus mažuma paklūsta daugumai.

Toks sprendimų priėmimo būdas netinkamas kur kas didesnėse sveikatos srityje dirbančiose organizacijose, nes čia dažnai bet koks sprendimas yra susijęs su finansinių išteklių paskirstymu. Žmonės su negalia dažnai jungiasi ne dėl mėgėjiško pobūdžio paskatų, o tikėdamiesi, kad organizacija pajėgs jų interesams atstovauti geriau. Dėl šių priežasčių, visos tyrime apklaustos sveikatos srityje dirbančios NVO turi savo įstatus, rinkiminės konferencijos metu nariai išrenka tarybą, kuri savo ruožtu renka organizacijos pirmininką (t.y. vadovą) ketverių metų kadencijai. Remiantis įstatais, taryba renkasi kartą per mėnesį aptarti opiausias organizacijos problemas. Konkretų skubaus pobūdžio klausimą gali spręsti ir organizacijos vadovas/-ė. Taigi didesnėse organizacijose narių interesai ginami atstovaujamosios demokratijos principu. Vienintelė O. Rastenienė nurodė, jog priimant vieną ar kitą sprendimą organizacijoje kartais pasitelkiama anketinė apklausa, siekiant išsiaiškinti daugumos narių nuomonę vienu ar kitu klausimu. Sunkiau sergantys ligoniai lankomi namuose ir išklausomi jų pageidavimai, pasiūlymai bei kiek įmanoma į juos stengiamasi atsižvelgti.

Apibendrinant, tiek vaikų bei jaunimo, tiek sveikatos srityje dirbančios organizacijos gana panašiai platina informaciją apie savo veiklą, t.y. dažniausiai per renginius, platinant lankstinukus, bukletus, rečiau bendraujant su žiniasklaida. Vis tik sveikatos srityje dirbančių organizacijų sprendimų priėmimo procesas yra kur kas labiau formalizuotas, nes jos vienija kur kas daugiau

narių bei čia svarbu ne tiek žmones suvienyti bendram pomėgiui, kiek įmanoma efektyviau spręsti jų problemas, atstovauti interesams, teikti paslaugas, kurios prisidėtų prie jų gyvenimo kokybės gerinimo.

6.3. NVO finansavimo šaltiniai

Apklausoje dalyvavusių organizacijų atstovų buvo klausiama, kokie yra pagrindiniai jų organizacijos finansavimo šaltiniai. VšĮ „*J. ir M. Sinių namai*“ darbuotoja J. Pretkelienė nurodė, jog didžiausią paramą jų organizacija gauna ir privačių fondų, t.y. naujų knygų ar renginių priemonių įsigijimui, aplinkos priežiūrai ir pan. Savivaldybė finansuoja telefono išlaidas, vandens bei elektros sąskaitas, pilną bibliotekininko etatą bei pusę kiemsargio etato. Ši parama skiriama todėl, kad bibliotekos knygų fondas yra Utenos viešosios bibliotekos vaikų filialo dalis. Kaip pastebi J. Pretkelienė, niekuomet nesitikėta didesnės paramos iš savivaldybės, nes organizacijos kūrėjai nuo pat pradžių siekė teikti nemokamas paslaugas bibliotekos lankytojams ir pritraukti kiek galima daugiau tiek Lietuvos, tiek užsienio privačių fondų lėšų organizacijos veiklos plėtojimui. Per aštuonis organizacijos gyvavimo metus į savivaldybę dėl finansinės paramos buvo kreiptasi įgyvendinant tik vieną projektą, t.y. „Aš rašau knygą“, kuris pritarimo sulaukė praėjus trejiems metams. Kaip pastebėjo VšĮ „*J. ir M. Sinių namų*“ darbuotoja, dalyvaujant viešosios bibliotekos renginiuose kaip filialui savivaldybės paramos sulaukiama kur kas greičiau.

„*Vieversos*“ pagrindiniai finansiniai rėmėjai yra savivaldybė bei kultūros centras (organizuojant renginius, įsigyjant tautinius drabužius, batus, bent iš dalies finansuojant kelionių išlaidas ir pan.), o ruošiantis dainų šventei parama gaunama iš Respublikinio Pasaulio lietuvių dainų šventės fondo. Šios paramos ne visada užtenka, tad kartais paremti tenka ir tėvams (iš dalies transporto išlaidas, įsigyjant renginių aksesuarus ir pan.). R. Macelienė teigia, jog jų ansamblio padėtis, lyginant su kitų Lietuvos rajonų kolektyvais, yra labai gera. Vadovai stengiasi nepiktnaudžiauti savivaldybės parama, tačiau, jos paprašius, pagalba (bent dalinė) visada suteikiama. *Utenos Europos klubas* lėšų organizacijos veiklai vystyti gauna iš Utenos rajono savivaldybės bei VšĮ Europos informacijos centro.

Neįgaliųjų organizacijos nurodė penkis pagrindinius finansavimo šaltinius: (1) metinis nario mokestis; (2) Utenos rajono savivaldybės lėšos projektų įgyvendinimui; (3) iš Nacionalinės Žmonių su negalia socialinės integracijos programos „Paslaugos neįgaliesiems bendruomenėje“ projekto (kaip programos vykdytojai) – parama iš Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos; (4) fizinių asmenų, labdaros organizacijų lėšos gautos kaip parama pagal labdaros ir paramos įstatymą (įskaitant verslininkų paramą, 2% nuo fizinių asmenų pajamų mokesčio labdarai ir pan.); (5) kitos teisėtai gautos lėšos (pavyzdžiui, aukos). Kaip pastebi sveikatos srityje dirbančių NVO vadovės, didžiausia parama gaunama iš Neįgaliųjų reikalų

departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, o iš savivaldybės gaunamos lėšos yra menkos: pavyzdžiui, iš departamento *Utenos krašto žmonių su negalia sąjunga* 2008-aisiais metais gavo 62.000 Lt paramą, o iš savivaldybės – vos 4.000 Lt. Kaip pastebi *Utenos rajono neįgaliųjų draugijos* pirmininkė O. Rastenienė, tokia savivaldybės parama yra tik lašas jūroje, nes „viena išvyka į respublikinę mugę arba konkursą kainuoja iki 1.000 Lt“.

Apklausoje dalyvavusios neįgaliųjų organizacijų atstovės teigia, jog kartais savivaldybėje priimami sprendimai nepasikonsultavus su miesto NVO. Didžiausias diskusijas organizacijose sukėlė savivaldybės pozicija, pritarianti pokyčiams neįgaliųjų organizacijų lėšų paskirstymui. Ateityje norima Lietuvos savivaldybėms patikėti visą finansinę paramą neįgaliųjų organizacijoms, kurią savivaldybės skirtų visoms neįgaliųjų NVO bendrai. Iškyla pavojus, kad lėšos bus paskirstomos netolygiai ir ne pagal paskirtį. Dėl to, kaip teigia Gineitienė ir Domarkas (2000), didėja konkurencija bei abipusis įtarumas tarp pačių nevyriausybinų organizacijų dėl nepakankamų išteklių. Kaip minėjo ir A. Vėbrienė, jos inicijuota Utenos rajono neįgaliųjų organizacijų koalicijos įkūrimas nesulaukė pritarimo Utenos mieste, todėl pavyko į koaliciją suburti tik apskrities neįgaliųjų organizacijas – visa tai rodo, kad šios organizacijos vengia dirbti vieningai, viena į kitą žiūri įtariai bei konkuruoja dėl valstybės gaunamos paramos.

N. Gaivenienė susirūpinusi kalbėjo ne tik apie nepakankamą savivaldybės paramą – mieste kuriasi daug naujų organizacijų, kurios nori paramos. *Utenos krašto žmonių su negalia Sąjungos* vadovė minėjo, kad neramina ir verslo sektoriaus pasyvumas remiant miesto NVO. 2007-aisiais metais buvo kreiptasi į 15 verslo įmonių vadovus prašant paramos naujiems drabužiams bei įrangai įsigyti: vos dvi įmonės skyrė po 500 Lt.

6.4. NVO santykis su savivaldybe

Finansinė savivaldybės parama NVO šių vykdomiems projektams yra tik viena iš bendradarbiavimo formų (NVO informacijos ir paramos centras, 2001:119). Svarbios kitos dvi bendradarbiavimo formos: NVO interesų atstovavimas savivaldybėje bei kita parama, tokia kaip transporto, patalpų suteikimas ir pan.

Svarbi yra D. Pilkauskaitės išsakyta nuomonė, jog *Utenos Europos klubas* nekelia tikslo įtakoti savivaldybėje priimamų sprendimų. Vadovės nuomone, svarbu tai, kad Utenos jaunimo NVO veikia vieningai bei kuria „skėtines“ organizacijas, kad būtų efektyviau atstovaujami jaunimo interesai. Šis klubas priklauso Utenos „*Apskritajam stalui*“, kuris jungia visas mieste bei rajone veikiančias jaunimo NVO. Ruošiantis dalyvauti savivaldybės susirinkimuose, „*Apskritojo stalo*“ atstovai stengiasi išgirsti kiek įmanoma daugiau jaunimo NVO pozicijų nagrinėjamu klausimu, juos susisteminti bei pateikti kaip bendrą jaunimo nuomonę. Kartais organizacijai tenka pasitelkti

tiesioginį bendradarbiavimą su savivaldybės specialistais, ypač jaunimo reikalų koordinatorė A. Plistkova, kuri puikiai išmano jaunimo problemas bei visuomet pasirengusi padėti.

„*Vieversos*“ vyriausioji choreografė R. Macelienė dažnai bendrauja (tiek telefonu, tiek rašto forma, tiek tiesiogiai) su Utenos rajono savivaldybės Kultūros skyriaus vedėja J. Misiūniene bei meru, kai reikia aptarti kelionių transporto, tautinių drabužių ar leidinių finansavimo klausimus. Rengiantis pasaulio dainų šventei ansamblio atstovai nuolat kviečiami į tarybos posėdžius. Iki šių metų „*Vieversa*“ turėjo savivaldybės skirtą autobusą. Vienintelė problema, kurios iki šiol nepavyko išspręsti, yra tinkamų patalpų repeticijoms, persirengimui, rūbų sandėliavimui suteikimas. Vėlgi „*J. ir M. Sinių namai*“ darbuotoja J. Pretkelienė mini ir tai, kad organizacijai mažai kontaktuojant su miesto savivaldybe, stengiamasi šią atskirtį mažinti kviečiant savivaldybės atstovus bent į pagrindines čia organizuojamas šventes (pavyzdžiui, jau tradicija tapęs bibliotekos gimtadienis). Taipogi dalyvaujama Utenos viešosios bibliotekos renginiuose, tęstiniuose projektuose, kuriems kur kas lengviau gauti valstybės finansavimą. Visos tyrime dalyvavusios vaikų bei jaunimo NVO labai gerai įvertino savo santykius su savivaldybe. Savivaldybės atstovai jaunimo problemas išklauso, gilinasi į jas ir bando spręsti.

Kitokią savivaldybės ir NVO bendradarbiavimo patirtį atskleidė sveikatos srityje dirbančių NVO atstovai. Pozityviausiai į santykius su savivaldybe žiūri „*Utenos vilties*“ vadovė A. Vėbrienė. Apklausos metu ji teigė, kad ši organizacija visuomet kviečiama į savivaldybės posėdžius, jei svarstomi klausimai tiesiogiai įtakosiantys jos veiklą. Meras aktyviai domisi organizacijos veikla ir padeda spręsti patalpų renovacijos problemas. Savivaldybė nėra abejinga neįgaliųjų klausimams ir prireikus suburia neoficialius komitetus kilusiems sunkumams spręsti. Dažniausiai pasitelkiamos bendravimo formos yra dalyvavimas Utenos rajono savivaldybės tarybos posėdžiuose bei projektų teikimas. Vadovė teigia, kad jų organizacija nejaučia jokios diskriminacijos, nes visos neįgaliųjų NVO turi lygias galimybes prašyti paramos, o sėkmę dažnai lemia organizacijos aktyvumas bei jos vertinimas visuomenėje.

Prasčiau savo galimybes atstovauti organizacijos narių interesams vertina O. Rastenienė bei N. Gaivenienė. *Utenos rajono neįgaliųjų draugijos* atstovai mažai bendradarbiauja su miesto savivaldybe, nes mano, jog parama neįgaliųjų organizacijoms yra skirstoma netolygiai ir jie bejėgiai šią situaciją pakeisti. NVO atstovai dalyvauja savivaldybės susirinkimuose, teikia projektus, paraiškas paramai gauti (už kurią turi griežtai atsiskaityti), tačiau jaučiamas savivaldybės atstovų abejingumas neįgaliųjų organizacijų veiklai, nes kviešti savivaldybės svečiai retai apsilanko bendruomenės organizuojamuose renginiuose.

N. Gaivenienė pastebi, jog organizacijos narių interesų atstovavimą apsunkina tai, kad savivaldybėje nėra atskiros neįgaliųjų reikalų tarybos. Vadovė priklauso Utenos miesto savivaldybės Socialinės rūpybos skyriui, bet neoficialiuose susirinkimuose bendrai aptartos

problemos ir priimti nutarimai dėl jų galimo sprendimo realios galios neturi. Nors savivaldybė tiki *Utenos krašto žmonių su negalia Sąjungos* veiklos svarba, norėtųsi, kad neįgaliųjų problemos būtų sprendžiamos greičiau. N. Gaivenienė mano, kad efektyvesnį sprendimų priėmimo mechanizmą galėtų užtikrinti didesnių galių suteikimas Utenos rajono savivaldybės administracijai, nes šiuo metu greičiausiai problemą išspręsti galima tik tiesiogiai kontaktuojant su meru.

Apibendrinus, dažniausiai pasitelkiamos šios NVO bendradarbiavimo su savivaldybe formos: finansinė parama tampant projektų vykdytojais bei dalyvavimas tarybos posėdžiuose. Gana dažnos jaunimo „skėtinės“ organizacijos, kurios vienija panašaus pobūdžio klubus: jų tikslas kiek įmanoma geriau atstovauti jaunimo interesams susisteminius skirtingų organizacijų pozicijas ir pateikiant bendrą jaunimo nuomonę savivaldybėje. Toks interesų atstovavimas dar svetimas neįgaliųjų NVO.

6.5. NVO atstovų pilietinio pasyvumo vertinimas

Buvo siekiama išsiaiškinti, kas, NVO vadovų nuomone, lemia Utenos, o kartu ir Lietuvos, visuomenės pilietinį pasyvumą.

Jaunimo ir vaikų NVO atstovės teigė, kad pilietinį pasyvumą pirmiausia lemia veiklos pasirinkimo gausa, pavyzdžiui, daug ir įvairių būrelių mokyklose, renginių viešojoje bibliotekoje ir pan., todėl, kaip teigia D. Pilkauskaitė, „turi įvykti kažkas nepaprasto, kad žmonės dar susidomėtų, atkreiptų dėmesį.“ Antra, vaikų bei jaunimo nenoras dalyvauti organizacijų veikloje įtakojamas abejingų tėvų, artimųjų ar informacinių technologijų plėtros, kuri lemia pasyvų vaikų gyvenimo būdą (J. Pretkelienė). N. Gaivenienė bei D. Pilkauskaitė paminėjo, kad dažnai piliečių nenorą dalyvauti organizacijų veikloje lemia priešiškas visuomenės požiūris į aktyvią savanorišką veiklą, todėl žmonės bijo būti išjuokti, kad švaisto savo laiką bei finansinius išteklius. Kartais pasyvumą lemia nepasitikėjimas pačiomis organizacijomis bei nenoras prisiimti atsakomybės už vykdomą veiklą (A. Vėbrienė). Galiausiai, piliečių pasyvumą lemia bendra šalies ekonominė padėtis, kur menkas socialines garantijas turintys žmonės rūpinasi savo paties gerove, pamiršdami altruistines idėjas.

Vadovės įsitikinusios, kad piliečių pasyvumo problemą padėtų spręsti valdžios institucijos, ugdydamos visuomenės pilietiškumo dvasią bei rodydamos, kad aktyvi savanoriška veikla yra svarbi valstybei. R. Macelienė teigia, kad daug vyresnio amžiaus žmonių norėtų jungtis prie ansamblio veiklos, tačiau tam trūksta žmogiškųjų resursų bei didesnių patalpų. A. Vėbrienė mano, kad būtina skatinti ir rajono žmonių pilietinį aktyvumą, suteikiant jiems sąlygas aktyviai dalyvauti renginiuose, bent iš dalies finansuojant transporto išlaidas ir pan. Taipogi svarbu pačioms organizacijoms tobulinti ir plėsti savo veiklos spektrą, adaptuoti prie naujų visuomenės bei organizacijos narių poreikių.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados:

- Apžvelgus skirtingus demokratijos modelius, pastebėta, jog piliečių įtaka valstybės valdyme nuolat didėjo. Demokratijos koncepcija evoliucionavo nuo griežto valdininkų ir piliečių priešinio iki kur kas sudėtingesnio modelio, kuriame elitų konkurencijos kontekste atsiranda daugiau galimybių pasireikšti daugumos valiai.
- Išanalizavus mokslininkų nuomonę apie NVO vaidmenį valstybėje, galima teigti, kad šios organizacijos yra labai svarbios, nes jos skatina demokratinius procesus, geriau suvokia konkrečios grupės žmonių problemas ir jas geba efektyviai spręsti. NVO tampa reikšmingomis socialinių paslaugų teikėjomis, nes pritraukia savanorius bei aukas, todėl gali teikti pigesnes ir lankstesnes socialines paslaugas, sėkmingiau nei valstybės institucijos pasiekti atskiras visuomenės grupes. NVO ir savivaldybės teikiamų socialinių paslaugų poreikis didėja, todėl didėja ir NVO paklausa.
- Utenos gyventojai gerai vertina mieste veikiančias visuomenines organizacijas, tačiau vos 19% apklaustųjų yra NVO nariai. Kaip pagrindinę pilietinio pasyvumo priežastį respondentai įvardijo informacijos apie NVO veiklą, pasiekimus, renginius stoką, taip patvirtindami pirmąją šio darbo hipotezę. Dalis respondentų mano, kad Utenos gyventojai vangiai jungiasi prie visuomeninės veiklos dėl prastos šalies ekonominės, politinės, socialinės padėties, kas lemia jų pilietinį apatiškumą bei nebetikėjimą geresne ateitimi.
- Antroji darbo hipotezė, kad savivaldybės ir NVO santykiai Utenos mieste yra pagrįsti priešišku ir abipusiu nepasitikėjimu, įrodyta dalinai: geriausiai santykius su savivaldybe vertina jaunimo ir vaikų organizacijų atstovai, tačiau dažna sveikatos srityje dirbanti NVO teigia neturinti pakankamai galimybių savivaldybėje išsakyti savo nuomonę vienu ar kitu klausimu, o neįgaliųjų problemų sprendimas dažnai vilkinamas.
- Valstybinių institucijų ir sveikatos srityje dirbančių NVO santykiai Utenoje nėra pakankamai sistemingi. Nors vietos savivaldos organai bendradarbiauja su neįgaliųjų NVO, šie ryšiai dažnai formalūs ir nėra stiprūs. Sveikatos srityje dirbančių NVO ir savivaldybės bendradarbiavimas dažnai apsiriboja finansine parama, tačiau gaunamų lėšų dažnai nepakanka sėkmingai plėtoti organizacijos veiklą.
- Pastebėta, kad skirtingai nei vaikų bei jaunimo, sveikatos srityje dirbančios NVO gana priešišškai nusiteikusios viena kitos atžvilgiu, konkuruoja dėl valstybės skiriamos paramos, dėl to vengia dirbti kartu siekiant įgyvendinti užsibrėžtus tikslus bei sėkmingiau atstovaujant organizacijos narių interesams.

Rekomendacijos:

- Anketinis tyrimas atskleidė, jog Utenos NVO informaciją apie savo veiklą dažnai platina per organizacijos nariams skirtus renginius bei dalindami lankstinukus. Sparčiai plintant informacinėms technologijoms, NVO vadovai kur kas geriau galėtų išnaudoti interneto teikiamus privalumus kurdami internetines svetaines bei informuodami piliečius apie savo veiklą, prisijungimo galimybes ir pan. Tai galėtų pritraukti kur kas didesnę finansinę paramą.
- NVO Utenoje turėtų skatinti bendradarbiavimą su verslo sektoriumi, nes tyrimas atskleidė, jog verslininkai gana skeptiškai vertina Utenos visuomeninių organizacijų veiklą, jomis nepasitiki ir nenoriai remia. Verslininkai palankiau žiūrėtų į Utenoje veikiančias NVO, jei jos užtikrintų efektyvesnį lėšų panaudojimo atskaitomybės mechanizmą.
- Teikiant paramą NVO, svarbu, kad santykiai tarp paramos teikėjo ir gavėjo neperaugtų į verslo partnerių santykius. Planuojamas visos finansinės paramos neįgaliųjų organizacijoms teikimas per savivaldybę, leidžiant joms pačioms išsidalinti paketą pagal poreikius, yra sveikintinas sprendimas, tačiau tai turėtų būti gerai apgalvotas žingsnis, kuris nepriešintų organizacijų ir neverstų jų konkurentėmis. Svarbu, jog valstybė užtikrintų pakankamai efektyvų paketo išsidalinimo mechanizmą tam, kad didžiausią paramą gautų tie, kuriems jos labiausiai reikia.
- Pačioms NVO, ypač dirbančioms sveikatos srityje, būtina atsikratyti abipusio įtarumo ir susivienyti tam, kad būtų geriau atstovaujama jų organizacijos narių interesams (pvz. kuriant koalicijas ar „skėtines“ organizacijas). Tik suderinusios skirtingas pozicijas bei siaurus interesus šios NVO pasieks reikšmingesnių rezultatų.
- Valdžios ir NVO santykius būtina teisiškai reglamentuoti aiškiais būdais ir principais, kuriais vadovaujantis priimant tam tikrus sprendimus būtų privaloma tartis su nevyriausybinėmis organizacijomis. Tai stiprintų Utenos pilietinę visuomenę.
- Kad neįgaliųjų interesai būtų efektyviau atstovaujami, savivaldybėje reikia oficialiai įkurti Neįgaliųjų reikalų tarybą, kurios nariai reguliariai susitiktų, įsiklausytų į organizacijų problemas ir greičiau priimtų atitinkamus sprendimus.
- Siekiant pagerinti Utenos NVO bei savivaldybės santykius galima būtų sudaryti bendrą savivaldybės ir NVO (ypač sveikatos srityje dirbančių organizacijų) darbo grupę, kuri kurtų naujas ilgalaikes strategijas, projektus, paremtus bendrais nacionaliniais, regioniniais ar ES tikslais bei problematika, teiktų pasiūlymus dėl geresnio socialinių paslaugų teikimo gyventojams, inicijuotų dokumentų, reikalingų savivaldybės ir NVO bendradarbiavimui, rengimą. Taip būtų galima efektyviau koordinuoti NVO ir savivaldybės veiklą.
- Panašaus pobūdžio tyrimą Utenoje galima atlikti praėjus keleriems metams tam, kad būtų galima įsitikinti, ar kinta visuomenės narių pasitikėjimas mieste veikiančiomis NVO ir ar gerėja NVO bei savivaldybės tarpusavio vertinimas.

LITERATŪRA

1. Bellany R., Castiglione D., Shaw J. Making European Citizens: Civil Inclusion in a Transnational Context. New York: Palgrave Macmillan Ltd. 2006.
2. Čiupaila R. NVO atstovavimas nacionaliniame ir savivaldybių lygmenyse. Vilnius, 2006 // <http://www.ngo.lt/forum9/lt/sessions.php>; prisijungimo data: 2008-04-19.
3. Dahrendorf R. Modernusis socialinis konfliktas. Vilnius: Pradai, 1996.
4. Didžiulienė R. Sociologija. Kaunas: Technologija, 2004.
5. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios, Nr. 40-987.
6. Gineitienė D. Domarkas V. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija, 2000.
7. Grigas R. (sud.) Tautiškas ir pilietiškumas: atskirtis ar dermė? Vilnius: VPU leidykla, 2007.
8. Held D. Demokratijos modeliai. Vilnius: Eugrimas, 2002.
9. Hudson M. Managing without Profit. The Art of Managing Third Sector Organizations. London: Penquin books, 1999.
10. Imbrasienė J. Nevyriausybinų organizacijų indėlis kaimo plėtrai Lietuvoje // Socialiniai mokslai 2006, Nr. 2(52) // [http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/lt/2006-2_\(52\)/](http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/lt/2006-2_(52)/); prisijungimo data: 2008-04-19.
11. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex, 2002.
12. Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė. Vilnius: LTU, 2003.
13. Krupavičius A. Lukošaitis A. Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2004.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Vilnius: Teisės informacijos centras, 1996.
15. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=240620; prijungimo data: 2007-11-11.
16. Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras. Lietuvos nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis// http://www.ngo.lt/forumas/lt/docs/researches/lietuvos_nevyriausybinu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis_santrauka.pdf; prisijungimo data: 2007-11-03.
17. Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras./ red. V. Ilgius. Praktinis vadovas nevyriausybinėms organizacijoms. Vilnius: Friskas, 1999.

18. Nevyriausybių organizacijų informacijos ir paramos centras./ red. V. Ilgius. Savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų partnerystė. Vilnius: 2001//
http://www.nisc.lt/files/main/mokymo_medziaga_01_partneryste.pdf; prisijungimo data: 2007-11-05.
19. Parsons W. Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001.
20. Prazauskas A. Unikaitė I. Politologijos pagrindai. Kaunas: VDU, 2007.
21. Ragauskas P. Piliečių dalyvavimas leidžiant įstatymus // Politologija. 2005, Nr. 1(37). P. 55-80.
22. Sakwa R. Stevens A. Contemporary Europe. Houndmills : Palgrave, 2000.
23. Seligman A. B. Pilietinės visuomenės idėja. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1992.
24. Šiliauskas S. (sud.) Pilietinė visuomenė: politikos įpilietinimo projekcijos. Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2006.
25. Šimašius R. Ne pelno organizacijos: reglamentavimas Lietuvoje ir vakarų patirtis. Vilnius, 1999.
26. Taljūnaitė M. Pilietybė ir socialinė Europos integracija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005.
27. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: LTU, 2003.
28. Urmonas A. Nevyriausybių organizacijų sąvoka, esmė ir vieta visuomenėje
[//http://www3.mruni.lt/padaliniai/FAKULTETAI/tf/atk/NVO%20lektura/Nevyriausybinu%20organizaciju%20savoka.doc](http://www3.mruni.lt/padaliniai/FAKULTETAI/tf/atk/NVO%20lektura/Nevyriausybinu%20organizaciju%20savoka.doc); prisijungimo data: 2008-04-19.
29. Valackienė A. Sociologinis tyrimas. Kaunas: Technologija. 2004.
30. Vidaus Reikalų Ministerija. Spręskite patys. Vilnius. 2006.
31. Vilimienė R. Idėjos ir iniciatyvos: apie pilietiškumą, visuomeninį veiksma ir suaugusiųjų švietimą. Vilnius: Danielius, 1999.
32. Vitkus G. Europos Sąjunga enciklopedinis žinynas. Vilnius: Eugrimas, 2002.
33. Vitkus G. (sud.) Europos Sąjunga : steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai. Vilnius: Eugrimas, 2005.

ANOTACIJA

Bikutė A. Piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo – Utenos miesto atvejis / Vadovė lekt. dr. Saulė Mačiukaitė-Žvinienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Strateginio valdymo ir politikos fakultetas, 2008 – 63 p.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas ir įvertintas piliečių – nevyriausybinių organizacijų – savivaldybės bendradarbiavimas Utenos mieste, iškeltos šio bendradarbiavimo problemos bei pateikti pasiūlymai, kaip šias problemas spręsti. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu atskleidžiama pilietinės visuomenės svarba užtikrinant demokratinius procesus valstybėje. Antroje dalyje pristatoma piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo formos, iš kurių didžiausią įtaką valstybės pareigūnų priimamiems sprendimams daro nevyriausybinių organizacijos, vienijančios grupę žmonių. Trečioje dalyje įvertinamos bendros Utenos gyventojų žinios bei jų požiūris į miesto NVO; analizuojama kas piliečius motyvuotų jungtis prie bendruomeninės veiklos. Ketvirtoje dalyje nagrinėjama, su kokiomis pagrindinėmis problemomis susiduria NVO atstovaudamos organizacijos narių interesams Utenos miesto savivaldybėje.

Pagrindiniai žodžiai: dalyvaujamoji demokratija, pilietinė visuomenė, nevyriausybinių organizacija.

ANOTATION

Bikutė A. Citizenry Participation in the Decision-Making Process in Utena / Supervisor lect. dr. Saulė Mačiukaitė-Žvinienė. – Vilnius: Faculty of Strategic Management and Policy, Mykolas Romeris University, 2008.

This master paper concentrates on citizenry – non-governmental organizations (NGOs) – municipality collaboration in Utena, identifies the main problems and offers possible solutions to them. The first part of the paper theoretically presents the importance of civil society, which ensures democratic processes in the country. The second part of the paper focuses on forms of citizenry participation in decision-making process. It is highlighted that NGOs, which usually unite a large group of people, can have significant influence on the decisions of civil servants. The third part of the paper evaluates citizenry general knowledge about and attitude towards Utena's NGOs as well as analyzes the main motives encouraging them to join communal activities. The fourth part of the paper introduces the main problems that NGOs face when they try to defend their member's interests in municipality of Utena.

Key words: participatory democracy, civil society, non-governmental organization.

SANTRAUKA

Bikutė A. Piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo – Utenos miesto atvejis / Vadovė lekt. dr. Saulė Mačiukaitė-Žvinienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Strateginio valdymo ir politikos fakultetas, 2008 - 63 p.

Vienas iš pilietinės visuomenės kūrimosi bruožų yra nevyriausybinių organizacijų gausa ir aktyvi veikla skleidžiant savo idėjas, teikiant paslaugas ar vykdant pelno nesiekiančią veiklą. Šio darbo tikslas yra išanalizuoti piliečių – nevyriausybinių organizacijų – savivaldybės bendradarbiavimo ypatumus Utenos mieste, kur panašaus pobūdžio tyrimas buvo atliktas dar prieš įstojant į Europos Sąjungą. Tyrime keltos dvi hipotezės: Utenos gyventojų vangų jungimasi prie visuomeninės veiklos lemia informacijos apie miesto NVO veiklą stoka; Utenos miesto savivaldybės bei NVO sėkmingą dialogą stabdo abipusis nepasitikėjimas.

Pirmojoje tyrimo dalyje anketine apklausa siekiama apibrėžti piliečių ir NVO santykių ypatybes Utenos mieste. Apklausus 129 piliečius, paaiškėjo, kad jie gana gerai gali identifikuoti, kurios organizacijos yra NVO. 19% visų respondentų yra NVO nariai. Dažniausiai apie NVO veiklą mieste sužinoma iš žiniasklaidos bei šeimos narių/pažįstamų, rečiau per Utenos miesto renginius. 45% apklausos dalyvių 2004–2007 metais yra rėmę miesto NVO, dažniausiai skirdami 2% fizinių asmenų pajamų mokesčio. Pagrindinis tokios paramos motyvas buvo patrauklūs organizacijos tikslai. Respondentams, svarstant galimybę jungtis prie NVO veiklos, svarbiausia veikla su bendraminčiais, savirealizacija ir finansinė bei kita materialinė nauda. Nemaža dalis apklausos dalyvių nurodė informacijos stoką apie miesto NVO veiklą kaip vieną iš pagrindinių faktorių, lemiančių jų pasyvumą, taip patvirtindami pirmąją darbo hipotezę.

Antroje tyrimo dalyje pasitelkus struktūrizuotą interviu siekta išsiaiškinti, kaip NVO darbuotojai/atstovai vertina galimybes atstovauti organizacijos narių interesams Utenos miesto savivaldybėje. Apklausoje dalyvavo 3 sveikatos srityje dirbančios bei 3 vaikų bei jaunimo NVO. Dažniausiai pasitelkiamos NVO bendradarbiavimo su savivaldybe formos yra finansinė parama tampant projektų vykdytojais bei dalyvavimas tarybos posėdžiuose. „Skėtinių“ organizacijų bei koalicijų kūrimas siekiant geriau atstovauti narių interesams yra dažnai pasitelkiamas vaikų bei jaunimo NVO, tačiau svetimas sveikatos srityje dirbančioms organizacijoms. Geriausiai santykius su savivaldybe vertina jaunimo ir vaikų organizacijų atstovai. Valstybinių institucijų ir sveikatos srityje dirbančių NVO santykiai Utenoje nėra pakankamai sistemingi. Nors vietos savivaldos organai bendradarbiauja su neįgaliųjų NVO, šie ryšiai dažnai formalūs ir nestiprūs. Taigi antroji darbo hipotezė patvirtinta tik dalinai. Kaip pagrindines pilietinio pasyvumo priežastis vaikų bei jaunimo NVO įvardijo abejingus tėvus bei informacinių technologijų plėtrą, o sveikatos srityje dirbančių NVO atstovai minėjo sumaterialėjimą bei prastą šalies ekonominę padėtį.

SUMMARY IN ENGLISH

Bikutė A. Citizenry Participation in the Decision-Making Process in Utena / Supervisor lect. dr. Saulė Mačiukaitė-Žvinienė. – Vilnius: Faculty of Strategic Management and Policy, Mykolas Romeris University, 2008.

One of the main features of civil society is the number of NGOs in the country, their non-profit-making activities and the spreading of new ideas. The aim of this paper is to analyze citizenry – NGOs – municipality collaboration in Utena where the last similar research was carried out before Lithuania became a member-state of the EU. Two hypotheses are formulated: citizenry's passive participation in communal activities is determined by the lack of information about Utena's NGOs; municipality and NGOs relationship in Utena is based on mutual distrust, which obstructs their successful collaboration.

The first part of the research is aimed at analyzing citizenry knowledge and their evaluation of NGOs in Utena. Having examined 129 respondents' questionnaires, it appeared that people can identify NGOs quite easily and 19% of this research participants were members of one of the town's organizations. People usually get information about Utena's NGOs from mass media or their family members/acquaintances, but seldom hear about them in important town events. 45% of the respondents financially supported one of the NGOs in the years 2004-2007, usually by allocating 2% of their annual personal income tax to promote the activities of non-governmental organizations. The main motive of this support were the attractive goals of NGOs. The most important factors that might inspire the respondents to participate in communal activities are collaboration with like-minded people and self-realization. Nevertheless, financial and other materialistic benefits were no less important. Quite a number of respondents identified a lack of information about NGOs' in Utena as the main reason determining their reluctance to join communal activities, thus confirming the first hypothesis of the paper.

The second part of the paper is concerned with clarifying how NGOs representatives evaluate their possibilities to defend their organization members' interests in the municipality of Utena. Six NGO representatives were interviewed: three working in health service and three in children and youth NGOs. The main form of NGOs and municipality collaboration was financial support where NGOs became project partners. Participation in the municipality Council meetings was common too. Children and youth NGOs often create umbrella organizations or coalitions to defend their members' interests more effectively. Nevertheless, this way of interest representation is alien to health-service NGOs. Children and youth NGOs evaluated their relationship with municipality positively, whereas health-service NGOs' representatives pointed out that their relationship with municipality was not systemic enough. Even though local government tries to collaborate with health-service NGOs, their relations are formal and loose. So, the second hypothesis of the paper is confirmed only partially.

Priedas A: Anketos pavyzdys

Kiekvienoje šalyje yra privačia iniciatyva įkurtų organizacijų, kurios nėra valstybinių įstaigų sistemos dalis, ir kurių pagrindinis tikslas nėra pelnas. Tai gali būti įvairiausio pobūdžio visuomeninės organizacijos (sąjungos, draugijos, klubai), asociacijos, labdaros ir paramos fondai, viešosios įstaigos, dirbančios socialinės rūpybos, sveikatos, švietimo, aplinkosaugos, kultūros, sporto, turiningo laisvalaikio, profesinių interesų atstovavimo ir panašiose srityse. Tokios organizacijos vadinamos nevyriausybinėmis organizacijomis (toliau NVO).

Šį tyrimą atlieka Mykolo Romerio universiteto Strateginio valdymo fakulteto Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro studijų studentė. Apklausa siekiama išsiaiškinti NVO žinotumą Utenos miesto gyventojų tarpe, NVO vertinimą, požiūrį į finansinę paramą NVO, pagrindinius gyventojų jungimosi/nesijungimo prie NVO veiklos motyvus. Anketa yra anoniminė, o surinkti duomenys bus naudojami tik mokslinio darbo kiekybinei analizei atlikti. Nuoširdžiai dėkoju Jums už Jūsų pagalbą ir bendradarbiavimą.

1. Kokias žinote Utenos mieste veikiančias NVO? Įrašykite ne daugiau 10 organizacijų:

1. _____	6. _____
2. _____	7. _____
3. _____	8. _____
4. _____	9. _____
5. _____	10. _____

2. Ar esate kurios nors Utenos mieste/rajone veikiančios nevyriausybinės organizacijos narys/-ė?

- ne (pereikite prie 4 klausimo) taip

3. Ar Jūs esate aktyvus šios organizacijos narys? (dalyvaujate posėdžiuose priimant sprendimus, teikiate naujus projektų pasiūlymus ir aktyviai juose dalyvaujate, skatinate naujų narių paiešką)

- taip ne

4. Iš kur sužinote apie mieste veikiančias NVO?

- Apie mieste veikiančias NVO sužinau iš šeimos narių/draugų/apžįstamų;
- Esu skaitęs informaciją žiniasklaidoje (*teisingą pabraukite*: skaičiau laikraštyje, mačiau per televiziją, girdėjau per radiją, radau lankstinuką pašto dėžutėje, skaičiau internete, mačiau iškaba gatvėje, kita _____);
- Apie NVO veiklą sužinojau per vieną iš Utenos miesto renginių;
- Kita (*nurodykite*) _____.

5. Ar Jūs/Jūsų šeima esate 2004-2007 metais finansiškai rėmę NVO veiklą?

- Taip (*nurodykite, kiek* _____ Lt);
- Ne (*pereikite prie 8 klausimo*);

6. Kiek kartų esate finansiškai rėmęs/-usi NVO 2004-2007 metais?

- Iki 4 kartų;
- Nuo 5 iki 8 kartų;
- Nuo 9 iki 12 kartų;
- Nuo 13 iki 16 kartų;
- Daugiau nei 16 kartų.

7. Kodėl Jūs/Jūsų šeima 2004-2007 metais finansiškai rėmėte NVO?

- Šią paramą inicijavo mano draugas/bendradarbis/giminaitis;
- Man svarbus organizacijos tikslas/veikla, todėl pats ją susiradau ir rėmiau savo iniciatyva;
- Remiu organizacijos veiklą, nes esu šios organizacijos narys;
- Pamačiau aukų dėžutę/kreipimąsi banke, darbovietėje, parduotuvėje, stotyje;
- Naudojau NVO paslaugomis;
- Pirkau prekę/bilieta, už kurį dalis lėšų ėjo NVO;
- Dalyvavau NVO renginyje;
- Kita (*nurodykite kitą priežastį*) _____;

8. Jei būtumėte paprašytas, ar remtumėte finansiškai NVO veiklą?

- Taip (*nurodykite, kiek* _____ Lt) ;
- Ne (*jei galite, nurodykite priežastį* _____);
- Sunku pasakyti.

9. Kurie Jums yra/būtų svarbiausi jungiantis prie NVO veiklos (*pažymėti iki 4 variantų*):

- Galimybė išbandyti save;
- Patrauklūs organizacijos tikslai;
- Noras daryti įtaką organizacijoje priimamiems sprendimams;
- Savirealizacija;
- Veikla su bendraminčiais;
- Noras per organizaciją įtakoti valstybės pareigūnų priimamus sprendimus;
- Finansinė ar kitokia materialinė nauda;
- Iniciatyvus lyderis;
- Organizacijos veikloje dalyvaujantys draugai;
- Kita (*nurodykite kitą/-us motyvus*) _____

10. Kokios priežastys lemia/lemtų Jūsų nenorą dalyvauti NVO veikloje (*pažymėti iki 4 variantų*):

- Manęs visiškai nedomina nevyriausybių organizacijų veikla;
- Artimieji nepritaria dalyvavimui nevyriausybių organizacijų veikloje;
- Neturiu pakankamai informacijos apie mieste veikiančias nevyriausybines organizacijas;
- Niekas neskatina;
- Neturiu pakankamai lėšų, kad paremčiau organizacijos veiklą;
- Negaliu sau leisti dirbti be atlyginimo;
- Aš nepasitikiu kitais žmonėmis, todėl nenoriu dalyvauti organizacijoje;
- Mano veikla vis tiek nieko nepakeis;
- Manęs nedomina savanoriška veikla;
- Darbas organizacijoje atima per daug laiko;
- Nepasitikiu ne viena Utenos miesto NVO;
- Kita (*nurodykite kitą/-as priežastis*) _____

11. Ar Jums, svarstant prisijungimą prie NVO, yra/būtų svarbi organizacijos lyderio/vadovo figūra?

- taip ne

12. Kurios NVO lyderio/vadovo savybės Jums yra/būtų svarbiausios jungiantis prie NVO? (*galimi keli atsakymo variantai*)

- Iniciatyvumas;
- Kompetencija veikos srityje;
- Mokėjimas motyvuoti bendram darbui;
- Gebėjimas vadovauti;

- Patikimumas;
- Jo/jos statusas visuomenėje;
- Pasitikėjimas kiekvienu organizacijos nariu;
- Išsilavinimas;
- Kita (nurodykite kitą/-as savybes) _____.

13. Ar sutinkate su žemiau išvardintais teiginiais. (Skalėje 1-5 pažymėkite Jūsų nuomone labiausiai tinkantį atsakymą):

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nežinau	Sutinku	Visiškai sutinku
1. NVO Utenos mieste yra labai perspektyvios ir greitai laiku taps neatsiejama visuomenės dalimi.					
2. NVO gali būti labai vertingi Utenos miesto savivaldybės partneriai, atstovaujant visuomenės grupių interesams.					
3. Utenos miesto NVO veikla nepasitikiu, nes tai pelno siekiančių asmenų priedanga, siekiant pasinaudoti mokesčių lengvatomis.					
4. Prie NVO jungiasi tik tie žmonės, kurie turi per daug laisvo laiko.					
5. Visos man žinomos Utenos miesto NVO veikia labai profesionaliai.					
6. Daugelis Utenos miesto gyventojų nežino, kur kreiptis, norint prisijungti prie NVO veiklos.					
7. Nevyriausybinių organizacijų pirmiausia kuriamos kitų, o ne savo paties gerovei.					
8. Tokias funkcijas, kaip rūpinimasis beglobiais vaikais, seneliais, neįgaliaisiais ir pan. valstybė turėtų perleisti NVO, iš dalies finansuodami šią veiklą.					
9. Jaunoji karta nemato prasmės domėtis nevyriausybinių organizacijų veikla, nes ateities su Lietuva nesieja.					
10. Utenos mieste/rajone žiniasklaida neskiria pakankamai dėmesio čia veikiančioms nevyriausybiniams organizacijoms.					
11. Jaunimo pilietinis apatiškumas atspindi dideles šeimos auklėjimo problemas.					
12. NVO dalyvauti gali ne bet kas, nes tam reikalingi tam tikri įgūdžiai bei žinios.					
13. NVO yra nesvarbios, nes, mano nuomone, visuomenines paslaugas turėtų teikti tik valstybė.					

14. Prioriteto tvarka nuo 1 iki 4 pažymėkite organizacijas, kurių veiklos sritis Jus labiausiai domintų/domina (1 – domintų labiausiai; atitinkamai iki 4 – domintų, bet mažiausiai).

- a) Vaikų ir jaunimo organizacijos f) Labdaros organizacijos
b) Sporto ir turizmo organizacijos g) Religinės organizacijos
c) Organizacijos, dirbančios sveikatos srityje h) Švietėjiško pobūdžio organizacijos
d) Žmogaus teisių apsaugos organizacijos i) Kita
e) Ekologijos ir gamtosaugos organizacijos

15. Ar sutinkate su teiginiu, kad Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, sumažėjo Utenos miesto gyventojų domėjimasis NVO bei noras dalyvauti jų veikloje? Atsakymą pagrįskite.

- Taip Ne

Kodėl taip manote?

.....
.....
.....
.....

16. Ką, Jūsų nuomone, reikėtų keisti Utenos miesto/rajono nevyriausybinėms organizacijoms, kad šios sėkmingai paskatintų daugiau visuomenės narių jungtis prie organizacijos veiklos?

.....
.....
.....

Informacija apie respondentą:

17. Jūs esate: a) vyras b) moteris

18. Kuriai amžiaus grupei priklausote?

- a) Mažiau nei 16 metų;
b) Tarp 16 – 25 metų;
c) Tarp 26 – 35 metų;
d) Tarp 36 – 45 metų;
e) Tarp 46 – 55 metų;
f) Tarp 56 – 65 metų;
g) Daugiau nei 66 metų.

19. Jūsų išsilavinimas:

- Pradinis;
○ Pagrindinis (10 klasių, anksčiau 8-9 klasės);
○ Bendras vidurinis;

- Specialusis vidurinis (pvz. teknikumas);
- Aukštesnysis/nebaigtas aukštasis;
- Aukštasis/nebaigtas aukštasis;
- Kita _____

20. Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį:

- Iki 150 litų;
- 151 iki 250 litų;
- 251 iki 350 litų;
- 351 iki 500 litų;
- 501 iki 700 litų;
- 701 ir daugiau

Nuoširdžiai dėkoju Jums už šiam tyrimui skirtą laiką ir atsakymus.

Priedas B: Preliminarūs interviu klausimai

1. Kokios yra pagrindinės Jūsų vadovaujamos/atstovaujamos NVO įkūrimo priežastys?
2. Trumpa NVO gyvavimo istorija ir ateities perspektyvos:
 - Kada subrendo idėja įkurti šią NVO?
 - Kokie yra Jūsų organizacijos pagrindiniai tikslai? Ar jie tokie patys, kokius užsibrėžėte kurdami organizaciją? Kas lėmė šiuos pokyčius (jei pokyčių yra)?
 - Ką jau esate pasiekę?
 - Kokie būtų planai ateičiai?
3. Kiek šiuo metu (apytiksliai) yra narių Jūsų organizacijoje?
4. Kokiomis priemonėmis platinote informaciją apie organizacijos veiklą?
5. Kokia būtų dalyvavimo Jūsų NVO veikloje reikšmė konkrečiam piliečiui? Į kokį pilietį pirmiausia orientuojatės?
6. Koks yra sprendimų priėmimo procesas Jūsų vadovaujamoje NVO?
7. Kokie yra pagrindiniai Jūsų organizacijos finansavimo šaltiniai?
8. Kokios, Jūsų nuomone, yra visuomenės pilietinio pasyvumo pagrindinės priežastys? T.y. kodėl tiek jauni, tiek vyresnio amžiaus žmonės nėra linkę burtis į organizacijas Utenoje bei visoje Lietuvoje?
9. Kaip būtų galima šia problemą spręsti ir skatinti Utenos gyventojų pilietinį aktyvumą?
10. Ar turite pakankamai galimybių atstovauti savo organizacijos narių interesus **Utenos miesto savivaldybėje**? Kada paskutinį kartą tai darėte? Su kokiais pagrindiniais sunkumais susiduriate?
 - Kaip dažnai turite galimybių išsakyti savo nuomonę savivaldybėje vienu ar kitu klausimu?
 - Kokiomis formomis dalyvaujate savivaldybėje priimant sprendimus? Susirinkimai, konsultacijos telefonu, bendradarbiavimas rašto forma ir pan.
 - Ar manote, kad į Jūsų nuomonę yra atsižvelgiama priimant sprendimus?
11. Kaip įvertintumėte savo įtaką savivaldybėje priimamiems sprendimams? (nuo 1 iki 10 balų)
 - 1-7 – kokios pagrindinės problemos? Kokias rekomendacijas teiktumėte, kad savo organizacijos narių interesus galėtumėte atstovauti geriau? Ką reiktų keisti iš organizacijos ir iš savivaldybės pusės?
 - 8-10 – Sėkmė. Kas lemia tokią sėkmę? Ar Jūsų organizacija turi aiškią strategiją, kaip sėkmingai atstovauti narių interesus? Ar sėkmę užtikrina draugų/pažįstamų ratas savivaldybėje?

Priedas C: Anketinio tyrimo lentelės

Lentelė 1. Spontaninis NVO žinomumas pagal demografines charakteristikas (%)

Demografinės charakteristikos		Žino iki 3 NVO	Žino 4-7 NVO	Žino 8-10 NVO
Lytis	Vyras	44.1	44.1	11.9
	Moteris	48.6	31.4	20.0⁷
Amžius	Mažiau nei 16 m.	100	0	0
	16-25 m.	66.7	22.2	11.1
	26-35 m.	45.4	36.4	18.2
	36-45 m.	26.1	39.1	30.4
	46-55 m.	41.5	48.8	12.2
	56-65 m.	37.5	43.8	18.8
	Daugiau nei 66 m.	100	0	0
Išsimokslinimas	Pradinis	85.7	14.3	0
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau – 8 arba 9 klasės)	44.4	44.4	11.1
	Bendras vidurinis	51.9	37.0	11.1
	Specialus vidurinis (technikumas)	34.0	42.0	24.0
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	52.4	38.1	9.5
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	50.0	28.6	21.4
Pajamos	Iki 150 litų	60.0	40.0	0
	151 iki 250 litų	80.0	0	20.0
	251 iki 350 litų	60.0	20.0	20.0
	351 iki 500 litų	58.3	41.7	0
	501 iki 700 litų	26.9	46.2	26.9
	701 litas ir daugiau	45.9	37.8	16.2
	nenurodė	100	0	0

Lentelė 2. Spontaninis NVO žinomumas: tiksliai įvardintos NVO

Spontaninis NVO žinomumas: tiksliai įvardintos NVO	Respondentų sk.	% nuo visų apklaustųjų
Utenos rajono neįgaliųjų draugija	51	39.5
Caritas	42	32.6
Medžiotojų ir žvejų draugija	29	22.5
Šokių kolektyvas "Vieversa"	27	20.9
Utenos A. Šapokos gimnazijos debatų klubas	25	19.4
Šv. Klaros slaugos ligoninė (įsteigta Carito)	24	18.6
Utenos krašto žmonių su negalia sąjunga	17	13.2
Foto-video klubas "Utenos vizija"	16	12.4
Utenos Europos klubas	16	12.4
"Bočiai"	15	11.6
Medžiotojų draugijos	12	9.3
Žvejų draugijos	10	7.8

⁷ Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp respondentų grupių atsakymų yra paryškinti.

Spontaninis NVO žinomumas: tiksliai įvardintos NVO	Respondentų sk.	% nuo visų apklaustųjų
Kurčiųjų draugija	10	7.8
Jaunimo klubas "Tribūna"	10	7.8
VŠĮ "Sveikata į namus"	10	7.8
Raudonojo kryžiaus draugija (organizacija)	9	7.0
Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga	9	7.0
"Viltis"	7	5.4
Utenos motoklubas "Kitokie"	7	5.4
Šaulių sąjunga	7	5.4
Anoniminiai alkoholikai	7	5.4
Moterų klubas "Ievos namai"	6	4.7
Jaunimo klubas "Ėjimas"	6	4.7
Futbolo klubas "Utenis"	5	3.9
Utenos rajono vaikų socialinės paramos ir ugdymo centras	4	3.1
"Baltų ainiai"	4	3.1
Utenos literatų klubas "Verdenė"	4	3.1
Aklųjų ir silpnaregių sąjunga	4	3.1
Profesinio orientavimo centras	4	3.1
Utenos mokytojų visuomeninė organizacija "Levindra"	3	2.3
Utenos sveikuolių draugija "Atjauta"	3	2.3
Kūrybinės veiklos centras "Harmonija"	3	2.3
Lietuvos ūkininkų sąjunga Utenos skyrius	3	2.3
Utenos visuomeninių organizacijų sąjunga "Apskritasis stalas"	3	2.3
Utenos ekonomikos ir kompiuterijos klubas	3	2.3
Neformalus ugdymo centras	3	2.3
Utenos moksleivių taryba	3	2.3
Kūrybinės veiklos literatų klubas "Cinkas"	3	2.3
Lietuvos sutrikusios psichikos žmonių globos bendrija Utenos skyrius	3	2.3
Senelių namai (įsteigta Carito)	3	2.3
Lietuvos smulkiųjų verslininkų asociacija	2	1.6
"Krantas"	2	1.6
Tarptautinė policijos asociacija Utenos skyrius	2	1.6
Utenos rajono gyvūnų mylėtojų draugija	2	1.6
Savanorių centras "Savanorių armija"	2	1.6
Utenos jaunimo sambūris "Išsaugokime žemę"	2	1.6
Maironėčių klubas	2	1.6
Utenos gyvūnų globos draugija	2	1.6
Sveikuolių klubas	2	1.6
Lietuvos skautijos Utenos tuntas	2	1.6
Etnografinis kolektyvas "Kupolytė"	1	0.8
Utenos "Sniego gniūžtės" centras	1	0.8
Utenos krašto ekologinio švietimo centras	1	0.8
Utenos architektų gildija	1	0.8
Utenos techninio sporto klubas	1	0.8
Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija Utenos skyrius "Utenos Viltis"	1	0.8
Tarpmokyklinis aplinkotyros klubas "Viola"	1	0.8
Vaikų pramoginė muzikos klubas "Šaltinėlis"	1	0.8
Lietuvos bibliotekininkų draugijos Utenos skyrius	1	0.8
Sveikatos stiprinimo klubas "Gija"	1	0.8
Žaliųjų draugija	1	0.8
Sporto klubas "Ingira"	1	0.8
Utenos moterų veiklos centras	1	0.8

Spontaninis NVO žinomumas: tiksliai įvardintos NVO	Respondentų sk.	% nuo visų apklaustųjų
"Laudate Dominum"	1	0.8
"Kalbų sala"	1	0.8
Judėjimas "Ektraversija"	1	0.8
Utenos rajono jaunimo edukacinio stimuliavimo tinklas	1	0.8
Katalikiška jaunimo organizacija "Tikėjimas ir meilė"	1	0.8
Utenos Dauniškio vidurinės m-klos moksleivių bendruomenė	1	0.8
Jaunųjų europiečių klubas	1	0.8
Krepšinio klubas "Juventus"	1	0.8
Iš viso:	472	

Lentelė 3. Spontaninis NVO žinomumas: tiksliai įvardintos, bet ne Utenos miesto NVO

Spontaninis NVO žinomumas: Tiksliai įvardintos, bet ne Utenos miesto NVO	Respondentų sk.	% nuo visų apklaustųjų
Užpalių dramos būrelis	1	0.8
Leliūnų dramos būrelis	1	0.8
Tauragnų dramos būrelis	1	0.8
Vyžuonų dramos būrelis	1	0.8
Utenos rajono Leliūnų seniūnijos bendruomenė	1	0.8
Moterų bendrija "Širdžių šiluma"	1	0.8
Moterų bendrija "Leliūna"	1	0.8
Pačkėnų krašto bendruomenė	1	0.8
Utenos rajono Daugailių bendruomenė	1	0.8
Užpalių kanklininkų ansamblis "Pasagėlė"	1	0.8
Suma	10	

Lentelė 4. Spontaninis NVO žinomumas: apytikriai įvardintos NVO

Spontaninis NVO žinomumas: apytikriai įvardintos NVO	Respondentų sk.	% nuo visų apklaustųjų
Sutrikusio intelekto žmonių globos (arba neįgaliųjų) bendrija "Viltis"	7	5.4
Žaliųjų judėjimas	5	3.9
Diabeto draugija	5	3.9
Raudonas kryžius	4	3.1
Aklųjų draugija/organizacija	3	2.3
Katalikiška jaunimo organizacija	2	1.6
Žalieji	1	0.8
Pramonės ir amatų rūmai	1	0.8
Silpnaregių draugija	1	0.8
Tech. Klubas "Samsonas"	1	0.8
Žmonių su negalia	1	0.8
Vaikų ugdymo centras	1	0.8
Utenos Europos centras	1	0.8
Neįgaliųjų judėjimas	1	0.8
Europiečių klubas	1	0.8
Moterų klubas	1	0.8
Suma	36	

Lentelė 5. Spontaninis NVO žinomumas: gali būti tiek NVO, tiek ne NVO

Spontaninis NVO žinomumas: gali būti tiek NVO, tiek ne NVO	Respondentų sk.	% nuo visų apklaustųjų
Utenos moterų klubas "Kitokios"	9	7.0
Centras "Tėvo namai"	4	3.1
Utenos EP	1	0.8
"Garsonai" šeimyna	1	0.8
Utenos centras "Utenos N."	1	0.8
Jaunimo judėjimas darbas	1	0.8
utenosjaunimas.lt	1	0.8
Utenos dopingo draugija	1	0.8
Paramos centras	1	0.8
A. Šapokos gimnazijos "Jaunųjų gamtininkų klubas"	1	0.8
Žemės ūkio rūmai Utenos skyrius	1	0.8
Utenos vartotojų kooperatyvų sąjunga	1	0.8
Bendrija "Taurus"	1	0.8
Suma	24	

Lentelė 6. Spontaninis NVO žinomumas: klaidingai nurodytos NVO

Spontaninis NVO žinomumas: klaidingai nurodytos NVO	Respondentų sk.	% nuo visų apklaustųjų
Vaikų (globos) namai	6	4.7
Gyvūnų globos namai	4	3.1
Utenos "Europos parkas"	2	1.6
Daugiabučių namų savininkų draugija	2	1.6
VŠĮ Utenos verslo informacijos centras	1	0.8
Respublikinė techninės pagalbos asociacija	1	0.8
VŠĮ Utenos turizmo centras	1	0.8
Sodininkų bendrijos	1	0.8
Bažnyčios	1	0.8
Kūno kultūros ir sporto centras	1	0.8
Utenos techninių apžiūrų centras	1	0.8
Baptistų draugija	1	0.8
Suma	22	

Lentelė 7. Dalyvaujančiųjų NVO veikloje respondentų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas

Demografinės charakteristikos		Respon- dentų sk. (24)	% visų dalyvaujan- čiųjų respondentų (24)	Aktyvių narių (% nuo dalyvaujančių respondentų)	Pasyvių narių (% nuo dalyvaujančių respondentų)	% nuo visų respon- den- tų
Lytis	Vyras	8	33.3	62.5	37.5	13
	Moteris	16	66.7	62.5	37.5	23
Amžius	Mažiau nei 16 m	1	4.2	100	0	20
	16-25 m.	1	4.2	100	0	6
	26-35 m.	4	16.7	75	25	18
	36-45 m.	2	8.3	100	0	9
	46-55 m.	13	54.2	53.8	46.2	32
	56-65 m.	3	12.5	33.3	66.7	19
	Daugiau nei 66	0	0	0	0	0

Demografinės charakteristikos		Respon- dentų sk. (24)	% visų dalyvujan- čiųjų respondentų (24)	Aktyvių narių (% nuo dalyvujančių respondentų)	Pasyvių narių (% nuo dalyvujančių respondentų)	% nuo visų respon- dentų
Išsimoks- linimas	Pradinis	0	0	0	0	0
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	2	8.3	100	0	22
	Bendras vidurinis	3	12.5	33.3	66.7	11
	Specialus vidurinis (technikumas)	12	50	58.3	41.7	24
	Aukštesnysis/neb aigtas aukštesnysis	6	25	66.7	33.3	29
	Aukštasis/nebaigt as aukštasis	1	4.2	100	0	7
	Kita	0	0	0	0	0
	Pajamos vienam šeimoms nariui per mėnesį					
	Iki 150 litų	1	4,2	0	100	20
	151 iki 250 litų	0	0	0	0	0
	251 iki 350 litų	1	4,2	100	0	20
	351 iki 500 litų	2	8,3	100	0	17
	501 iki 700 litų	2	8,3	50	50	7.7
	701 litas ir daugiau	18	75	61.1	38.9	24
	nenurodė	0	0	0	0	0
NVO žinomu- mas	Žino iki 3 NVO	10	41.7	40	60	16.7
	Žino nuo 4-7 NVO	8	33.3	75	25	16.7
	Žino 8-10 NVO	6	25	83.3	16.7	28.6

Lentelė 8. Finansinė parama per demografinę pjūvį

Demografinės charakteristikos		2004-2007 yra rėmę NVO (% nuo visų respondentų)	2004-2007 nėra rėmę NVO (% nuo visų respondentų)
Lytis	Vyras	41	59
	Moteris	49	51
Amžius	Mažiau nei 16 m.	0	100
	16-25 m.	44	56
	26-35 m.	27	72
	36-45 m.	57	43
	46-55 m.	54	46
	56-65 m.	56	44
	Daugiau nei 66 m.	0	100

Demografinės charakteristikos		2004-2007 yra rėmę NVO (% nuo visų respondentų)	2004-2007 nėra rėmę NVO (% nuo visų respondentų)
Išsimokslinimas	Pradinis	0	100
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	11	89
	Bendras vidurinis	56	44
	Specialus vidurinis (technikumas)	54	46
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	48	52
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	29	71
	Kita	0	100
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	0	100
	151 iki 250 litų	20	80
	251 iki 350 litų	20	80
	351 iki 500 litų	33	67
	501 iki 700 litų	50	50
	701 litas ir daugiau	51	49
	nenurodė	0	100

Lentelė 9. Teiginių apie Utenos miesto NVO vertinimas %.

Teiginiai, kuriuos buvo prašoma įvertinti	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nežinau	Sutinku	Visiškai sutinku
1. NVO Utenos mieste yra labai perspektyvios ir greitai taptų neatsiejama visuomenės dalimi.	0.8	17.0	56.6	23.3	2.3
2. NVO gali būti labai vertingi Utenos miesto savivaldybės partneriai, atstovaujant visuomenės grupių interesams.	2.3	11.6	37.2	45.7	3.1
3. Utenos miesto NVO veikla nepasitikiu, nes tai pelno siekiančių asmenų priedanga, siekiant pasinaudoti mokesčių lengvatomis.	5.4	48.8	26.4	16.3	3.1
4. Prie NVO jungiasi tik tie žmonės, kurie turi per daug laisvo laiko.	18.6	45.0	15.5	19.4	1.6
5. Visos man žinomos Utenos miesto NVO veikia labai profesionaliai.	0.8	12.4	60.5	24.8	1.6
6. Daugelis Utenos miesto gyventojų nežino, kur kreiptis, norint prisijungti prie NVO veiklos.	2.3	10.1	8.5	58.9	20.2
7. Nevyriausybinių organizacijų pirmiausia kuriamos kitų, o ne savo paties gerovei.	6.2	17.1	16.3	48.8	11.6
8. Tokias funkcijas, kaip rūpinimasis beglobiais vaikais, seneliais, neįgaliaisiais ir pan. valstybė turėtų perleisti NVO, iš dalies finansuodami šią veiklą.	6.2	11.6	23.3	44.2	14.7
9. Jaunoji karta nemato prasmės domėtis nevyriausybinių organizacijų veikla, nes ateities su Lietuva nesieja.	0.8	16.3	17.8	44.2	20.9

% nuo visų apklaustųjų (129)	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nežinau	Sutinku	Visiškai sutinku
10. Utenos mieste/rajone žiniasklaida neskiria pakankamai dėmesio čia veikiančioms NVO.	0	10.1	14.7	45.0	30.2
12. NVO dalyvauti gali ne bet kas, nes tam reikalingi tam tikri specifiniai įgūdžiai bei žinios.	10.9	42.6	16.3	24.8	5.4
13. NVO yra nesvarbios, nes mano nuomone visuomenines paslaugas turėtų teikti tik valstybė.	29.5	41.9	17.8	7.8	3.1

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 10. NVO Utenos mieste yra labai perspektyvios ir greitai tampa neatskiriama visuomenės dalimi.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	18.6	20.3	61.1
	Moteris	31.4	15.7	52.9
Amžius	Mažiau nei 16 m.	40	0	60
	16-25 m.	50	16.7	33.7
	26-35 m.	13.6	22.7	63.6
	36-45 m.	34.8	13.0	52.2
	46-55 m.	17.1	19.5	63.4
	56-65 m.	25	24	50
	Daugiau nei 66 m.	0	0	100
Išsimokslinimas	Pradinis	14.3	0	85.7
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau – 8 arba 9 klasės)	22.2	11.1	66.7
	Bendras vidurinis	40.7	18.5	40.7
	Specialus vidurinis (technikumas)	20	12	68
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	28.6	23.8	47.6
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	21.4	42.9	35.7
	Kita	0	0	100
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	20	20	60
	151 iki 250 litų	60	20	20
	251 iki 350 litų	60	20	20
	351 iki 500 litų	16.7	33.3	50
	501 iki 700 litų	42.3	11.5	46.2
	701 litas ir daugiau	16.2	17.6	66.2
	nenurodė	50	0	50

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	25	20	55
	4 - 7 NVO	29.2	14.6	56
	8 - 10 NVO	19.0	19.0	62

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 11. NVO gali būti vertingi Utenos miesto savivaldybės partneriai, atstovaujant visuomenės grupių interesus.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	49.2	15.3	35.6
	Moteris	48.6	12.9	38.6
Amžius	Mažiau nei 16 m.	60	20	20
	16-25 m.	61.1	5.6	33.3
	26-35 m.	45.5	18.2	36.4
	36-45 m.	43.4	8.7	47.8
	46-55 m.	46.3	24.4	29.3
	56-65 m.	62.5	0	37.5
	Daugiau nei 66 m.	0	0	100
Išsimokslinimas	Pradinis	28.6	14.3	87.1
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	44.4	22.2	33.3
	Bendras vidurinis	33.3	14.8	51.9
	Specialus vidurinis (technikumas)	58	14	28
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	52.4	9.5	38.1
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	57.1	14.3	28.6
	Kita	0	0	100
Pajamos vienam šeimoms nariui per mėnesį	Iki 150 litų	0	0	100
	151 iki 250 litų	100	0	0
	251 iki 350 litų	40	40	20
	351 iki 500 litų	33.3	25	41.7
	501 iki 700 litų	53.8	15.4	30.8
	701 litas ir daugiau	50	12.2	37.8
	nenurodė	50	0	50

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	38.3	11.7	50
	4 - 7 NVO	58.3	12.5	29.2
	8 - 10 NVO	57.1	23.8	19.0

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 12. Utenos miesto NVO veikla nepasitikiu, nes tai pelno siekiančių asmenų priedangą, siekiant pasinaudoti mokesčių lengvatomis.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	16.9	52.5	30.5
	Moteris	21.4	55.7	22.9
Amžius	Mažiau nei 16 m.	0	80	20
	16-25 m.	5.6	77.8	16.7
	26-35 m.	18.2	54.5	27.3
	36-45 m.	21.7	56.5	21.7
	46-55 m.	28.8	46.3	26.8
	56-65 m.	12.5	50	37.5
	Daugiau nei 66 m.	50	0	50
Išsimokslinimas	Pradinis	28.6	28.6	42.9
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	0	88.9	11.1
	Bendras vidurinis	29.6	44.4	25.9
	Specialus vidurinis (technikumas)	10	62	28
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	28.6	47.6	23.8
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	28.6	42.9	28.6
	Kita	0	100	0
Pajamos vienam šeimai nariui per mėnesį	Iki 150 litų	20	80	0
	151 iki 250 litų	20	80	0
	251 iki 350 litų	0	80	20
	351 iki 500 litų	41.7	16.7	41.7
	501 iki 700 litų	15.4	53.8	30.8
	701 litas ir daugiau	18.9	55.4	26.7
	nenurodė	0	50	50
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	26.7	43.3	31.7
	4 - 7 NVO	16.7	60.4	22.9
	8 - 10 NVO	9.5	71.4	19.0

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 13. Prie NVO jungiasi tik tie žmonės, kurie turi per daug laisvo laiko.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	28.8	54.2	16.9
	Moteris	14.3	71.4	14.3
Amžius	Mažiau nei 16 m.	20	40	40
	16-25 m.	16.7	66.7	16.7
	26-35 m.	27.3	59.1	13.6
	36-45 m.	30.4	52.2	17.4
	46-55 m.	14.6	70.7	14.6
	56-65 m.	12.5	75	12.5
	Daugiau nei 66 m.	75	25	0
Išsimokslinimas	Pradinis	57.1	28.6	14.3
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	22.2	44.4	33.3
	Bendras vidurinis	22.2	55.6	22.2
	Specialus vidurinis (technikumas)	12	80	8
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	23.8	52.4	23.8
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	28.6	64.3	7.1
	Kita	0	100	0
Pajamos vienam šeimoms nariui per mėnesį	Iki 150 litų	20	40	40
	151 iki 250 litų	40	40	20
	251 iki 350 litų	40	60	0
	351 iki 500 litų	50	25	25
	501 iki 700 litų	15.4	69.2	15.4
	701 litas ir daugiau	16.2	71.6	12.2
	nenurodė	0	50	50
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3NVO	31.7	48.3	20
	4 - 7 NVO	10.4	75	14.6
	8 - 10 NVO	14.3	81	4.8

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 14. Visos man žinomos Utenos miesto NVO veikia labai profesionaliai.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	20.3	16.9	62.7
	Moteris	31.4	10	58.6
Amžius	Mažiau nei 16 m.	20	0	80
	16-25 m.	27.8	11.1	61.1
	26-35 m.	31.8	9.1	59.1
	36-45 m.	21.7	13	65.2
	46-55 m.	21.9	24.4	53.7
	56-65 m.	31.1	0	68.8
	Daugiau nei 66 m.	25	0	75
Išsimokslinimas	Pradinis	28.6	0	71.4
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	22.2	11.1	66.7
	Bendras vidurinis	37	7.4	55.6
	Specialus vidurinis (technikumas)	24	16	60
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	19	19	61.9
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	21.4	14.3	64.3
	Kita	66.7	0	33.3
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	0	20	80
	151 iki 250 litų	40	0	60
	251 iki 350 litų	20	0	80
	351 iki 500 litų	16.7	25	58.3
	501 iki 700 litų	46.2	7.7	46.2
	701 litas ir daugiau	23	14.9	62.2
	nenurodė	0	0	100
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3NVO	25	11.7	65
	4 - 7 NVO	31.3	12.5	52.1
	8 - 10 NVO	19	19	66.7

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 15. Daugelis Utenos miesto gyventojų nežino, kur kreiptis, norint prisijungti prie NVO veiklos.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	76.3	11.7	11.7
	Moteris	81.4	12.9	5.7
Amžius	Mažiau nei 16 m.	100	0	0
	16-25 m.	88.9	5.6	5.6
	26-35 m.	72.7	22.7	4.5
	36-45 m.	69.6	13	17.4
	46-55 m.	75.6	12.2	12.2
	56-65 m.	87.5	12.5	0
	Daugiau nei 66 m.	100	0	0
Išsimokslinimas	Pradinis	85.7	0	14.3
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	66.7	33.3	0
	Bendras vidurinis	77.8	3.7	18.5
	Specialus vidurinis (technikumas)	80	16	4
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	71.4	14.3	14.3
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	92.9	7.1	0
	Kita	100	0	0
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	100	0	0
	151 iki 250 litų	80	0	20
	251 iki 350 litų	80	20	0
	351 iki 500 litų	66.7	8.3	25
	501 iki 700 litų	76.9	19.2	3.8
	701 litas ir daugiau	79.7	12.2	8.1
	nenurodė	100	0	0
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	78.3	11.3	10
	4 - 7 NVO	77.1	12.5	10.4
	8 - 10 NVO	85.7	14.3	0

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 16. NVO pirmiausia kuriamos kitų, o ne savo paties gerovei.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	52.5	25.4	22
	Moteris	67.1	21.4	11.4
Amžius	Mažiau nei 16 m.	80	0	20
	16-25 m.	61.1	11.1	27.8
	26-35 m.	45.5	41	13.6
	36-45 m.	52.2	30.4	17.4
	46-55 m.	70.7	17.1	12.2
	56-65 m.	56.3	25	18.8
	Daugiau nei 66 m.	75	25	0
Išsimokslinimas	Pradinis	71.4	28.6	0
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	22.2	44.4	33.3
	Bendras vidurinis	40.7	33.3	25.9
	Specialus vidurinis (technikumas)	72	18	10
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	61.9	14.3	23.8
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	78.6	14.3	7.1
	Kita	0	100	0
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	20	20	60
	151 iki 250 litų	60	20	20
	251 iki 350 litų	60	40	0
	351 iki 500 litų	66.7	25	8.3
	501 iki 700 litų	57.7	23.1	19.2
	701 litas ir daugiau	63.5	23	13.5
	nenurodė	50	0	50
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	63.3	16.7	20
	4 - 7 NVO	54.2	17	5
	8 - 10 NVO	66.7	14.3	19

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 17. Tokias funkcijas kaip rūpinimasis beglobiais vaikais, seneliais, neįgaliaisiais ir pan. valstybė turėtų perleisti NVO, iš dalies finansuodami šią veiklą.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	55.9	16.9	27.1
	Moteris	61.4	18.6	20
Amžius	Mažiau nei 16 m.	40	20	40
	16-25 m.	55.6	16.7	27.8
	26-35 m.	40.9	31.8	27.3
	36-45 m.	65.2	17.4	17.4
	46-55 m.	68.3	14.6	17.1
	56-65 m.	62.5	12.5	25
	Daugiau nei 66 m.	50	0	50
Išsimokslinimas	Pradinis	42.9	28.6	28.6
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	66.7	0	33.3
	Bendras vidurinis	48.1	14.8	37
	Specialus vidurinis (technikumas)	72	16	12
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	61.9	19	19
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	35.7	28.6	35.7
	Kita	0	100	0
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	100	0	0
	151 iki 250 litų	80	20	0
	251 iki 350 litų	80	20	0
	351 iki 500 litų	41.7	25	33.3
	501 iki 700 litų	46.2	19.2	34.6
	701 litas ir daugiau	62.2	17.6	20.3
	nenurodė	0	0	100
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	40	25	35
	4 - 7 NVO	70.8	12.5	16.7
	8 - 10 NVO	85.7	9.5	4.8

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 18. Jaunoji karta nemato prasmės domėtis NVO veikla, nes ateities su Lietuva nesieja.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	69.5	15.3	15.3
	Moteris	61.4	20	18.6
Amžius	Mažiau nei 16 m.	0	40	60
	16-25 m.	50	33.3	16.7
	26-35 m.	63.6	22.7	13.6
	36-45 m.	60.9	17.4	21.7
	46-55 m.	80.5	9.8	9.8
	56-65 m.	68.8	6.3	25
	Daugiau nei 66 m.	75	0	25
Išsimokslinimas	Pradinis	42.9	0	57.1
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	55.6	22.2	22.2
	Bendras vidurinis	77.8	14.8	7.4
	Specialus vidurinis (technikumas)	66	16	18
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	66.7	19	14.3
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	57.1	35.7	7.1
	Kita	0	0	100
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	80	0	20
	151 iki 250 litų	20	20	60
	251 iki 350 litų	20	60	20
	351 iki 500 litų	58.5	8.3	33.3
	501 iki 700 litų	53.8	34.6	11.5
	701 litas ir daugiau	77	10.8	12.2
	nenurodė	0	50	50
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	61.7	15	23.3
	4 - 7 NVO	64.6	22.9	12.5
	8 - 10 NVO	76.2	16.3	9.5

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 19. Utenos mieste/rajone žiniasklaida neskiria pakankamai dėmesio čia veikiančioms NVO.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	72.9	11.9	15.3
	Moteris	77.1	8.6	14.3
Amžius	Mažiau nei 16 m.	60	20	20
	16-25 m.	72.2	5.6	22.2
	26-35 m.	68.2	4.5	27.3
	36-45 m.	87	13	0
	46-55 m.	65.9	17.1	17.1
	56-65 m.	100	0	0
	Daugiau nei 66 m.	75	0	25
Išsimokslinimas	Pradinis	71.4	14.3	14.3
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	66.7	11.1	22.2
	Bendras vidurinis	70.4	11.1	18.5
	Specialus vidurinis (technikumas)	76	10	14
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	85.7	14.8	9.5
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	78.6	7.1	14.3
	Kita	0	100	0
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	80	0	20
	151 iki 250 litų	40	20	40
	251 iki 350 litų	40	20	40
	351 iki 500 litų	75	8.3	16.7
	501 iki 700 litų	76.9	11.5	11.5
	701 litas ir daugiau	78.4	9.5	12.2
	nenurodė	100	0	0
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	68.3	6.7	25
	4 - 7 NVO	81.3	14.6	4.2
	8 - 10 NVO	81	9.5	9.5

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 20. Jaunimo pilietinis apatiškumas atspindi dideles šeimos auklėjimo problemas.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	74.6	13.6	11.9
	Moteris	74.3	10	15.7
Amžius	Mažiau nei 16 m.	40	0	60
	16-25 m.	61.1	22.2	16.7
	26-35 m.	77.3	18.2	4.5
	36-45 m.	78.3	13	8.7
	46-55 m.	75.6	7.3	17.1
	56-65 m.	87.5	6.3	6.3
	Daugiau nei 66 m.	75	0	25
Išsimokslinimas	Pradinis	71.4	0	28.6
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	66.3	0	33.3
	Bendras vidurinis	81.5	7.4	11.1
	Specialus vidurinis (technikumas)	74	14	12
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	71.4	14.3	14.4
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	71.4	21.4	7.1
	Kita	100	0	0
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	80	0	20
	151 iki 250 litų	80	0	20
	251 iki 350 litų	60	20	20
	351 iki 500 litų	83.3	0	16.7
	501 iki 700 litų	61.5	23.1	15.4
	701 litas ir daugiau	79.7	10.8	9.5
	nenurodė	0	0	100
NVO vertinimas priklausomai nuo spontinio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	71.7	10	18.3
	4 - 7 NVO	75	14.6	10.4
	8 - 10 NVO	81	9.5	9.5

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 21. NVO dalyvauti gali ne bet kas, nes tam reikalingi tam tikri specifiniai įgūdžiai bei žinios.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	29.4	55.9	18.6
	Moteris	34.3	51.4	14.3
Amžius	Mažiau nei 16 m.	60	0	40
	16-25 m.	50	27.8	22.2
	26-35 m.	40.9	40.9	18.2
	36-45 m.	26.1	65.2	8.7
	46-55 m.	26.8	68.3	4.9
	56-65 m.	0	75	25
	Daugiau nei 66 m.	25	0	75
Išsimokslinimas	Pradinis	28.6	0	71.4
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	55.6	33.3	11.1
	Bendras vidurinis	22.2	59.3	18.5
	Specialus vidurinis (technikumas)	32	64	4
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	19	61.9	19
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	42.9	28.6	28.6
	Kita	0	100	0
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	60	40	0
	151 iki 250 litų	80	0	20
	251 iki 350 litų	60	40	0
	351 iki 500 litų	33.3	41.7	25
	501 iki 700 litų	19.2	65.4	15.4
	701 litas ir daugiau	25.7	58.1	16.2
	nenurodė	50	0	50
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	36.7	35	28.3
	4 - 7 NVO	20.8	70.8	8.3
	8 - 10 NVO	33.3	66.7	0

% skaičiuojami nuo visų respondentų

Lentelė 22. NVO yra nesvarbios, nes, mano nuomone, visuomenines paslaugas turėtų teikti tik valstybė.

Demografinės charakteristikos		Visiškai sutinku/ sutinku	Visiškai nesutinku/ nesutinku	Sunku pasakyti
Lytis	Vyras	11.9	66.1	22
	Moteris	10	75.7	14.3
Amžius	Mažiau nei 16 m.	0	80	20
	16-25 m.	0	83.3	16.7
	26-35 m.	22.7	63.6	13.6
	36-45 m.	13	69.6	17.4
	46-55 m.	9.8	75.6	14.6
	56-65 m.	12.5	62.5	25
	Daugiau nei 66 m.	0	50	50
Išsimokslinimas	Pradinis	0	57.1	42.8
	Pagrindinis (10 klasių, anksčiau - 8 arba 9 klasės)	11.1	88.9	0
	Bendras vidurinis	14.8	59.3	25.9
	Specialus vidurinis (technikumas)	10	74	16
	Aukštesnysis/nebaigtas aukštesnysis	14.3	66.7	19
	Aukštasis/nebaigtas aukštasis	7.1	85.7	7.1
	Kita	100	0	0
Pajamos vienam šeimos nariui per mėnesį	Iki 150 litų	0	60	40
	151 iki 250 litų	20	40	40
	251 iki 350 litų	20	60	20
	351 iki 500 litų	25	66.7	8.3
	501 iki 700 litų	15.4	73.1	11.5
	701 litas ir daugiau	6.8	74.3	18.9
	nenurodė	0	100	0
NVO vertinimas priklausomai nuo spontaninio NVO žinomumo	Iki 3 NVO	13.3	61.7	25
	4 - 7 NVO	6.3	81.3	12.5
	8 - 10 NVO	14.3	76.2	9.5

% skaičiuojami nuo visų respondentų